

številka 31/32

december 2015 – februar 2016

narobe

narobe .
revija,
kjer je
vse prav.

Narobe ti šenkamo!

Intervju

Anja Koletnik
Krzysztof Charamsa

Luka Cej
Nika Kovač in
Simon Maljevac

Tema

Aids

Parada

Ljubljana

Rijeka

Amsterdam

London

Raziskava

Vsakdanje življenje
gejev in lezbijk

Na naslovnici je Miha Kavčič, večkratni dobitnik zlatih tifanij, edinstvenih nagrad za posebne dosežke in osebe, ki so zaznamovali domačo LGBT-sceno. Kakopak je v ozadju vsega tega velika kuhinja, saj *Narobe* še ni dobil nobene zlate tifanije, čeprav pravoverno objavlja slike z vseh podelitev. Tokrat smo tifanije postavili na naslovnico – in se odrekli goli sliki urednika, ki se je želel razgaliti na naslovnici v slovo od urednikovanja revije *Narobe* – v upanju, da na naslednji podelitvi dobimo vsaj eno tifanijo. No pressure.

Zadnje ...

Po velikem porazu Aleša Primca in njegove *Stranke poštenih otroških nasmešev* na parlamentarnih volitvah leta 2020, sta pred televizijske kamere stopila Metka Zevnik in omenjeni vodja stranke ter priznala, da njuna politika že ves čas temelji na lažeh. (A dej no?) Opravičila sta se državljanom in državljanom Slovenije in obljubila, da se za večno poslavljata s političnega prizorišča.

Število istospolnih porok od sprejetja zakona leta 2017 strmo narašča. Samo v zadnjih petih mesecih se je poročilo 130 gejevskih parov, 122 lezbičnih parov in 55 transpolnih parov. Statistika kaže, da se vsi ti pari redkeje razvežejo kot raznospolni pari.

V Šenčurju so odprli že tretji LGBT-dom za ostarele osebe v Sloveniji. Prvi je bil odprt leta 2019 v Postojni, drugi pa še istega leta v Kranju. Županja Šenčurja je ob tem izrazila dobrodošlico vsem ostarelim LGBT-osebam. LGBT-dom za ostarele osebe stoji tik ob domu za begunce, ki so ga v Šenčurju s ponosom odprli leta 2017 na mestu, kjer je nekoč stal Baumax.

Ekipa *Narobe* je spomladi leta 2016 odšla v stilu: s selfijem. Jebi ga, vedno so si bili malo všeč.

Narobe. Revija, kjer je vse prav.
Letnik VIII, številka 31/32
December 2015 – februar 2016

ISSN 1854-8474

Urednik: Roman Kuhar

Sodelovali so: Alen Toplišek, Aleš Oblak, Aleš Zobec, Anamarija Šporčič – Janis, Andrej Zavrl, Barbara Rajgelj, Brane Mozetič, Iva Jevtič, Izak Košir, Izidor Nemeč, Katarina Majerhold, Luka Pieri, Martin Gramc, Matej Repič, Nikolai Jeffs, Peter Davey, Suzana Tratnik, Tanja Kovačič, Tibor Bolha, Tilen Pajek, Tilen Tej Krnel

Lektorica: Zala Hriberšek

Fotografija na naslovnici:
Nada Žgank/Memento

Oblikovanje: Irena Woelle

Izdaja: Društvo informacijski
center Legebitra
Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana

Vodja projekta: Simon Maljavec

Tisk: Tiskarna Pleško

Naklada: 800 izvodov

Revija je izšla ob finančni podpori ŠOU (Študentska organizacija Univerze v Ljubljani), Urada za mladino pri Mestni občini Ljubljana, Ministrstva za zdravje in Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji – FIHO.

Revija *Narobe* je objavljena pod licenco Creative Commons [priznanje avtorstva + nekomercialno]. Licenca je dostopna na www.creativecommons.si

Narobe ti šenkamo!

Narobe na spletu
www.narobe.si

Narobe na
www.facebook.com
[išči: Revija Narobe]

STO ENAINŠTIRIDESET

Alen Toplišek, Alenka Spacal, Alenka Švab, Aleš Lamut, Aleš Oblak, Aleš Zobec, Alma M. Sedlar, Ana Janjevak, Ana Kržišnik, Ana M. Sobočan, Anamarija Šporčič - Janis, Andrea Celija, Andrej Habjan, Andrej Pišl, Andrej Stopar, Andrej Zavrl, Anja Kopač Mrak, Anja Kruber, Anna Eherlemark, Barbara Rajgelj, Beata Akerman, Björn van Roozendaal, Boris Pintar, Boris Vežjak, Boštjan Mlakar, Brane Mozetič, Christine M. Hassenstab, Damjan Vavh, Danaja Grešak, Daniel Kretschmar, Darja Zaviršek, Dominik Maher, Doris Orel, Dušan Rutar, Ernie McLeod, Eva Gračanin, Gea Češnovar, Gordan Bosanac, Greg Czarnecki, Grega Repovž, Hannes Dollinger, Helena Janečič, Igor Žabjek, Irena Klavs, Irena Kralj, Irena Samide, Irena Woelle, Iva Jevtič, Izak Košir, Izidor Nemeč, Jadran Jeličič, Janez Tomažič, Jasmina Šepetavc, Jasna Magič, Jernej Škof, Johannes Dollinger, Jure Aleksejev, Karolina Bang, Katarina Majerhold, Katarina Župevc, Kevin Moss, Klaire Connor, Ksenija Zubković, Lana Zdravković, Lothar Orel, Luka Pieri, Luka Pieri, Luna Woelle, Maja Ličen, Maja Lupša, Maja Mojšker, Maja Pan, Malte Göbel, Marta Pirnar, Martin Gramc, Mate Ćosić, Matej Kralj, Matej Repič, Mateja Merkandel, Mateja Petan, Matjaž Konvalinka, Meta Blagšič, Miha Kavčič, Miha Lobnik, Mihael Topolovec, Milan Šelj, Miran Šolinc, Mitja Blažič, Mitja Ćosić, Mojca Dobnikar, Mojca Koželj, Mojca Pajnik, Mojca Urek, Nada Žgank, Nana Weber, Nani Poljanec, Nataša Sukič, Nikolai Jeffs, Nina Hudej, Nina Tuš, Peter Davey, Polona Črnič, Polona Jaunik, Rok Podkrajšek, Ruth Baldacchino, Sabina Hribar, Scott Crossland, Seku M. Conde, Simon Maljevac, Sindikat, Suzana Tratnik, Svetlana Slapšak, Tadej Žnidarčič, Taeko Fujita, Taja Borštnar, Tanja Kovačič, Tanja Lesničar – Pučko, Tanja Rener, Tatjana Greif, Tea Hvala, Tea Sernelj, Tibor Bolha, Tilen Pajek, Tilen Tej Krnel, Tina Kogovšek, Tina Štor, Tine Germ, Tomislav Kiš, Tonči Kuzmanič, Urban Belina, Valentina Balija, Verona Andreuzzi, Veronika Sorokin, Vesna Lemaic, Viki Kern, Viktor Meglič, Vojko Gorjanc, Vuk Ćosić, Zala Hriberšek, Zoran Rodic in Željko Blaće – hvala vam!

Poslavlja se moja generacija. Čas je za mlade ljudi. Narobe potrebuje novo_ega dirigentko_a. Vzemite Narobe, naredite app, prenesite ga na tablice in pametne telefone. Naj ne zamre LGBTQ-glas!

ROMAN KU HAR, (ZADNJIČ) UREDNIK

Kazalo

- 2 **Novice od tu**
- 5 **Novice od tam**
- Intervju**
- 8 Anja Koletnik: Naj se jebejo!
- Tema**
- 12 Zbogom Mercury! Dobrodošli, Plushivisti!
- 15 Bi hodila s fantom, ki je HIV pozitiven?
- Zdravstvo**
- 18 Homofobija v zdravstvu
- Kolumna**
- 20 Barbara Rajgelj: Sovraštva ni nikoli dovolj
- 21 Brane Mozetič: Poroke ne bodo prinesle ničesar
- Parada**
- 22 Simona Muršec: Nadaljevanje boja iz spoštovanja do preteklosti
- 22 Policisti o paradah
- 27 Zakaj v tolerantni Reki ni parade ponosa?
- 28 Amsterdam: Deli ljubezen, ljubi različnost
- 29 **Film**
- Pride* in britanski aktivizem osemdesetih
- Intervju**
- 32 Krzysztof Charamsa: Cerkev je bila moj Guantanamo
- Komentar**
- 38 Nikolai Jeffs: Gasilski leninizem v času novih Stalingradov
- 39 Iva Jevtič: Kako sem brala kot otrok
- Reggae**
- 40 Ena ljubezen, le dokler ni homoseksualna
- 42 **Knjiga**
- 44 **Plošča**
- Slika**
- 45 Družinski portreti
- 46 **Gledališče**
- Film**
- 48 Boulevard
- Intervju**
- 50 Luka Cej: Rdeča mama, beli oče, jaz pa roza
- Raziskava**
- 53 Vsakdanje življenje lezbijk in gejev v Sloveniji
- Intervju**
- 58 Nika Kovač in Simon Maljevac: Bil je čas za
- 62 **Referendum**
- Čas je za
- i na piko
- 64 Suzana Tratnik: Prodaj mi meglo, prijatelj

Mavrični MOL

Foto: Nik Rovon

V počastitev mednarodnega dneva boja proti homofobiji in transfobiji je MOL maja 2015 organiziral okroglo mizo o vsakdanjem življenju LGBT-oseb. Po koncu okrogle mize je sledila svečana podelitev certifikatov »LGBT prijazno«, ki so jih prejeli: Zavod za oskrbo na domu Ljubljana, Javni stanovanjski sklad MOL in Nacionalni inštitut za javno zdravje. Decembra so certifikat podelili še devetim organizacijam: Ljubljanskemu gradu, Snagi d. o. o., Turizmu Ljubljana, Kinodvoru, Mali ulici – Centru za otroke in družine v Ljubljani, Slovenskemu mladinskemu gledališču, Osnovni šoli Franceta Bevka, Radiu Kaos in Javnemu holdingu Ljubljana.

»Ker želimo osveščati ljudi tudi širše, smo se skupaj z nevladnimi organizacijami lotili projekta certifikat *LGBT prijazno*, v katerega se lahko vključijo vse zainteresirane javne in zasebne organizacije ter podjetja,« so pojasnili. Namen projekta je predvsem osveščanje ljudi o LGBT-tematiki in ustvarjanje pozitivne klime znotraj delovnega okolja in navzven do LGBT-oseb. Mestna občina Ljubljana je za aktivnosti na tem področju prejela nagrado najboljših praks na lokalnem nivoju, ki jo v okviru Evropske nagrade za javni sektor (EPSA 2015) podeljuje Evropski inštitut za javno upravo.

Mestna občina Ljubljana se je ob referendumu o noveli Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih jasno postavila v bran člo-

226.651

Glavnina revije *Narobe*, ki je pred vami, je nastala pred referendumom o noveli Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki je potekal 20. decembra 2015. Na njem se je 226.651 državljanek in državljanov Slovenije izreklo za enakopravnost istospolnih in raznospolnih parov, 394.482 pa, da svojim sosedom ne dopustijo uživati teh nekaj pravic, ki jih sami že imajo in bi jih po potrditvi novele tudi obdržali.

O referendumu je bilo zapisano že toliko resnic in laži, da vsega skupaj ni vredno obnavljati. Seveda so se takoj po porazu – ki je bil poraz v pravnem smislu, ne pa nujno tudi v družbenem – našli tisti, ki so želeli biti generali po bitki. Ti so najbolje vedeli, kako se upreti cerkveni mašineriji, tedenskemu pranju možganov ob nedeljskih mašah, izdatni podpori političnih strank na desni in že tradicionalni odsotnosti jasne podpore na levi strani. Vedeli so, kaj vse je bilo narobe in kako zlahka bi bilo dobiti tak referendum. S prstom so kazali na irski referendum, pri tem pa spregledali, da je njihova kampanja trajala celo leto, da je za spremembo zakona jasno in glasno stala celotna vlada in da je irska

katoliška cerkev pomembno oslabljena zaradi vrste seksualnih in podobnih škandalov v preteklosti. Nekateri so glasno opozarjali, da stopamo nazaj, saj je bilo razmerje med glasovi za in proti na prejšnjem referendumu o Družinskem zakoniku marca 2012 boljše. Pri tem so priročno spregledali, da obeh referendumov ni mogoče neposredno primerjati: Družinski zakonik ni prinašal popolne enakopravnosti za istospolne pare: ni jim omogočal možnosti poroke, pač pa le civilno partnerstvo, in ni jim omogočal skupnih posvojitev. To dvojje pa sta, tako se zdi, ključni točki preloma, kjer se dogaja kulturni boj. Referendumski boj, v katerem lahko »pomiriš« ljudi z zagotovilom, da poroka še naprej

ostaja privilegij zgolj heteroseksualcev in da bodo otroke lahko skupaj posvajali zgolj poročeni heteroseksualni pari, preprosto ni primerljiv z referendumskim bojem, v katerem tovrstne pomiritve ni. Zato je 226.651 glasov za popolno enakopravnost nezanemarljiva številka. Ob tem je potrebno upoštevati tudi dejstvo, da so bili podporniki novele razklani med tiste, ki so glasovali, in tiste, ki so glasovanje bojkotirali, ker so bodisi napačno razumeli instrument kvoruma ali pa menili, da večina ne sme na referendumu odločati o človekovih pravicah manjšine. Med vsemi poreferenduskimi komentarji je izstopal zapis »Zgodovinski za!« Mojce Pišek v *Dnevniku*, ki je bržkone najbolje opisala

vekovim pravicam LGBT-oseb in nekaj večerov ljubljanski grad odela v mavrične barve. Pogled na grad je bil čudovit.

Filmski festival in stari zapleti

V začetku decembra 2015 se je uspešno zaključil 31. festival LGBT filma. Glavno nagrado žirije rožnati zmaj za najboljši film je dobila indijska melodrama *Margaritha s slamico* režiserke Shonali Bose, glavno nagrado občinstva pa film *Kako (vsakič) zmagati v dami* režiserja Josha Kima.

Festival je potekal v šestih mestih v Sloveniji (Ljubljana, Ptuj, Celje, Koper, Maribor in Bistrica ob So-

tli), kjer je bilo predvajanih 36 filmov, v programu off pa še dodatnih 7. Tako kot že v preteklih letih, se je tudi letos zapletalo s financiranjem festivala. Slovenski filmski center (SFC) je avgusta obvestil organizatorje LGBT filmskega festivala, da je njihova vloga »nepopolna in vložena s strani neupravičene osebe«. Brane Mozetič je v odprtem pismu SFC zapisal, da njihov odnos do festivala, z redkimi izjemami, »nikoli ni bil

ugoden, državna podpora pa tudi ne – dolga leta je sploh ni bilo, zadnja leta pa se je podpora SFC gibala okoli številke 7.000 evrov. Ob tem, da gre za najstarejši tovrstni filmski festival v Evropi ter najstarejši slovenski mednarodni filmski festival, s čimer bi se SFC lahko kitil, je ta podpora minimalna. Res je, tudi brez nje bo festival preživel, in upam, da bo preživel tudi ta sistem, ministre in direktorje.« Direktor Slovenskega film-

pozicijo, ki bi jo morala zavzeti LGBT-skupnost v Sloveniji: »Če bi bila jaz proti, bi me bolj skrbelo tistih 226.624 posameznikov, ki so za. To je namreč tista populacija, ki se glede za ne bo premislila, medtem ko za vse proti še naprej ostaja upanje. (...) 226.624 ljudi je zame vsekakor znamenje, da nismo ravno povsem brezupni. Tisti, ki so za, bodo vedno za. Tisti, ki so proti, pa ne bodo vedno proti. Nekega dne jih po njihovem proti sploh nihče ne bo vprašal. Imeli bomo boljše ustavne sodnike, ki bodo enostavna vprašanja človekovih pravic prepoznali kot zadeve, o katerih ne morejo odločiti sovražne in laži polne kampanje. Ljudje se bodo naveličali razmetavanja denarja in tega, da nekaj sociopatov izrablja njihovo lahkovernost. Kolesa splošnega družbenega napredka bodo naprej povlekla tudi Slovenijo. Tokrat je zgolj zamudila vlak, s katerim bi se lahko odpeljala med države pionirke. Ni najmanjše možnosti, da bi čez 20 let Slovenija sredi Evrope stala kot ograjena trdnjava nazadnjaštva.« Tako je, sestra! In tega se zavedata tudi Metka in Aleš, zato si tako prizadevata prigrabiti nekaj političnega kapitala, saj njun čas nepreklicno mineva. Tik-tak-tik-tak ...

skega centra Jožko Rutar se je odzval na odprto pismo Braneta Mozeziča in v njem obrazložil, zakaj SFC letos ne bo sofinanciral Festivala LGBT filma. Rutar v pismu navaja, da so v centru natančno spoštovali Zakon o Slovenskem filmskem centru, po katerem kandidati ne smejo imeti nikakršnih dolgov do SFC-ja. Ker je ŠKUC pri SFC-ju zaprosil za sredstva skupaj z *Emotion filmom*, ki ima do SFC-ja neporavnane dolgove, je slednji po natančnem spoštovanju črke zakona, zavrnil njihovo vlogo. Ob tem pa vendarle ostaja odprto vprašanje, zakaj SFC, ki je sklep sprejel že maja, Škuc pa o tem obvestil šele avgusta, ni pozval Škuc k dopolnitvi vloge, kot zahteva besedilo razpisa SFC. Fe-

stival je bil sicer prvič organiziran že leta 1984 v okviru festivala Magnus in velja za najstarejši festival gejevskega in lezbičnega filma v Evropi. Ob 30-letnici so ga preimenovali v Festival LGBT filma.

HIV in nacionalna strategija

Društvo Legebitra je že leta 2010 aktivno sodelovalo pri nastanku petletne Nacionalne strategije za HIV in AIDS, poleti 2015 pa so pripravili izhodišča za pripravo nove strategije. Eden izmed predlogov Legebitre je, da se po vzoru drugih držav, dosedanja strategija za HIV in AIDS razširi v Nacionalno strategijo za HIV in SPO. Legebitra je junija 2015 pripravila tudi posvet *O stigmati in HIV*. Dopoldanski del posveta je bil namenjen vprašanju stigme moških, ki imajo spolne odnose z moškimi, popoldanski del pa strokovni razpravi o dosednji strategiji za HIV. V okviru te razprave je Legebitra prvič predstavila svoje predloge. Posnetke razprav strokovnjakov na temo strategije si lahko ogledate na Youtube strani OdzivnaHIV.si. Medtem je Nacionalni inštitut za javno zdravje (končno) objavil letno poročilo o okužbi s HIV-om za leto 2014. Čeprav so nekateri napovedovali, da bo število novih diagnoz rekordno visoko, s čimer naj bi presegli 55 novih diagnoz iz leta 2011, se to vendarle ni zgodilo. A številke niso vzpodbudne, saj je bilo prijavljenih 48 diagnoz okužbe s HIV-om, največ po letu 2011 in na istem nivoju kot v letu 2008, ko je številka prvič presegla 40 primerov. Za primerjavo: pred petnajstimi leti je bilo prijavljenih 13 novih diagnoz, pred desetimi, ko je bil zaznan nenaden poskok, pa 38.

Od 44 moških je bila diagnoza postavljena pri 32 MSM (moških, ki seksajo z moškimi), pri dveh je šlo za prenos okužbe s heteroseksualnimi spolnimi odnosi z ženskami iz držav z visoko prevallenco, pri enem pa pri injiciranju drog. Devet moških ni bilo mogoče uvrstiti v nobeno od skupin z višjim tveganjem. Dve ženski sta se najverjetneje okužili s heteroseksualnimi spolnimi odnosi, ena pa pri vbrizgavanju prepovedanih drog. Pri 58 % na novo diagnosticiranih HIV-pozitivnih oseb je bila diagnoza okužbe zelo pozna, prizadetost imunskega sistema pa tako huda, da bi te osebe že morale prejeti protiretrovirusna zdravila. Zaradi aidsa so leta 2014 umrle tri osebe. Pa še podatek za 2015: v prvi polovici leta je bilo prijavljenih 19 primerov novih diagnoz in trije oboleli zaradi aidsa.

Nagrade in prevodi

Med peterico pesniških zbirk za *Veronikino nagrado* 2015, ki je namenjena najboljši pesniški zbirki leta, je bila knjiga Nataše Velikonja *Ostani*, ki je izšla v zbirki Vizibilija pri Založbi ŠKUC. *Ostani* je peta pesniška zbirka Nataše Velikonja, s katero sledi ljubezenski in družbenokritični poeziji. Nekaj slovenske lgbt-literature je bilo v letu 2015 prevedeno tudi v tuje jezike. *Banalije* Braneta Mozeziča so bile prevedene v francoski (Banalités) in nemški jezik (Banalien 2), njegova pesniška zbirka *Nedokončane skice neke revolucije* je bila prevedena v hrvaški jezik (Nedovršene skice jedne revolucije), kratkoprozna zbirka *Vzporednice* Suzane Tratnik pa je izšla v arabskem prevodu. Oktobra sta se omenjena avtorja skupaj s Kristino Hočvar predstavila tudi na samo-

stojnem literarnem večeru v Atenah v gledališču Semio, novembra pa sta Brane Mozetič in Gašper Malej nastopala v LGBT-centrih v Rimu in Neaplju.

Trans-internet

Ne spreglejte: prva domača nevladna organizacija, namenjena podpori, informiranju, opolnomočenju in zavezništvu transspolnih oseb v Sloveniji, je končno na spletu. Najdete jih na transakcija.si, kjer si najprej spleta ogledati slovarček izrazov. Odprl se vam bo nov svet!

3. zlate tifanije

Aprila so bile v Klubu Tiffany z velikim pompom podeljene 3. zlate tifanije, edinstvene nagrade za posebne dosežke in osebe, ki so zaznamovali domačo LGBT-sceno v letu 2014. Nagrade so bile podeljene v šestnajstih kategorijah. Za nominirane in nominirance je v štirinajstih kategorijah glasovalo ljudstvo, nagradi v kategorijah življenjsko delo in najstrejt/ka pa sta bili podeljeni po izboru organizatork in organizatorjev (Društvo ŠKUC, Kulturni center Q, Klub Tiffany). Zlate tifanije so prejele oziroma prijeli: Salome za življenjsko delo, Nataša

Sukič za lezbo leta, Miha Kavčič za pedra leta, fleur de Tiffany, ambasadorko leta in naj žurerko, Jedla za drama queen in naj kelnarco, Eva Gračanin za naj strejtka, Andrej Peranič za naj tračarico, Bilybabe za naj DJ-ko in Ana Kobal za zlato taško. Za škandal leta je bila nagrajena kuhinja v ozadju Slovenia's Next Best Drag (SNBD), za umetniške dosežke dokumentarni film »Božja napaka«, za naj žur Fairy Queen Garden Party, za prodor leta pa Cafe Kolaž.

Dike

Roman Kuhar, Barbara Rajgelj, Anja Koletnik in vodja projekta Dike Mitja Blažič predstavljajo rezultate projekta.

Ne, ni napaka. In ne gre za dyke, čeprav bi se kratica DIKE res lahko tako prebrala. To je projekt Legebitre, ki ga finančno podpirajo Norveški skladi, pri projektu pa sodeluje še Mirovni inštitut, Zavod Open, Inštitut za pravno raziskovanje, izobraževanje in sveto-

vanje, Zagovornik načela enakosti in norveški partner LLH iz Osla. V okviru projekta sta nastali dve pomembni študiji: analiza pravnega položaja istospolnih partnerstev in družin v Sloveniji, ki je pokazala, da so istospolno usmerjeni diskriminirani v vsaj 70 zakonih, transspolne osebe pa tako rekoč pravno popolnoma nevidne, in ponovitev raziskave o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji, ki je bila prvič izvedena pred desetimi leti. V okviru projekta je začela delovati tudi pravna svetovalnica, vzpostavljena pa je bila tudi mreža lgbt-prijaznih odvetnikov in odvetnic. Vse skupaj najdete na Facebook strani projekta (LGBT pravice) in na spletni strani lgbtpravice.si

Svet za sovražni govor

Pri Mirovnem inštitutu je začel delovati Svet za odziv na sovražni govor, ki je v svojih štirih dosedanjih odzivih večkrat opozoril na homofobični sovražni govor. Med drugim so opozorili, da spletna stran 24kul.si promovira neenakopravnost, diskriminacijo in izključevanje istospolno usmerjenih oseb, da je bil na spletni strani Nove Slovenije objavljen homofobični komentar Irene Vadnjala, v katerem ta homoseksualnost označuje za nemoralno dejanje in posredno celo poziva k nasilju nad homoseksualci, opozorili so na sovražni tvit Romana Vodeba, v katerem kot odziv na spremembe ZZZDR poziva pedofile vsega sveta, naj se združijo in pridejo v Slovenijo, ker jim tu ne bodo kršene človekove pravice, poudarili so, da nekateri predstavniki RKC vztrajno širijo neprimerno retoriko v odnosu do istospolno usmerjenih itd. Odziv na stališča Sveta je bil velik in pogosto žolčen. Saj veste, ko mački stopiš na rep ... Svet za odziv na sovražni govor lahko spremljate na naslovu www.mirovni-institut.si/govor.

PRIREDIL IN Z BLOGA NAROBE PREPLONKAL ROMAN KUCHAR. SPREMLJAJTE AKTUALNE NOVICE NA WWW.NAROBE.SI.

Irski da, slovenski ne

Na Irskem so homoseksualnost dekriminizirali leta 1993, pri nas šestnajst let prej: leta 1977. Na Irskem so zakon o registraciji istospolnih partnerskih zvez sprejeli leta 2010, pri nas pet let prej: leta 2005. Na Irskem so maja 2015 na referendumu z nekaj več kot 60 % glasov podprli poroko za vse, pri nas pa smo istega leta s prav takim deležem to pravico odrekli istospolnim parom.

»Imamo 'da'. Z veliko večino v Dublinu. Danes sem tako ponosen, da sem Ireč,« se je na twitterju takoj po razglasitvi rezultatov odzval irski minister za enakost Aodhan O'Riordain, minister za zdravje Leo Varadkar, prvi irski deklarirani istospolno usmerjeni minister, je menil, da je bila kampanja pred referendumom »skoraj kot družbena revolucija«. Odzval se je tudi Stephen Fry, ki je na twitterju zapisal, da se Oscar smelja v svojem grobu. Vidite razliko? Čas je relativen.

Šlager maše

Švedska luteranska cerkev že dolgo dokazuje, da biti veren ne pomeni nujno biti za časom. Poleg tega, da je med njihovimi nadškofi, škofi in duhovniki kar nekaj žensk, je stockholmska škofinja

Eva Brunne tudi razkrita lezbijka. Cerkve po vsej Švedski se v času parad ponosa tudi aktivno vključijo v dogajanje in sodelujejo z organizacijo različnih dogodkov, postavitvijo stojnic, »hitrimi« istospolnimi porokami v cerkvah ter v nekaterih primerih tudi ... s šlager mašo. Da, prav ste prebrali. Poje se izključno šlagerje in evrovijske popevke, namesto berila pride prav kakšna pesem legendarne Carole, duhovniku ali duhovnici pa nošenje pernatih boe ni prav nič izpod časti!

Civilno partnerstvo v Grčiji

Tik pred novim letom je grški parlament z veliko večino 194 za in 55 proti sprejel zakon, ki istospolnim parom v civilnem partnerstvu omogoča uveljavljanje istih pravic, kot poročenim parom z izjemo posvojitve. Leta 2013 je namreč Evropsko sodišče za človekove pravice odločilo, da je zakon o civilnih zvezah iz leta 2008, ki je eksplicitno izključeval istospolne pare, diskriminatoren. Premier Aleksis Cipras je ob tem dejal, da to končuje obdobje nazadnjaštva in sramote za državo, in dodal: »Namesto proslavljanja, bi se mogoče morali opravičiti več sto tisoč sodržavljanom in drža-

vljankam, ki so jim bile vsa ta leta njihove pravice zanikane.«

Transfobno nasilje

V ZDA je Nacionalna koalicija programov proti nasilju junija izdala poročilo, v katerem so zapisali, da se je odstotek umorjenih transspolnih oseb v primerjavi z letom 2014 povečal za 11 %. Pri koaliciji menijo, da je možno, da je odstotek umorjenih transspolnih oseb še višji, saj policija lahko umorjeni osebi pripiše napačen spol. Statistike kažejo tudi, da je bilo v letu 2015 v ZDA ubitih več nebelih transspolnih žensk kot v letu 2014.

Koordinatorica raziskav in izobraževanja Emily Waters je ob tem dejala, da so »transspolne in spolno nenormativne osebe, še posebej nebele transspolne ženske, nesorazmerno bolj izpostavljene hudemu nasilju in umoru.« Že avgusta je igralka Laverne Cox na oddaji »Dobro jutro, Amerika« (Good Morning America) dejala: »Tvoje življenje ne bi smelo biti ogroženo, ker si, kdor si. Menim, da so razlogi, zaradi katerih transspolne ženske doživljajo toliko nasilja, povezanega z zaposlovanjem, dostopom do stanovanj,

zdravstvenih storitev itd. Zagotoviti moramo, da so pomembna tudi življenja transspolnih oseb.«

Dve paradi v Beogradu

Septembra sta v Beogradu potekali tretja parada ponosa in prva parada ponosa transspolnosti, ki je tudi prva tovrstna parada na Balkanu. Obe sta minili brez incidentov v prazničnem vzdušju in ob okrepljenem policijskem varovanju. Prve se je udeležilo več sto ljudi, druge pa okrog 200. Slednji so se kasneje pridružili udeležencem in udeležencem parade ponosa.

Organizatorji Parada ponosa Beograd so letos prvič izbrali botro parade, in sicer dramatičarko Biljano Sribljanović, ki je v govoru na ploščadi pred srbskim parlamentom med drugim pozdravila tudi parado transspolnih oseb in begunce, ki dneve in noči preživljajo v parkih po Srbiji.

Pri združenjih Egal in Gej lezbijiski center, ki sta organizirali parado transspolnih oseb, so izjavili, da so glede na ekonomsko situacijo v državi razmere za transspolne in cispolno nenormativne osebe slabe, saj pravno priznanje spola ni docela urejeno. Eden izmed organizatorjev, Predrag Azdejković, pa je ob tem dodal, da je cilj ločenega organiziranja parade transspolnosti prav v izpostavitvi težave, s katerimi se spoprijema skupnost transspolnih oseb. Mediji so poročali o meščanih in meščankah, ki so udeležence pa-

rad veselo pozdravljali in jim z balkonov metali cvetje, po drugi strani pa so nekateri duhovniki v spremstvu vernikov po obeh shodih ulice blagoslavljali in čistili s kadilom.

Evropski parlament o pravicah LGBT

Septembra je Evropski parlament sprejel novo celostno poročilo o temeljnih človekovih svoboščinah v EU. Končno poročilo bi bilo lahko precej drugačno, če bi uspel poskus Evropske ljudske stranke (EPP), največje parlamentarne stranke, da iz poročila črta vse vsebine, ki se nanašajo na človekove pravice LGBT-oseb. Vendar jim to ni uspelo. V poročilu so prvič omenjene kršitve pravic interseksualnih oseb, saj poročilo obsoja nepotrebne medicinske posege na genitalijah interseksualnih otrok. Parlament je tudi podprl predlog, ki olajšuje postopek pravnega priznanja spola za transpolne in cispolno nenormativne osebe, kot tudi predlog, s katerim transspolni in cispolno nenormativni ljudje v medicinskih in zdravstvenih priročnikih in seznamih ne bi bili več obravnavani kot duševno bolni. Parlament je izpostavil še, da morajo imeti istospolni pari omogočeno pravico do zakonske zveze ali registrirane skupnosti ter da morajo biti pravice, ki izhajajo iz tega, priznane povsod po EU. Poslanke in poslanci so v poročilu še poudarili, da je treba razviti celostno strategijo proti homofobiji in se zavzeli za potrditev direktive o enakem obravnavanju.

Prva transspolna oseba v Beli hiši

Avgusta so v ameriški Belih hiši zaposlili prvo odkrito transspolno osebo. Predsednik Barack Obama je za članico svojega kabineta imenoval Raffi Freedman – Gurspan, nekdanjo svetovalko v nacionalnem centru za enakopravnost transspolnih oseb (NCTE), ki bo v kabinetu predsednika delala kot direktorica zaposlovanja v pisarni predsedniškega osebja. Izvršna direktorica NCTE-ja Mara Keisling je ob tej priložnosti povedala, da predsednik Obama že dolgo izraža željo, da bi njegova administracija odsevala ameriško ljudstvo, in kot razume sama, to vključuje tudi transspolne prebivalke in prebivalce ZDA.

O – za drugo

Oblasti v Katmanduju so avgusta 2015 izdale prvi potni list v tej državi za osebo, ki se ne identificira znotraj binarnega spolnega sistema. Skupnost transspolnih oseb

je z navdušenjem pozdravila ta dogodek kot velik dosežek na področju pravic, ki zadevajo spole. V potnem listu je pod poglavjem spola po novem možno izbrati O (other – drugo), namesto ženska ali moški.

Prvi_a, ki je prejel_a nov potni list je bil_a Monica Shahi, nepalski_a aktivist_ka na področju pravic transspolnih oseb, ki je ob izdaji potnega lista povedal_a, da težko opiše svojo srečo ob tem dogodku, ko je država končno pripoznala to identiteto. V izjavi za javnost je povedal_a, da se ni boril_a samo zase, temveč za vse prihodnje generacije.

V Nepalju so imele transspolne osebe od leta 2013 pri preostalih dokumentih možnost izbire tretje kategorije, pred nekaj meseci pa je vrhovno sodišče odločilo še, da mora vlada vpeljati enake ukrepe tudi pri izdaji potnih listov.

Dvojna merila hrvaških sodišč

Organizacija Zagreb Pride je julija na javnost naslovila odprto pismo, v katerem je opozorila na zaskr-

bljujočo sodno prakso, ki v zadnjem času omejuje pravice LGBTIQ-oseb na Hrvaškem.

Prvi primer tega je odločitev okrožnega sodišča v Osijeku, da je Zagreb Pride prizadel čast in dostojanstvo Karoline Vidović Krišto s tem, ko jo je nominiral za najbolj homofobno osebo leta 2013. Karolina Vidović Krišto je kot novinarka HRT v svoji oddaji predvajala kratek dokumentarni film *The Kinsey Syndrome* (Kinseyjev sindrom), ki homoseksualnost povezuje s pedofilijo. HRT jo je suspendiral, saj ni pridobila avtorskih pravic za predvajanje filma. Karolina Vidović Krišto je bila tudi ena izmed odgovornih za organizacijo obiska kvazi-znanstvenice Judith Reisman na Hrvaškem, ki naj bi »znanstveno« ugotovila, da homoseksualnost spodbuja pedofilijo.

Drug primer te prakse je odločitev Okrožnega sodišča v Zagrebu, ki je na podlagi svobode do izražanja zaščitilo profesorja Ivana Poljakovića z Univerze v Zadru, ko je ta javno trdil, da je bilo znanstveno dokazano, da je homoseksualnost bolezen in jo moramo kot tako tudi obravnavati.

Vendar pa hrvaško sodstvo ne ponuja enake zaščite vsem državljanom in državljanom. V primeru Krešić proti zagrebški Fakulteti za organizacijo in informatiko iz leta 2012, je okrožno sodišče v Varaždinu razsodilo, da je gospod Krešić škodoval časti in ugledu svojih sodelavcev na fakulteti, ko je javno govoril o nadlegovanju, ki ga je doživel od sodelavcev zaradi svoje spolne usmerjenosti. Pri tem je zanimivo, da je bilo v vzporednih postopkih ugotovljeno, da je bil Krešić dejansko žrtev nadlegovanj, tako da je bil, ironično, kaznovan, ker je izkoristil pravico do izražanja in javno povedal resnico.

Zagreb Pride bo tako vložil ustavno pritožbo na Evropsko sodišče za človekove pravice na podlagi odločitve okrožnega sodišča v Osijeku in od ustavnega sodišča zahteval, da potrdi njihovo pravico do svobode izražanja. Zagreb Pride načrtuje tudi številne nove tožbe kot del strategije spremeniti omenjene sodne doktrine hrvaškega sodstva, ki omejujejo svobodo izražanja na Hrvaškem. V ta namen zbirajo tudi finančna sredstva. Iz organizacije Zagreb Pride sporočajo še: »Nikoli ne boste utišali našega opozarjanja na homofobijo, bifobijo in transfobijo. Bitka se nadaljuje.«

Zbudi se, Italija

Evropsko sodišče za človekove pravice je 20. julija razsodilo, da Italija krši človekove pravice, ker istospolnim parom ne zagotavlja primerne pravne zaščite in priznanja. Pri tem je navedlo kršitev 8. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, ki zagotavlja pravico do spoštovanja zasebnosti in družinskega življenja. Tožbo so na sodišče vložili trije gejevski pari, pri tem pa jih je podprl predsednik skupine za pravice gejev in lezbijk GayLib Enrico Oliari. Ob objavi razsodbe sodišča je dejal, da se je končala 8 let dolga bitka v sodni dvorani in da je presrečen. Januarja so skoraj v 100 italijanskih mestih organizirali shode v podporo pravni ureditvi istospolnih parov, ki naj bi jo v kratkem obravnaval italijanski parlament. Na predlog zakona je že vloženi

več kot 6000 amandmajev! Slogan omenjenih shodov – tistega v Trstu se je udeležila tudi slovenska delegacija (slika zgoraj) – je bil: »Zbudi se, Italija, čas je za civiliziranost«.

Malta postaja evropski vzor

Malta je aprila sprejela zakon GIGESC (Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics Act), ki naslavlja pravice transspolnih in interseksualnih oseb. Zakon naslavlja osebne okoliščine spolne identitete, spolnega izraza ter spolnih značilnosti in omogoča pravno priznanje spola, osnovano na samoidentifikaciji, kar je v skladu s standardi Sveta Evrope, ki določajo, da naj bo pravno priznanje spola hitro, dostopno in transparentno. Zakon GIGESC določa, da imajo vse osebe pravico do priznanja svoje spolne identitete, svobodnega razvoja svoje osebnosti v skladu s svojo spolno identiteto ter obravnavanja, ki spoštuje to identiteto, hkrati pa določa priznanje te identitete v vseh osebnih dokumentih, ki vključujejo omenjeno osebno okoliščino. Sprejetje zakona tako Malto, ki je tudi prva evropska država, ki je okoliščino spolne identitete vključila v svojo ustavo, postavlja v ospredje kot primer dobre prakse na področju zakonodaje za transspolne osebe v Evropi. Malta se tako z optimalno urejeno zakonodajo glede pravnega priznanja spola postavlja ob bok Argentini,

zaenkrat vodilni državi na tem področju na svetovni ravni. Zakon spoštljivo ureja tudi druga področja potreb in pravic transspolnih in oseb z interseksualnimi stanji, med drugim dostop do zdravstvenih storitev in nediskriminacijo na osnovi zgoraj navedenih osebnih okoliščin.

Poroke za vse v ZDA

V zadnjih nekaj mesecih ste morali biti v kakšni luknji, če še niste slišali, da je senat ameriškega vrhovnega sodišča 26. junija 2015 s petimi glasovi za in štirimi proti odločil, da so poroke istospolnih parov legalne v vseh zveznih državah ZDA. Gre za zgodovinski dogodek in predstavlja vrhunec v primeru Obergefell vs. Hodges, v katerem je moški iz Ohia tožil

državo, ker mu niso dovolili vpisa v mrliški list pokojnega moža. Odločitev je pozdravil tudi sam predsednik ZDA Barack Obama, vrhovni sodnik Anthony Kennedy pa je v obrazložitvi sodbe zapisal, da istospolni pari zahtevajo enako dostojanstvo v očeh zakona in da jim ustava to zagotavlja. Odločitev vrhovnega sodišča je požela veliko navdušenja povsod po svetu. Podpore legalizaciji istospolnih porok so na svojevrstne načine podprla tudi različna podjetja in organizacije, kot so American Airlines, Target, YouTube, Starbucks, PETA in številne druge. Saj veste, *anything for money* ...

PRIREDIL IN Z BLOGA NARobe PREPLONKAL ROMAN KUCHAR. SPREMLJAJTE AKTUALNE NOVICE NA WWW.NARobe.SI.

ZBOGOM, DAVID!

Foto: Nada Zgank/Memento

ROMAN KUCHAR

ANJA KOLETNIK, AKTIVIST_KA ZA TRANSSPOLNOST

Naj se jebejo!

Z Anjo Koletnik, aktivistko za transspolnost in soustanoviteljem Zavoda TransAktcija, prve slovenske nevladne organizacije, ki se ukvarja izključno z vprašanjem transspolnosti, sva se pogovarjala v Atenah, na letnem srečanju ILGA Europe. Ker se mi je mudilo z oddajo besedila, sem pogovor zapisal kar na avionu, na poti nazaj domov. Zraven mene je sedel nekdo, ki ni kaj dosti skrival dejstva, da ves čas bulji v moj računalniški ekran in bere, kar sem zapisoval. Že ta situacija mi je bila neprijetna. Še manj je skrival to, da se z napisanim – s tem, kar boste brali v nadaljevanju – ne strinja. Nekaj časa je, tako se mi je zdelo, vzdihoval, oddajal energijo v stilu: pa kaj se grede ti ljudje ... potem pa, ker z moje strani ni bilo reakcije, končno zaspal. V meni je seveda vrelo, a nisem rekel ničesar. Mislim sem si le: jebi se. In tako sva, kot boste videli, s sogovornico v tem intervjuju mislila še nekajkrat.

Pravkar sem si na netu ogledal posnetek dragih rumenčkov, ki so pred parlament prinesli podpise za referendum. Škatle so odložili na tla, imeli tiskovno konferenco, potem pa so škatle odnesli v parlament. Neka oseba, ki je stvar logistično organizirala, je rekla nekako takole: »No, dajmo zdaj te škatle – moški ta težke, ženske ta lahke ...« Vidiš, svet je lahko tako zelo preprost. (Smeh.)

(Smeh.) Tole me je spomnilo na kup izobraževanj, ki sem jih izvajal v obliki »trans ena na ena«. Ljudem razložiš, kaj pomeni krovni ter-

min transspolnost, pokažeš jim tisti dežnik, pod katerim so vse raznovrstne identitete in ljudje so ob tem čisto šokirani. Temu rečem krivulja trans-wow. Ponavadi mi rečejo: »Ojoj, to je pa zelo zakomplicirano.« Ampak čez nekaj časa, ne nujno prvič, spoznajo, da je stvar pravzaprav čisto preprosta. Prav tako kot so stvari preproste v binarnem sistemu. Če zelo poenostavim, moraš pravzaprav vedeti samo dve stvari: prvo je, da spol ni enako telo oziroma tvoje genitalije, drugo pa je samoidentifikacija. Seveda bodo ljudje na vprašanje o samoidentifikaciji podajali zelo različne odgovore, a to ne pomeni, da moraš te identitete umeščati v blazno zakompliciran sistem, ki bi ga moral popolnoma poznati. Potrebno je le to, da vprašaš osebo, kdo je. Samo to. Moraš biti dovolj odprt, da ne definiraš vnaprej.

Predvidevam, da bi si želela, da je tvoja nebinarna identiteta zabeležena tudi v tvojih osebnih dokumentih, ki te predstavljajo. (Pustiva ob strani radikalni odgovor, da je vsaka identifikacija že kontrola in s tem nasilje.) Zanima me, kakšno je tvoje stališče glede tega: bi bilo potrebno vse te identitete, ki so lahko tudi fluidne, nekako ujeti v pravni sistem, ali pa je tvoja pozicija pravzaprav »fuck gender« ali po domače: jebi se, spol. (Smeh.)

Ne, moja pozicija ni nikoli *fuck gender*. Vedno stojim na stališču: *fuck gender assigned at birth* ali *fuck sex in celebrate gender* ...¹

Hm, tole bo težko prevesti ...

Sori, srce ... (Smeh.) No, druga stvar pa je, da do tega vprašanja čutim nekaj podobnega, kot do kvot v politiki: dokler se obstoječega sistema ne da popolnoma preoblikovati oziroma zrušiti – in to se zagotovo ne bo zgodilo v času mojega in tvojega življenja – potem je smiselno vsaj znotraj obstoječega pravnega sistema zagotoviti določeno mero legitimnosti. Tako kot menim, da trenutno potrebujemo spolne kvote, tako v obstoječi družbi ni dovolj, da so različne identitete legitimne samo na družbeni ravni, pač pa morajo biti tudi znotraj pravnega sistema. To konkretno pomeni, da bi morali urediti pravno priznanje spola tako, da ne vsebuje zgolj dveh opcij, pač pa tri.

¹ Ne, moja pozicija ni nikoli *jebi spol*. Vedno stojim na stališču: *jebi se spol, pripisan ob rojstvu ali jebi biološki spol in proslavljajmo družbeni spol*.

Se ti zdi, da je možnost izbora tretje opcije (npr. drugo) zadostna rešitev. Mar to ne pomeni unifikacije raznovrstnih identitet spet v en sam predal? Ali pa je to morda »razumna rešitev«, saj bi neskončni seznam različnih identitet predstavljal skorajda nepremagljivo oviro za obstoječi sistem?

Da, pristajam nanjo in jo zagovarjam, upoštevajoč okolje in politično klimo, v kateri živimo. Podobno kot pri kvotah. Tudi to ni ultimativna rešitev. Ampak s tako rešitvijo vseeno zagotovimo marsikomu občutek, da je življenje te osebe vredno, hkrati pa je to najboljša rešitev, za katero si – glede na obstoječe stanje in resurse – lahko prizadevamo.

Po vrnitvi z magistrskega študija na Centralni evropski univerzi si se bolj intenzivno začela ukvarjati s transspolnim aktivizmom. Eden od prelomnih dogodkov, ki je imel precej odmeva v javnosti, je bil tvoj intervju za Sobotno prilogo Dela. Kako si se počutil, ko si v soboto odprl časopis in videl, da so intervju s tabo naslovili *Ne moški ne ženska*?

V soboto zjutraj sem poguglala intervju in videla naslov. Iz mene se je zvalil en tak orgomen, glasen: Neeeeeee! Opisali so me namreč ravno s tistimi kategorijami, za katere ne želim, da me opisujejo in definirajo. Res je, intervju je odprl veliko vrat, ampak naslov ... No, ne bi sicer rekla, da je bil to prvi prelomni dogodek. Prvič sem se javno razkril na konferenci *Dvajset let po Pekingu*, ki jo je organiziralo Ministrstvo za delo skupaj z Ženskim lobijem. Tam nam je uspelo doseči, da so manifest iz ženskega manifesta preimenovali v feministični manifest. Preprosto sem vstala in pred 150-imi udeleženkami povedala, da manifest, ki je samo ženski, mene ne predstavlja in vključuje. Dosegli smo, da so v manifest vključili ne zgolj vprašanje spola, pač pa tudi spolne identitete. Še en prelomni dogodek je bilo mednarodno strokovno srečanje *TransMisija I*, ki smo jo organizirali v Celici.

Čprav je intervju v Delu naletel na, zdi se mi, vrsto pozitivnih odzivov, je hkrati – tudi zaradi naslova – dal veter v krila določenim skupinam, ki so te potem masakrirali na svojih spletnih straneh – ena je pri tem seveda še posebej izstopala. Se ti zdi z aktivističnega vidika vredno ukvarjati se z njihovimi izpadi in odgovarjati na njihova vprašanja ali je to zgolj nepotrebno tratenje energije?

Zdi se mi, da bolj to drugo. Kadar deluješ javno in politično, se moraš zavedati, kdo so ak-

terji na tvojem »bojišču«: s kom greš lahko v spopad, kje se je potrebno čuvati itd. V celoti tega seveda ne moreš nikoli nadzorovati. Tako približno vem, kaj se dogaja na omenjeni spletni strani, da pa bi kar vsak dan to spremljala in se na to odzivala, to pa zagotovo nima smisla. Zame osebno – osebno pa je vedno tudi politično – je to kontraproduktivno. Sicer pa v tem, kar so pisali o meni, ni nobenega argumenta, ki bi imel tako težo, da bi mi dal misliti in bi zaradi tega svoje delo korigiral. Zelo preprosto: na živce jim gremo vsi, ki nismo cis in strejt.

Se motim, če rečem, da znotraj aktivizma za transspolnost občasno obstajajo trenja med transseksualnimi osebami in preostalimi. Ta trenja vidim razpeta med bolj esencialistično obarvanim govorom, ki ga uporabljajo nekatere transseksualne osebe – za Narobe sem pred časom na primer delal intervju s transaktivistom, ki je o sebi govoril kot o nekom, ki je bil rojen v napačnem telesu – in bolj družbenokonstruktivistično govorico, značilno, na primer, za nebinarne, kvirspolne, aspolne osebe?

To vprašanje se mi zdi zelo pomembno. Ko se je TransAkcija začela oblikovati, najprej v sodelovanju z Legebitro, s katerimi smo lani poleti začeli izvajati podpirne pogovorne skupine za transspolne osebe, je bilo sprva tega trenja ogromno. Na eni strani smo bile nebinarne, kvirspolne in aspolne osebe, ki zavračajo kakršne koli identifikacije, na drugi strani pa nekaj transseksualnih žensk, med katerimi so bile nekatere že v postopku tranzicije. Za njih je bilo seveda zelo pomembno, da se pogovarjajo o tem, kako doživljajo ta proces. Trenje je nastalo, ker je na teh srečanjih prevladoval biološki diskurz, zato so se nebinarne osebe počutile neslišane in nevidne. Tudi zame je bila to frustracija. Takrat sem se ravno vrnila s študija, ki je temeljil na družbenokonstruktivističnih teorijah. K sreči pa sem bila toliko samorefleksivna, da sem se zavedala, da moj glas ne more prevladati, saj imajo one same izkušnjo tranzicije, jaz pa ne. Rečeno drugače: to je njihova izkušnja in jim ne morem soliti pameti. Potem smo nekaj časa imeli obe skupini ločeni, čeprav so bili vsi vedno dobrodošli na obeh skupinah. Nekaj časa je to funkcioniralo in so se ljudje malo pomirili, potem pa se je nekako zgodilo, da se nismo več dobivali v ločenih skupinah: vsi so hodili na vse. Na skupino zdaj hodijo ljudje, ki so stari od 16 do 63, zasedajo izredno raznolike identitete, a med njimi ni več tega trenja. Se mi pa zdi, da je občutek te distinkcije tudi posledica tega, kdo in kako o transseksualnosti govori v javnosti. Znotraj skupine imamo nekaj transseksualnih oseb, pa je ta diskurz povsem usklajen s tistim, ki ga uporabljam sam – v prvi vrsti seveda vprašanje samoidentifikacije. Včasih se je transspolnost izenačevala s telesom, sam pa

poskušam zagovarjati idejo, da je transspolnost v prvi vrsti vprašanje tega, kako oseba samo sebe definira, telo pa je eden od osrednjih materialov in medijev, s katerim ljudje potrjujejo svojo identiteto. Saj tudi jaz s svojim telesom potrjujem svojo identiteto, le da morda na nekoliko drugačen način: bolj s spolnim izrazom kot s posegi v telo.

Pogosto slišim interpretacije, da je danes med mladimi moderno biti transspolna oseba. Moda se pač spreminja: v osemdesetih je bilo baje moderno biti gej, zato nas je bilo toliko ...

(Smeh.)

Je pa verjetno res, da pred desetimi, dvajsetimi leti nihče ni govoril o nebinarnih in kvirspolnih identitetah.

Tako transseksualne, kot nebinarne, aspolne itd. osebe so vedno obstajale. Niso pa obstajale besede zanje. Nismo imele tudi nobene vidnosti. Saj je še zdaj nimamo, ampak zdaj si vsaj ta prostor poskušamo vzeti. Neizodrednje obstaja vrsta zgodovinskih in antropoloških dokazov, da so vedno obstajale družbe, ki so poznale več kot dva spola, čeprav to niso bile zahodne družbe ... Če o tem govorimo kot o modi, je to seveda v prvi vrsti žaljivo. S tem ko se razkriješ v mikro ali makro okolju, se izpostaviš potencialnemu ... mah, ne potencialnemu, kar realnemu in dejanskemu nasilju. Dvomim, da bi to kdo počel zato, ker želi biti moderen.

Tovrstne predstave se reproducirajo tudi skozi izmišljotino Rimskokatoliške cerkve, ki govori o teoriji spola. Med drugim to teorijo pojasnjujejo kot zagovarjanje tega, da si lahko spremeniš spol ... tudi večkrat na dan.

(Smeh.)

Res, tako piše na njihovih spletnih straneh ... To je seveda namerno žaljiva, popačena in do kraja banalizirana interpretacija koščkov tega, o čemer pa ti vendarle govoriš: o samoidentifikaciji, ko gre za spol.

Gre za dve ločeni stvari: eno je, da sam sebi dovoliš samoidentifikacijo, v primeru, ko se ne čutiš kot cispolna oseba, kar pomeni, da tvoja identiteta sodi v binarni spolni sistem. Tu gre za samoidentifikacijo, ki je posledica dolgega prevpraševanja samega sebe. Ne poznam transspolne osebe, ki ne bi šla skozi dolgi proces velikih dvomov, preden je razkrila svojo identiteto. To, kar oni počnejo, pa je povsem drugačna interpretacija: trdijo, da ima nekdo drug – torej mi, aktivisti – moč drugim reči, da spol ne obstaja tako, kot ga oni učijo, a tudi tako učenje je v bistvu družbeni konstrukt. Tudi binarni sistem je skonstruiran. To, kar hočem reči, je tole: že morda, da se stvari slišijo zelo podobno, na primer, spol lahko izbiraš, toda ljudje si ne izbirajo spola kar tako. Samo-

identifikacija ne pomeni, da si nekdo sedemnajstkrat na dan premisli in spremeni svoj spol.

Izstop iz binarnosti pomeni tudi trk z jezikom: potrebno ga je prilagoditi. Poleg tega se mi zdi, da se opisi, ki so politično korektni, prav v povezavi s tematikami transspolnosti precej hitro spreminjajo. Nekaj časa smo govorili o tranziciji, zdaj rečemo potrditev spola, še pred tem sprememba spola itd. Kako ti to vidiš?

Z vidika organizacije, v kateri delam, menim, da je naša naloga izobraževati in osveščati javnost o transspolnosti. To pomeni, da moramo uporabljati najbolj sodoben, vključujoč jezik, ki v nekem trenutku obstaja. Nimam pa sam nobene legitimitete osebam, ki so šle skozi neko izkušnjo, govoriti, kakšen jezik naj uporabljajo. Spremembe v poimenovanju na področju transspolnosti pa so sicer pogosto povezane s spremembami klasifikacij v DSM (Diagnostični in statistični priročnik duševnih bolezni) in ISD (Mednarodna statistična klasifikacija bolezni, povezanih z duševnimi težavami). Vsaka revizija teh klasifikacij prinese kakšen nov termin, ki poskuša biti bolj vključujoč, nepatologizirajoč in manj esencialističen, vendar jim to vedno ne uspe. Transspolna skupnost pa se na to odziva in prilagaja svoj jezik. Na primer, najprej se je govorilo o *gender identity disorder*, nov termin je *gender dysphoria* oz. motnja spolne identitete in sedaj spolna disforija.

Spomnim se, da te je v povezavi z jezikom zmotil prav video napovednik za knjigo *Ime mi je Damjan*, v katerem je bilo rečeno, da se je Damjan rodil kot dekle. Bolj pravilno bi bilo reči, da so mu ta spol pripisali ob rojstvu.

Da, to me je zmotilo, ker je to rekla oseba, ki je cispolna in je aktivistka. Kot rečeno, menim, da moramo aktivisti uporabljati kar se da vključujoč in moderen jezik.

In prav tak je tudi zapis, ki se v zadnjem času vse pogosteje uporablja: namesto poševnice (bralec/ka), se uporablja podčrtaj (bralec_ka). Ne vem, ali ste s tem začeli pri TransAkciji, vem pa, da te nekatere stvari pri teh zapisih vseeno motijo. Kaj?

Sam sem tovrstne zapise najprej videl pri transspolnih in kvir osebah iz Nemčije. Filozofija tako imenovanega *gender gapa* (pri nas tega še nismo prevedli, zato govorimo o podčrtaju) je v tem, da je uporaba poševnice nekaj, kar reproducira binarni sistem ali-ali (npr. posameznica ali posameznik), podčrtaj pa pomeni odprtost, daje prostor, ne omejuje zgolj na dve izbiri: s takim zapisom pokažeš, da je spolov več in da je jezik, ki ga uporabljaš, kar se da vključujoč do različnih spolnih identitet. Sicer mi pa pri vsem tem nista več dve stvari: s feminističnega vidika poskušam uporabljati ženski spol kot generično obliko, zato tudi pri zapisu najprej zapišem žensko obliko besede,

a vedno se to ne da. In to me moti. Na primer: lahko zapišem aktivist_ka, če pa najprej zapišem žensko obliko (aktivistka), potem ne morem ničesar dodati. Ne morem napisati aktivistka_in tu še kakšno črko dodati, ker potem to sploh ni več beseda. Vse to me sili v neko nekonsistentnost, ki je ne znam preseči. Druga stvar, ki me moti, pa je to, da nimamo nobenega boljšega sistema, kjer, na primer, ne bi obstajalo spolno zaznamovanje v jeziku.

Kar nekateri jeziki sicer poznajo ...

Da, točno. V angleščini, na primer, so *teachers* pač *teachers* – ni jih potrebno spolno zaznamovati.

Puristi, pa verjetno še kdo, bodo rekli, da so tovrstni zapisi na ravni samostalnikov nekako še mogoči, ko pa je treba take zapise uporabljati še pri pridevnikih in glagolih, pa tekst preprosto postane neberljiv. Naj se jebejo ali kaj? (Smeh.)

Ja, jebejo naj se. (Smeh.) Jezik je sredstvo ljudi za komuniciranje in se spreminja. Če ves čas zagovarjamo razvoj družbe na kulturni, ekonomski in še kakšni ravni, potem ne vidim ra-

zloga, zakaj ne bi zagovarjali tudi razvoja jezika. Jezik je pač osnovno sredstvo, s katerim komuniciramo z drugimi in mora biti v tem smislu uporaben, ne pa da se mu podrejamo.

Kako pa je s tem v izgovorjeni besedi?

V nemščini ljudje izgovarjajo *gender gap* in ves čas se sprašujem, kdaj bomo to začeli tudi mi. Ne rečejo: posameznica in posameznik, ampak posameznik – (kratek premor) – ca.

Pred kratkim ste ustanovili Zavod Transfeministična iniciativa Transakcija. S kakšnimi težavami se ljudje slavljajo na vas in kaj bi bilo potrebno najprej rešiti?

Treba je urediti pravno priznanje spola v skladu z dobrimi praksami držav, kot so Malta, Danska, Irska, Argentina. V vseh teh državah imaš možnost spremeniti spolni identifikator v osebnih dokumentih v skladu s tem, kar je tvoja identiteta, ne da bi za to potreboval kakršen koli medicinski postopek ali diagnozo. Pravni in medicinski del postopka je potrebno ločiti.

Ampak ti svojega spola ne moreš potrditi, če pa v našem pravnem sistemu sploh nimamo tretje opcije ...

Res je, ne morem ga. Se pa zavzemam vsaj za to, da je ta postopek na hiter in transparenten način omogočen drugim osebam. Tem ljudem se namreč dogaja to, da se jih obtožuje, da so ukradli dokumente, da se jim ne verjame v njihovo istovetnost, ko pokažejo osebni dokument na bankah, poštah in drugod, in zaradi tega so prisiljene v razkritje: vedno morajo razlagati, da so transspolne osebe oziroma morajo pri sebi imeti potrdilo psihiatra. Kje je tu pravica osebe do zasebnosti in do integritete lastnega telesa? Poleg tega se mi zdi ključno urediti tudi medicinski protokol. Medicinske obravnave preprosto niso konsistentne: osebe

poročajo o najrazličnejših izkušnjah in zahtevah v medicinskih postopkih. Postopki niso vsem dostopni – vse to je odvisno od tvoje identitete, starosti, pa kakšen je tvoj videz, kakšne so tvoje želje ... Moral bi biti vzpostavljen minimalni standard, pa ni, zato ljudje predolgo čakajo na vse te postopke. Vse to njihovo stisko in negativno samopodobo samo še povečuje. V tujini poročajo o številnih samomorih transspolnih oseb in grozljiva poslovilna pisma, ki jih puščajo za seboj, imajo vsa podobno vsebino: ne morem več čakati, nikoli ne bo boljše, ne bo se spremenilo ... zato ne vidim več smisla. Vem, da je to tudi realnost koga v Sloveniji. Poleg tega moramo še veliko, veliko narediti na osveščanju in na večji vidnosti transspolnih oseb v Sloveniji.

Koliko pri vsem tem LGBT-aktivizem lahko hodi po isti cesti, z roko v roki ... ali pa so LGB-teme tako drugačne od T-tem, da moramo iti po različnih poteh, čeprav k istemu cilju? (Ob tem sva oba bruhnila v smeh zaradi patetične metaforike mojega vprašanja.)

Mislím, da je pomembno zavedati se, da vsi hodimo po cesti, ker menim, da se kdo znotraj akronima LGBT+ ne zaveda, da smo vse te osebe in ne samo LG osebe na neki cesti. Mislim, da je sicer trenje, ki ga doživljamo pod podplati, drugačno, a vseeno menim, da ni optimalno, da gremo mi na neko čisto drugo cesto. Pri določenih temah da ... a ključno je, da smo vsi samorefleksivni, tudi transspolni aktivisti v odnosu do LG tem. Šele tako bomo lahko vedeli, kje res lahko aktivno sodelujemo in kje je ključnega pomena, da smo v solidarnostni poziciji drug do drugega, ne poskušamo pa prevzemati prostora. Pomembna je solidarnost tudi takrat, ko ti ni najbolj udobno, ker to zahteva refleksijo tvojih lastnih privilegijev.

ZLOVENIJA

Projekt ZLOvenija (zlovenija.tumblr.com) je konec leta 2015 nastavil boleče zrcalo slovenski družbi. Na omenjenem tumblerju so bili zbrani sovražni komentarji o beguncih s Facebooka, ob njih pa profilne slike tistih, ki so komentarje zapisali. Pogled nanje je bil točno tak, kot ga v svojem znamenitem opisu nacista Adolfa Eichmanna podaja Hanna Arendt: na njem, na njegovem obrazu, ni bilo nič strašljivega. Bil je povsem običajen človek, za katerega nihče ne bi rekel, da je zakrivil tisoče smrti nedolžnih ljudi. Prav tako je ZLOvenija pokazala na skorajda boleče neskladje med profilnimi slikami ljudi in njihovimi izjavami. Medtem ko so pozivali k smrti, vojni in poboju beguncev, so bili na svojih profilnih slikah zgolj »eden izmed nas«: slikani v ljubečem objemu svojega otroka, z ljubkim psičkom na klopici, z nagajivim klobukom z neke zabave itd. Izjave in slike so bile pozneje odstranjene z omenjenega tumblerja, a tik pred odstranitvijo jih je prerisal Tibor Bolha. Njegove risbe, skupaj s prepisom sovražnih izjav, objavljamo v tokratnem *Narobe*. Ne zato, da bi sovražnemu govoru dali še en oder, pač pa v opomin in prepotrebno budilko, ki naj nas – kot v tokratni kolumni piše Barbara Rajgelj (glej str. 20) – izvleče iz »udobnih počitnic v non-of-my-business landu«.

ROMAN KUHAR

Zbogom, Mercury! Dobrodošli, Plushivisti!

Z Mihom in Lukom smo se dobili v majhnem stanovanju v Ljubljani. Pravzaprav v istem blokovskem naselju, kjer sem pred leti – od tega je že kakšnih dvajset let – spoznal prvo osebo, ki je bila razkrita kot HIV-pozitivna oseba. Seveda je bil tujec, prijatelj kolega. Spomnim se nelagodja, ko sem se pripravljaj na srečanje z njim: ves čas sem si dopovedoval, da moram delovati običajno, češ, nimam nobenih predsodkov, brez težav bom stisnil roko ... S tem sem se tako zelo ukvarjal, da sem potem bržkone res deloval čudno. Na vse to sem se spomnil potem, ko smo intervju z Mihom in Lukom že končali in sem se vračal k avtomobilu. Pomislil sem, kako tokrat niti za trenutek nisem razmišljal o vseh teh stvareh, s katerimi sem se tako zelo ukvarjal pred dvajsetimi leti. Morda pa se je kaj vendarle spremenilo na bolje? Ali pač ne ... Povsem jasno in razumljivo mi je namreč bilo, da se moja sogovornika ne

boste predstavila s svojima pravima imenoma. Stigma in s tem povezano tveganje je preprosto še vedno preveliko, skupina za samopomoč HIV-pozitivnim osebam, ki je bila izhodišče za naš pogovor, pa zato še kako potrebna.

Pred kratkim ste spremenili ime skupine. Zdaj se imenujete Plushivisti, prvotno pa se je skupina imenovala Mercury, kar je bila seveda referenca na Freddyja Mercuryja. Pravite, da mladim to ime ne pomeni več kaj dosti.

Miha: Res je. A še bolj pomemben razlog za spremembo imena je dejstvo, da aids ne pomeni več smrti. Potrebno je bilo dati drugačno sporočilo. Namen skupine pa je ostal enak: samopomoč. Meni je skupina na začetku zelo pomagala. Pomembno je videti ljudi, ki so že več let HIV-pozitivni, pa živijo povsem običajna življenja. To ti pomaga na začetku, ko se soočaš s šokom zaradi hiva.

S kakšnimi vprašanji sta se ukvarjala takrat, ko sta dobila informacijo, da sta HIV-pozitivna?

Miha: Na začetku sem veliko razmišljal o smrti. Takrat sem bil čisto sam s seboj. Za svoj status sem izvedel okrog prvega decembra in nisem vedel, komu povedati in kako povedati. Težko se mi je bilo soočiti s tem. Stvari so bile lažje

potem, ko sem vstopil v skupino. Pomembno je, da se lahko pogovarjaš z nekom, ki ima isto izkušnjo kot ti. Saj je res, da je o vsem tem veliko napisanega, toda sam sem odraščal v generaciji, ki je aids povezovala s smrtjo in vse te podobe so se takrat vrtele po moji glavi. Saj veš, Filadelfija pa to. No, najbolj pa mi je vseeno pomagala moja osebna zdravnica.

Na kakšen način?

Miha: K njej sem prišel zelo depresiven. Nisem vedel, kaj bi s seboj. Rekla mi je: Glej, jaz imam pet pacientov, ki so HIV-pozitivni. Vsi so v redu. Ni Filadelfije. V bistvu mi je povedala stvari, ki sem jih vedel, a pomembno je, da ti to pove še nekdo drug. Težko greš sam čez vse to. Težko je biti sam doma. Težko je razmišljati o tem. Že po netu je težko brskati, ker naletiš na kup »dreka«, kup neumnosti. Pomembno mi je bilo, da je rekla: Glej, vse bo v redu.

Je bilo pri tebi, Luka, ker si mlajši, drugače, saj nisi odraščal s podobami, ki jih opisuje Miha?

Luka: Nekako sem pričakoval, da sem HIV-pozitiven, ker sem večinoma seksual brez kondoma. A vseeno je bil šok. No, šok je bil

bolj v smislu dilem, kot na primer, ali povedati staršem ali ne, pa kdaj povedati morebitnemu partnerju, kaj se bo zgodilo v službi ... skrbi jo te take povsem življenjske stvari. Še najmanj so me skrbela zdravila, ker sem o tem kar nekaj vedel. Je pa res tudi to, da te pozneje začnejo obremenjevati tudi stranski učinki zdravil. A na splošno bi rekel, da sem s tem imel manj problemov.

Vseeno pa si poiskal skupino ...

Luka: Da, vendar šele štiri leta pozneje. Ne vem, vseeno sem moral zbrati nekaj poguma, da sem šel v skupino, čeprav so tam tebi enaki ljudje. Zato razumem tiste, ki oklevajo s tem, da bi se pridružili skupini. Nekako moraš premagati sram.

Ameriška psihoanalitičarka Nancy Chodorow je dejala, da so v naši družbi najbolj sramotne prav tiste bolezni, ki so tako ali drugače povezane s seksualnostjo. Kakšne so vajine izkušnje s tem, z odzivom družbe na HIV-status?

Miha: Hiv-fobije je veliko. Če imaš raka, si skoraj junak, sploh če ga preživiš. Za to bolezen obstaja razumevanje. Za HIV pa takega razumevanja ni, niti med geji samimi. Ko se razkriješ, naletiš na ... ne vem, nekakšno nerazumevanje.

Ne gre za to, da bi se te ljudje izogibali, tega ni več, vseeno pa vidiš, da se odnos spremeni, da ni enak kot prej.

Je to zgolj začetna reakcija in se stvari pozneje postavijo na svoje stare mesto, ali pa razkrije na novo definira tvoj prijateljski ali kakšen drug odnos?

Miha: Moji prijatelji so dobro reagirali in ni bilo nekih velikih sprememb. A verjetno je res, da sem tudi zelo pametno izbiral, komu povedati. V službi pa, na primer, ne želim govoriti o tem. Mislim, da ne bi imeli razumevanja za to.

Luka: Jaz pa mislim, da vse to izvira iz homofobije. HIV dobiš zato, ker si seksal, torej si sam kriv, zato te obsojamo. Nekako tako si strejt družba te stvari razlaga. Med geji, ki niso HIV-pozitivni, pa gre res za hiv-fobijo. Geji okrog mene so to precej negativno sprejeli: večinoma se pričakuje, da o tem ne govoriš. Ali pa imajo kakšne morda dobronamerne, a vendarle žaljive opazke, kot so: Joj, pazi, da ne boš koga okužil. Zdi se mi, da te bo kakšen strejt človek prej bolje sprejel, kot nekdo, ki je isto spolno usmerjen. Ta strah je prisoten tudi drugod. V zdravstvu vidim, kako so sestre in zdravniki včasih čisto panični, če morajo delati s HIV-pozitivno osebo.

Če prav razumem, je v ozadju tega interpretacija, da gre za »zaslužno kazen«: počel si trparije, zdaj pa nosi posledice tega.

Miha: Da, točno tako. Tisto, kar je najbolj sprevrženo, je dejstvo, da raziskave baje kažejo, da okrog 70 % gejev uporablja kondom pri analnem spolnem odnosu, v resnici pa je ta odstotek bistveno nižji, morda 30 %. To so ti isti ljudje, ki

te potem šele po seksu vprašajo: Aja, mimogrede, a si zdrav?

Hm, malo prepozno ...

Miha: Da. Ampak ... saj v osnovi sem zdrav. Morda celo bolj kot on. Premalo se zavedamo, da so HIV-pozitivne osebe, ki vedo za svoj status in so na terapiji, še najbolj varne, kar se tiče seksa brez kondoma, saj praviloma nimaš virusnega bremena.

Luka: V teku je raziskava med gejevskimi pari (Partner study), kjer je en partner HIV-pozitiven in na terapiji, drugi pa je HIV-negativen. Med seboj seksata brez kondoma, redno hodita na kontrole in do sedaj se še nihče ni okužil. Če je prišlo do okužbe, pa je bila to okužba od tretje osebe, od nekoga, ki ni na terapiji.

Se vama zgodi, da vaju ljudje zavrnejo, če jim povesta za svoj status?

Miha: Da, meni se je to že zgodilo.

Luka: Jaz svojega statusa ne razkrivam. Rečem samo, da želim seksati brez kondoma ... ampak to šele zdaj, ko sem na terapiji. Prej pa ... eh, prej pa dolgo časa sploh nisem seksal.

Glede na to, da – po vajinih izkušnjah – večina želi seksati brez kondoma, se zdi, da osveščevalne akcije o varni spolnosti sploh nimajo učinka. Je mogoče, da samo poglobljajo stigo v zvezi s HIV?

Miha: Verjetno je nekaj resnice v tem. Ampak ta sporočila se ljudi preprosto ne dotaknejo več. Seveda si ne želijo, da bi bili HIV-pozitivni, ampak predvsem mladi seksa brez kondoma ne razumejo več kot nevarnega.

Luka: Preventiva se spreminja. Že res, da je kondom še vedno nekaj, kar naj bi zagotavljalo varno spolnost, a fokus je zdaj na testiranju. Pomembno je, da se redno testiraš, da poznaš svoj status in da se lahko pravočasno zdraviš, če si HIV-pozitiven. Ampak jaz seksa brez kondoma vseeno nisem razumel kot varen seks.

Kako pa si potem zracionaliziral odločitev, da seksaš brez kondoma, čeprav je to nevaren seks. Ali pa je bila draž ravno v tem?

Luka: Ne vem ... meni je pravzaprav na nek način odleglo, ko sem zvedel, da sem HIV-pozitiven. Vem, sliši se smešno, toda tista testiranja in čakanja na rezultat so bila ubijajoča. Ko sem zvedel, da sem negativen, mi je sicer odleglo in sem si obljudil, da bom zdaj uporabljal kondom. In sem tudi ga nekaj časa. Potem pa sem vedno vse za nazaj nadoknadil tudi brez kondoma. (Smeh.) Preprosto nisem mogel iz tega kroga. Vedel sem, da bo enkrat prišlo do okužbe.

Odkar so poročali o prvi HIV-pozitivni osebi leta 1981, so se stvari na področju zdravljenja bistveno spremenile: HIV je postal kronična bolezen. Nič kaj zelo bistvenega pa se ni spremenilo na ravni stigme in odnosa družbe do HIV-pozitivnih, vsaj pri nas. Je moje ocena preveč pesimistična?

Miha: No, čisto ista stigma zagotovo ni, do velikih sprememb pa tudi res ni prišlo.

Luka: Če bi ljudje v tem bloku vedeli, da je njihov sosed HIV-pozitiven, ga verjetno ne bi hoteli kar na silo izseliti, kar se je pred leti pri nas zgodilo, je pa res, da obstaja nekakšna prikrita hiv-fobija, ki pa ima podobne učinke. V bistvu se počutiš enako: ali ti nekdo neposredno reče, da noče biti s teboj prijatelj, ali pa ti to pove z mimiko, s tistim, kar se mu izpiše na obrazu. Ni bistvene razlike.

Koliko anonimnosti pa si v družbi, kot je naša, kjer vsak pozna vsakogar, sploh lahko zagotoviš?

Miha: Veš, kaj se mi je zgodilo zadnjič? Nekdo – imel je anonimni profil – mi je na Grinderju napisal, da bi lahko v svoj profil napisal, da sem HIV-pozitiven. Mislim, kar nekaj ... Pojma nimam, kdo je bil to in kako ve. Morda me je videl na kliniki. Ker ... saj veš, kako je to: če na infekcijski kliniki vidiš nekega geja, ki ga poznaš na videz, potem lahko predvidevaš, da tam verjetno ni zaradi klopa. (Smeh.) No, lahko bi bil zaradi hepatitisa, toda že samo tako srečanje je dovolj, da se začnejo govorice in reproducirata stigma.

Bi pomagalo, če bi se več ljudi razkrilo? Pri spolni usmerjenosti je to zagotovo imelo vpliv: povedati, da si gej pred tridesetimi leti, je bilo povsem nekaj drugega, kot danes, ko to ni več velika stvar.

Miha: Na dolgi rok verjetno, a stvari, ki jih s tem tvegaš, so tu večje. Morda je še vedno možno, da zaradi tega izgubiš službo. No, saj zunaj to ni več taka stigma, čeprav ne morem reči, da ljudje v – recimo Berlinu – s tem nimajo težav. Zagotovo pa ni isto, če rečeš, da si gej ali da si HIV-pozitiven.

Kakšne so podobnosti ali razlike, če primerjaš svoje razkritje kot gej in razkritje kot HIV-pozitivna oseba?

Luka: Pri meni so starši težje sprejeli, da sem gej, kot to, da sem HIV-pozitiven. Ko sem jih povedal, da sem gej – takrat sem bil star petnajst – so bile strašljive reakcije. Očeta se tri leta nisem smel dotakniti, niti za rojstni dan mu nisem smel čestitati. Ko pa sem povedal, da sem HIV-pozitiven, so bile reakcije manj burne. Oče je sicer rekel, da sem idiot, češ da bi moral vedeti, kako se zaščititi, mama pa je vprašala, če bom umrl. Potem se je pomirila in mi rekla, da bom pač sam moral s tem živeti, da pa mi bo pri tem seveda v oporo. Za nekaj prijateljev in kolegic, ki vedo, da sem gej, pa nisem prepričan, če bi se še hoteli družiti z mano, če bi jim povedal, da sem HIV-pozitiven. Ker vidim, kako obsojajo ljudi, ki so HIV-pozitivni. Preprosto menijo, da so si sami krivi in jih zaradi tega strogo obsojajo.

Kako potem odgovarjata tistim, ki vaju očitajoče sprašujejo, zakaj nista uporabila kondoma? Mimogrede, to ves čas sprašujejo tudi nekateri naši strokovnjaki, ki se s tem področjem ukvarjajo ...

Miha: Hm, ne vem. Ker je bilo preprosto boljše brez kondoma. Tu ni racionalne razlage.

Luka: Ampak to vprašanje je smešno. V bistvu ti želijo samo še enkrat povedati, da si sam kriv. Je pa zagotovo res tudi to, da se danes redkeje uporablja kondom tudi zato, ker okužba s HIV ni več smrtonosna bolezen, temveč je obvladljiva kronična bolezen.

Miha: Mislim, da je ključni problem v tem, da ljudje mislijo, da se ne morejo okužiti s hivom, ko seksajo brez kondoma. Češ, meni se pa to res ne more zgoditi, jaz pa že ne ...

Luka: Pa tudi ta, s katerim se dajem dol, je čisto normalno videti ... (Smeh.)

Miha: Ja, tako, ja. (Smeh.)

Luka: Ali pa tista: če si aktiven, potem se ne moreš okužiti. Ker ti si mačo in ti lahko brez kondoma ... (Smeh.)

Kako ocenjujeta delo našega zdravstva na področju odkrivanja okužb z virusom HIV? Sta bila deležna kakšne podpore takrat, ko so vama povedali, da sta HIV-pozitivna?

Miha: Ne, ta podpora je bila absolutno nezadostna. Testiral sem se z napotnico in zdravnik mi je rekel, da bom za rezultat zvedel čez dva dni, lahko pa me pokliče tudi po telefonu isti dan popoldne. Ko je zazvonil telefon, mi je bilo jasno. Rekel je samo: »Ni dobro.« (Smeh.) Potem je dodal: »Rezultat je pozitiven.« Vprašal me je, če sem v redu, v smislu, če si bom kaj naredil, ne vem, samomor ali kaj takega ... in to je bilo to. Potem me je naročil za čez tri dni. In ta del je bil zelo profesionalen, tudi zdravnik, ki so mi ga dodelili, je bil zelo v redu, zelo me je pomiril ... Problem je bil tisti čas vmes. Zvedel sem v torek, naročen sem bil v petek. V tem času si sam in takrat bi potreboval največ podpore. To so bili grozljivi trije dnevi. Verjetno ta čas ni dobro preživeti sam, če si bolj labilna oseba. Meni so šle skozi glavo različne stvari: od tega, da nikoli več ne bom imel partnerja, da ne bom nikoli več seksual in tako. Čisto iskreno: malo sem se zagнул sam sebi. Saj ne za dolgo, ampak ... ni bilo lahko. No, v petek so me potem vprašali, če potrebujem psihiatra in tako naprej – vse to je bilo dobro organizirano, le to čakanje na začetek postopka je bilo naporno. Legebitra takrat še ni imela teh testiranj, ampak verjetno bi potreboval prav nekoga iz take organizacije. Ker ... kaj pa bo psihiater naredil? Kako bi ti lahko

pomagal? Dobro, lahko ti da pomirjevala, to pa je bolj ali manj to. No, o svojem zdravniku pa sicer ne morem reči nič slabega.

Ga lahko pokličeš po telefonu, če potrebuješ njegovo pomoč?

Miha: Ne, mojega ne, nimam njegovega telefona. Nekateri pa imajo telefon svojega zdravnika.

Kakšna pa je bila tvoja izkušnja, Luka?

Luka: Podobno. Ko ti povejo, vse skupaj traja deset minut in to je to. Že na njihovem obrazu, ko te pokličejo, vidiš, da nekaj ni v redu. Potem ti povedo in dajo datum. Mene so naročili čez en teden. V desetih minutah zveš, da imaš HIV, potem pa si sedem dni sam doma s polno glavo vprašan ... Ko dobiš svojega zdravnika, se stvari povsem spremenijo. Jaz sem se z njim prvič pogovarjal dve uri. To je bilo v redu.

Miha: Res je, da imajo nekateri marsikaj za povedati čez infektologe, toda moja izkušnja je zelo pozitivna. Ne morem jim očitati, da se mi niso posvetili. Ne morem reči, da sem jim predstavljal samo številko.

Kaj pa so spremenila testiranja, ki jih Legebitra dela na terenu?

Miha: Meni se zdi to super projekt. Jaz tja hodim, da se testiram za druge spolno prenosljive okužbe in zdravnica, ki je tam, je odlična. Zadnjič sva se dlje časa pogovarjala in sem ji kar povedal, da sem HIV pozitiven. Toliko, da ji ni bilo treba narediti še tega testa. (Smeh.)

Luka: Pri nas je problem še vedno v tem, da tudi če se testiraš na terenu, na koncu rabiš napotnico za infektologa, če si pozitiven. Vem, da na Danskem, pa tudi na Hrvaškem tega vmesnega koraka ni. Ni ti potrebno k osebnemu zdravniku po napotnico. Po odkritju okužbe greš neposredno k infektologu. Ko zveš za okužbo, o tem zagotovo nisi kar takoj pripravljen govoriti. Vse to povedati svojemu osebnemu zdravniku, da dobiš napotnico, tudi ni lahko.

Vaša skupina za samopomoč pa verjetno ne more zapolniti tega manjka, ko čakaš na prvi pregled pri zdravniku?

Miha: Ne, naša skupina je namenjena za poznejše faze in tudi ni zelo formalizirana. Mi se dobivamo enkrat na mesec ali dva, vse je na prostovoljni osnovi ... zagotovo nimamo kadra, ki bi bil lahko ves čas na voljo. V skupini nas je sedem, osem, ampak to se seveda spreminja.

Kako pa potekajo ta srečanja?

Miha: Vsak vstane in reče, da je alkoholik (Smeh.) Ne, ne, sam sem si predstavljal, da bo tako, pa seveda ni. Pogovarjamo se o različnih stvareh, o tem, ali ima kdo kakšne težave, kakšne so naše izkušnje z zdravniki, imeli pa smo tudi že skupinsko terapijo s psihoterapevtko, pa delavnice, predavanja in tako naprej.

Kako se lahko priključiš skupini?

Miha: Pokličeš na številko 040 144 394 in potem se nekdo iz skupine najprej osebno dobi s to osebo. Za vsakega preverimo, da gre res za HIV-pozitivno osebo in da v ozadju ni kaj drugega. Potem ga povabimo v skupino oziroma na naš naslednji sestanek, ki je ponavadi v prostorih skupine. Vse to piše tudi v naši zloženki in na naši novi spletni strani www.plushivisti.si.

Luka: Ja, samo problem je, da na Legebitri ti dajo to zloženko, če si

HIV-pozitiven, na Infekcijski kliniki pa ne. Je sicer zunaj razstavljena, a če je ne vidiš in ne vzameš, potem te informacije sploh nimaš. To je velik problem.

Miha: Imam občutek, da se njim to preprosto ne da.

Na koncu se seveda ne morem izogniti PrEPu, o katerem se v zadnjem času veliko govori. Vajino mnenje?

Luka: Jaz sem proti, ker ...

Miha: ... ker si jim fovš. (Smeh.)

Luka: Ne, no. (Smeh.) Prvič, truvado, ki je danes mišljena kot PrEP, moraš jemati vsak dan.

Saj morajo tudi ženske vsak dan jemati kontracepcijske tablete.

Luka: Že, že, ampak to ni neki bombonček. Truvada, čeprav zdaj delajo novo, ima lahko več stranskih učinkov na ledvice kot druga zdravila za HIV. Če večkrat pozabiš, je lahko konec: lahko pride do rezistence in nisi več zaščiten, pa tudi ta zaščita nikoli ni 100 %. Nenazadnje bo še več drugih spolno prenosljivih boleznih, ki jih PrEP seveda ne preprečuje. **Miha:** Jaz sicer nisem proti, a če želiš jemati PrEP, se moraš soočiti s HIV-om. Pri nas pa večina o tem noče nič slišati. Hočem reči: jemale ga bodo tisti, ki so že tako ali tako osveščeni in se redno testirajo. Tisti, ki niso, si niti ne bodo upali po PrEP. PrEP zagotovo ne bo rešil vseh stvari.

Zloženja, Tibor Bolha

TANJA KOVAČIČ

»Bi hodila s fantom, ki je HIV pozitiven?«

Kako sem v češki HIV+ skupnosti našla najboljše prijatelje

Konec marca 2015 sem se preselila v Prago, kjer sem na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje za pet mesecev nastopila delo asistentke MUDr. Veronike Šikolove, vodje Nacionalnega programa HIV/aids. Čeprav Šikolová na tem delovnem mestu deluje manj kot dve leti, je že izvedla številne aktivnosti. Med drugim je oblikovala privlačne informativne letake in zloženke za mlade o HIV in drugih spolno prenosljivih okužbah, organizirala obisk delegacije UNAIDS v Pragi, uredila nacionalni HIV/aids letopis 2013-14 ter med osnovnošolci izvedla nacionalno raziskavo na temo HIV/aids. Tudi mene je vključila v nekatere od teh aktivnosti, mi omogočila aktivno sodelovanje na mednarodni konferenci na temo HIV/aidsa in me poslala na številna izobraževanja.

Zaradi svojih odličnih diplomatskih sposobnosti ohranja dobre odnose tako z nevladniki kot z zaposlenimi na nacionalnih inštitutih in ministrstvih. Po njeni zašlugi mi je nevladna organizacija ČSAP (Česká společnost AIDS pomoc) v najem oddala stanovanje. ČSAP je bila ustanovljen leta 1989, kot iniciativa za samopomoč osebam, ki živijo s HIVom. V poznih devetdesetih je ČSAP ustanovila še socialni center Důmu světla, po naše Svetilnik, ki nudi

Tanja Kovačič, Michael Jettmar in ameriški aktivist Carlton Rounds na protestu v okviru festivala Allen Ginsberg memorial freedom festival.

Tanja Kovačič in MUDr. Veronika Šikolová na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje Praga.

MUDr. Veronika Šikolová in Vinay P. Saldanha, UNAIDS Regionalni direktor za Vzhodno Evropo in Srednjo Azijo, Nacionalni inštitut za javno zdravje Praga.

azil brezdomnim HIV+ osebam. V Svetilniku se lahko vsak, ne glede na spol in državo izvora, dvakrat tedensko brezplačno in anonimno testira na HIV. Zaposleni v sodelovanju s prostovoljci vodijo HIV/aids svetovalno službo in anonimni klicni center, zagotavljajo pravno pomoč osebam, ki so bile diskriminirane na podlagi HIV statusa, organizirajo kampanje proti stigmati in upravljajo program anonimnega individualnega psiho-socialnega medvrstniškega svetovanja Buddy, ki je namenjen HIV+ osebam, ki živijo s HIVom. Svetilnik deluje po načelih inkluzivnosti, saj tudi nekateri od zaposlenih živijo s HIVom. Kot prostovoljci v aktivnostih organizacije delujejo tudi posamezni prebivalci azila.

Češka ima nizko HIV/aids incidenco, saj je bilo do konca leta 2014 skupaj zabeleženih 2354 okužb z virusom HIV. Med njimi je več kot polovica moških, ki imajo spolne odnose z moškimi. Številni se za test odločijo (pre)pozno, zato so mnoge diagnoze pozne diagnoze. Do visoko učinkovite protiretrovirusne terapije (HAART) pa so upravičeni vsi, ki imajo urejeno zdravstveno zavarovanje. Zaradi dobro organiziranih programov izmenjave igel in drugega sterilnega pribora je v skupini intravenoznih uživancev drog prenosov izredno malo. PEP je v teoriji brezplačno dostopen vsem, v praksi pa predvsem zdravstvenim delavcem. O PrEP so se Čehi šele začeli pogovarjati in, tako kot pri nas, še ne vedo, kaj

naj z njim. Glavni razliki med slovenskim in češkim soočanjem z epidemijo se tičeta žensk. Na Češkem so vse nosečnice testirane na HIV, pa tudi na sifilis in hepatitis B. O prostituciji Čehi odprto govorijo in priznavajo njen obstoj v državi. Tu delujeta kar dve nevladni organizaciji, ki, ena ob nemški, druga pa ob avstrijski meji, spolnim delavkam nudita svetovanje in testiranje na spolno prenosljive okužbe.

Poleg pisarniškega dela na Inštitutu, sem si želela pridobiti tudi praktične izkušnje. V Sloveniji sem imela v dveh letih dela na področju HIV preventive zgolj redko možnost govoriti z osebo, ki živi s HIVom. Prav zato sem sklenila, da se bom povezala z uporabniki Svetilnika, večinoma homoseksualnimi moškimi, in pridobila boljši vpogled v njihovo življenje. Kmalu po vselitvi sem jih v polomljeni češčini začela spraševati za turistične nasvete, posedala sem na balkonu in se pogovarjala o življenju v Pragi. Z njimi sem delila sveže pečeno pecivo in se udeležila delovne akcije v ustanovi. Poskušala sem se jim približati na številne načine, a so bili vse do danes vsi moji poskusi neuspešni. Sprva sem to pripisovala problemu jezika. Bolj ko sem obvladala češčino, bolj sem začela ta neuspeh pripisovati veliki socialni razliki med mano in njimi. Številni uporabniki Svetilnika niso imeli službe in denarja, bili so (bivši) uporabniki drog, tujci ali kako drugače potisnjeni na družbeno dno. Kako lahko jaz, izobražena,

finančno stabilna, zdravstveno zavarovana, udobno obuta in dobro oblečena mlada ženska razumem njihovo življenje? Po treh mesecih neuspešnih poskusov sem se sprijaznila z dejstvom, da niso zainteresirani za druženje z mano. Sklenila sem, da njihov osnovni problem ni HIV, temveč pomanjkanje socialne in psihološke varnosti. Menim, da se bodo zares lahko začeli ukvarjati s svojim HIV statusom šele potem, ko bodo imeli službo in streho nad glavo.

Od zaposlenih v Svetilniku sem se najbolje povezala z Michaelom Jettmarjem, socialnim delavcem po srcu, svetovalcem, terenskim delavcem in vodjo programa Buddy. Ko sem mu v prvih dneh bivanja v Svetilniku opisala svoj načrt, s katerim bom med uporabniki pridobila vpogled v življenje s HIV, me je zavrnil, da to ne bo šlo. Zdaj vem, imel je prav. Michael je menil, da bom svoj plan lažje uresničila v neki drugi skupnosti. »Obstaja še ena druga manjša neformalna skupina oseb, ki živijo s HIV,« mi je razložil. Njen nastanek je omogočil češki forum za HIV+ posameznike, ki je dostopen na spletni strani Svetilnika. HIV+ ženska, ki si je želela spoznati druge osebe, ki živijo s HIV, je pred približno dvema letoma na njem začela aktivno iskati sogovornike. Vsakega je najprej spoznala osebno, pozneje pa jih je povezala med seboj. Ta skupnost, katere člani so predvsem heteroseksualni moški in ženske, se sestaja vsako drugo sredo v mesecu. Mi-

chael me je vprašal, ali bi se želela udeležiti enega od njihovih sestankov. Navdušeno sem pritrnila. Na dan srečanja me je Michael razočaral z novico, da se napovedanega druženja ne morem udeležiti. Šlo je za skupino zaprtega tipa, kjer sta zaupnost in varen prostor na prvem mestu. Ker od vseh članov skupnosti ni prejel odgovora glede moje prisotnosti, se druženja nisem mogla udeležiti. Razumela sem. Že čez nekaj ur mi je Michael telefoniral s sestanka skupnosti. »Vsi sprašujejo po tebi. Čim prej pridi sem!« mi je ukazal. Pol poti do cilja sem pretekla.

Prvič sem jih spoznala v sredo, 8. aprila 2015, okoli devetih zvečer. Dve mladi ženski in pet moških. Sedeli so za daljšo gostilniško mizo, pili pivo in se sproščeno pogovarjali. Prijazno so me sprejeli. Zanimalo jih je, kdo sem, kaj delam, zakaj me zanima HIV. Po pravici sem jim povedala, da sem se HIV preventivi sprva pridružila, ker se je tema slišala tako bizar na. »Kdo se danes še ukvarja s tem?!« sem si sprva mislila. Sčasoma pa me je tema popolnoma prevzela. Ugotovila sem, kako pomembne so teme spolne vzgoje, spolno prenosljivih okužb, HIV, predvsem pa stigma. Danes verjamem, da je moja vloga govoriti o teh temah in pomagati osebam, ki živijo s HIV, da se opolnomočijo, se povežejo med seboj in začnejo aktivno delovati za svoje potrebe in interese.

Po izredno zanimivi večurni debati, v kateri je bil virus zgolj nekajkrat omenjen, smo se iz gostilne odpravili v klub. Na poti v prvi klub nas je bilo v avtu pet. Med vožnjo se je k meni obrnilo dekle, s katero tisto noč še nisem uspela govoriti, in me vprašalo: »Bi hodiš s fantom, ki je HIV pozitiven?« Vsi so utihnili in čakali na moj odgovor. Odgovorila sem, da bi in razložila, da dovolj vem o virusu, prenosu in zdravljenju, da se oseb, ki živijo s HIV, ne bojim.

Zdaj, ko razmišljam o tem vprašanju, ga razumem kot nekakšen test: jih zares sprejemam ali se jih po tistem bojim? To vprašanje je delovalo kot neke vrste indikator,

Michael Jettmar in medicinska sestra Lucie pred reševalnim vozilom v lasti Svetilnika. V tednu parade ponosa so na terenu v njem izvajali brezplačno in anonimno testiranje na HIV.

ki je nakazal, kaj globoko v sebi čutim o HIV+ osebah. To testno vprašanje sem kasneje večkrat postavila drugim. Tisti, najbolj odkriti, so njegov učinek opisali kot boleč stisk v prsih, ki mu sledi glasen »Ne!«. Virus HIV, za katerega večina misli, da se jih ne tiče, s tem vprašanjem postane osebno. Postane intimen. Postane pomemben.

S člani pozitivne skupnosti, kot jo sama imenujem, sem se tisti večer zabavala dolgo v noč. Od takrat naprej sem se z njenimi predstavniki družila najmanj enkrat tedensko. Eden od njih me je vpeljal v kulturo pitja piva, mi predstavil praške pivnice in parke. Drugi mi je približal češko LGBT sceno, me vodil na okrogle mize in v klube. Tretja me je povabila v svoj dom, mi skuhalo odlično italijansko hrano, mi predstavila svoje otroke in mi dala občutek, da smo družina. Vsi trije so postali pomemben del mojega življenja v Pragi. Postali so moji novi najboljši prijatelji. Iz številnih pogovorov z mojimi novimi prijatelji sem razbrala, da virus HIV zanje osebno, predvsem iz medicinskega in telesnega vidika, ni problem. »Zdravniki dobro skrbijo zame. Redno hodim na zdravniške preglede, redno testirajo raven mojih CD4 celic in količino virusa v krvi. Jaz ne potrebujem predavanja in lekcij o HIV,« mi je razložil eden od njih. Po njegovem mnenju je treba delati predvsem na preventivi. »Tisti, ki so negativni, morajo ostati negativni! Nikomur ne želim, da bi

Tanja Kovačič in MUDr. Veronika Šikolová z njuno konferenčno predstavitevjo HIV preventivnih aktivnosti.

moral jemati ta zdravila. Predvsem pa nikomur ne želim, da se mora soočiti z vsemi temi strahovi, skrivnostmi in stigmo. «

Prav HIV-stigma je tista, ki je mojim prijateljem povzročala največje stiske. Ko mi je prijateljica razlagala, da bo njena hčerka v naslednjem šolskem letu s šolo obiskala Svetilnik, sem jo prvič videla s solzami v očeh. Ni je skrbelo, da bo njen otrok poglobil vedenje o virusu HIV, temveč to, da jo bo hčerka morda začela enačiti z uporabniki Svetilnika. »Kaj si bo moja hčerka mislila o meni?« se je spraševala na glas. V njenih besedah sem razbrala strah, da jo bo lasten otrok začel obsojati in zavračati. Istočasno se je spraševala, kako se bo njen mlajši sin soočal s pritiski družbe, ko bo informacija o njenem HIV statusu postala javna. »Se bo znal postaviti zase, se bo boril proti predsodkom? Bo ostal dober učenec in uspešno zaključil šolo? Ali pa mu bo spodletelo zaradi pritiskov vrstnikov,« se je spraševala.

Kot sem razbrala iz zgodb mojih prijateljev, je HIV-stigma poganjal predvsem strah, da bodo prizadeli svoje najbližje: svoje partnerje, svoje otroke, predvsem pa svoje starše, tašče in tate. Drug prijatelj – izredno zanimiv, zgovoren, razgledan in družbeno kritičen človek – je svoj HIV status izven skupnosti razkril zgolj štirim osebam:

osebni zdravniku, infektologu, zobozdravniku in ženi. In te novice ne namerava deliti z nikomer več. Ker mu ni treba. Saj za odnose, ki jih ima z drugimi, to ni pomembno. Predvsem pa noče prizadeti svoje družine. To bi za njegovo družino pomenilo največjo možno izdajo.

Velika večina tistih, ki na Češkem živijo z virusom, o tem molči. Istočasno je znanje o HIV za veliko večino preostalih ujeta v čas osemdesetih let, ko je bil HIV simbol za nevarno kužnost, aids in smrt. Nasprotno, HIV je danes kronična bolezen, ki jo odkriješ z enostavnim testom, in ki jo nadziraš z zdravili. Prav stranski učinki teh zdravil so danes najbolj neprijetni del življenja s HIV. In seveda stigma, ki HIV+ osebam preprečuje, da bi z nami delile svoje zgodbe, s pomočjo katerih bi bolje razumeli življenje z in brez virusa. Vendar to ni zgolj problem tistih, ki živijo s HIV. Tako meni kot tebi HIV-stigma onemogoča sproščen pogovor o testiranju in HIV statusu, o seksu z in brez kondoma, o PEP in PrEP. HIV-stigma, ki je globoko prepletena s stigmo (analega) seksa, nam vsem onemogoča, da bi se brez moralnih sodb pogovarjali o užitkih, željah in fantazijah, o spolno prenosljivih okužbah, seksu pod vplivom (legalnih in ilegalnih) drog in posilstvu.

Moja želja, da bi v Pragi pridobila vpogled v življenje oseb, ki živijo s HIV, se je uresničila. A dobila sem še veliko več. Pod odličnim mentorstvom Veronike Šikolove sem pridobila široko strokovno in praktično znanje, vpogled v delo na področju HIV na nacionalni ravni, mednarodne izkušnje in poznanstva. Naučila sem se, da je neobremenjen pogovor o spolnosti v njenem najširšem pomenu eden najpomembnejših načinov soočanja s HIV. Mesto zapuščam s spomini na okusno pivo, predvsem pa na moje nove najboljše prijatelje.

Parada ponosa 2015, Ljubljana, foto: Irena Woelle

TILEN TEJ KRNEL

Homofobija v zdravstvu

Svojo poklicno pot sem začel na Infekcijski kliniki, kjer izvajajo brezplačno in anonimno testiranje na okužbo z virusom HIV. Tako sem se prvič v živo srečal tudi z istospolno usmerjenimi posamezniki. Začetno tremo sem hitro premagal, saj sem bil popolnoma navdušen, da »takšni« ljudje dejansko obstajajo in da so, v nasprotju s sliko, s katero sem odraščal, videti popolnoma normalno, celo simpatični so. Kmalu za tem sem z njimi spletel tudi prva prijateljstva, vedno bolj pa sem ugotavljal tudi, da vsi niso tako razumevali. Predvsem starejše kolegice so na geje in lezbijke gledale z nekega skrivnostnega, tudi komičnega stališča; marsikatera ni razumela, zakaj za vraga se je ta ali oni »odločil« za tako življenje, ko pa je vendar »tako lep fant«, nekatere pa so bile do vsega skupaj bolj ali manj odklonilno, celo sovražno nastrojene. Takrat se mi je prvič porodila ideja, da bi te različne odnose zdravstvene osebe do gejev in lezbijk podrobneje raziskal in tako je po več kot šestih letih od takrat nastala manjša raziskava z naslovom *Odnos medicinskih sester do istospolno usmerjenih pacientov*.

Homofobija v zdravstveni negi

Številni avtorji ugotavljajo in dokazujejo obstoj homofobije v zdravstvu. V zadnjih letih je sicer opazno večje sprejemanje in večja mera strpnosti do gejevske in lezbične skupnosti v Sloveniji, hkrati pa tudi spreminjanje delovanja homofobije. Govorimo o »novi homofobiji«, ki je odraz širših sprememb v delovanju predsod-

kov in stereotipov ter posledica premikov v delovanju nasilja in diskriminacije do različnih družbenih skupin. Sodobna homofobija je precej bolj prikrita in subtilnejša (Kuhar et al, 2011).

Byron-Smith (1993) je v svoji raziskavi ugotovil, da 57 % medicinskih sester izraža zmerno homofobijo, 20 % pa je pokazalo hud homofoben odnos. Raziskava med študenti zdravstvene nege (Christensen, 2005) je pokazala, da več kot polovica respondentov meni, da istospolna partnerstva niso odraz prave človeške seksualnosti. Ljudje so manj naklonjeni homoseksualcem tudi zaradi epidemije aidsa, podoben odnos pa prevladuje tudi med medicinskimi sestrami zaradi naraščanja števila okužb z virusom HIV (Richmond in McKenna, 1998).

In česa se medicinske sestre bojijo? Christensen (2005) je opravil primerjalno analizo konceptov homofobije v zdravstveni negi in govori o strahu pred homoseksualnostjo kot tako, o strahu pred okužbo in o strahu pred spolnim nadlegovanjem.

Strah pred homoseksualnostjo kot tako izvira iz možnih vprašanj o posameznikovi lastni seksualnosti in spolnih vlogah. V zahodnih kulturah je prisoten seksizem, ki vzpostavlja jasne razmejitve med »moškimi« in »ženskimi«. Istospolno usmerjeni posamezniki ne ustrezajo tem pričakovanim spolnim vlogam. Drugače spolno usmerjeni posamezniki zato nekaterim predstavljajo grožnjo ustaljenim spolnim stereotipom in naravnemu redu, saj s svojim vedenjem ne omogočajo nadaljevanja vrste.

Strah pred okužbo izhaja iz predsodkov, da so istospolno usmerjeni posamezniki okuženi z virusom HIV oz. da imajo aids, kar je razširjeno prepričanje tudi med medicinskimi sestrami. Številni zdravstveni delavci neradi prihajajo v stik z okuženimi pacienti. Raziskave so pokazale, da so zdravstveni delavci istospolno usmerje-

nim pacientom še toliko manj naklonjeni, če so okuženi z virusom HIV ali imajo aids. Zaskrbljujoče so tudi ugotovitve, da se tovrstni odnosi v zadnjem času niso spremenili.

Strah pred spolnim nadlegovanjem je prav tako prisoten zaradi predsodkov, da so istospolno usmerjeni posamezniki promiskuitetni. Medicinske sestre so v raziskavah poročale, da jih je bilo strah oz. da jim je bilo nerodno, ko so same izvajale zdravstveno nego istospolno usmerjenim ženskam, kljub temu da je statistično veliko večja verjetnost, da bo spolno nadlegovanje izvajal moški.

Richmond in McKenna (1998) sta analizirala občutke homofobičnih oseb. Omenjata številna homofobična čustva kot npr. odvrtnost, jezo, antipatijo, gnus in željo po izogibanju istospolno usmerjenim posameznikom. Opozorita na problematičnost besede »homofobija«, saj ne gre za fobijo; homofobija je v tesni povezavi s predsodki, zato poudarjata, da medicinske sestre pri svojem delu zavezuje profesionalni kodeks etike, ki navaja, da imajo vsi pacienti pravico do spoštovanja in dostojanstva. Tudi prenovljeni *Kodeks etike v zdravstveni negi in oskrbi Slovenije* od leta 2014 eksplicitno navaja spolno usmerjenost kot okoliščino, ki ne sme vplivati na kakovost zdravstvene nege.

Novejša raziskava (Rondahl, 2005) ugotavlja, da istospolno usmerjene najbolj moti heteronormativnost zdravstvene oskrbe oz. predpostavlanje medicinskih sester, da so heteroseksualni. Najbolj se to kaže kot pomanjkanje odprte in neposredne komunikacije, respondenti navajajo tudi določeno stopnjo zmedenosti in neprepričanosti, ali naj se razkrijejo pred medicinskimi sestrami ali ne (ibid.). Če namreč medicinske sestre niso pozorne na posameznikovo spolno identiteto, ne morejo zagotavljati celostne zdravstvene nege, saj seksualnost vpliva na vse vidike posameznikovega življenja,

če pa to razumejo, lahko ustvarijo varno okolje za istospolno usmerjene paciente, s tem pa lahko tudi bolje razumejo njihove zdravstvene probleme (Taylor, 1999).

Rezultati naše raziskave

S pomočjo vprašalnika smo anketirali 46 respondentov: 41 srednjih in višjih medicinskih sester in 5 tehnikov zdravstvene vzgoje, ki so bili v povprečju stari 39 let.

Na splošno medicinske sestre izkazujejo pozitiven odnos do istospolno usmerjenih pacientov, čeprav nihče izmed respondentov ni kazal izrazito pozitivnih stališč, nihče pa tudi ne izrazito negativnih. Opazno je zmanjšanje stopnje homofobije, večja strpnost in sprejemanje drugačnosti. Vendar je potrebno upoštevati tudi možnost konformizma med respondenti, torej izražanje stališč, za katera le-ti menijo, da so družbeno zaželena. Poleg tega je potrebno upoštevati tudi pojav t. i. »nove homofobije«, ki je veliko bolj prikrita in subtilnejša (Kuhar idr., 2011). Poenostavljeno bi lahko rekli, da gre za družbeni pojav »množične strpnosti«, ki je v modi; treba je biti strpen, potrebno je sprejemati drugačnost, hkrati pa naj vsi ti »drugačni« ljudje ostanejo čim dlje od nas. To podpirajo podatki raziskave SJM (Toš, 2012), ki kažejo, da si ljudje homoseksualcev ne želijo za sosedo. Možno je, da se podobno dogaja tudi z medicinskimi sestrami. Poleg tega je zdravstvena nega pod vplivom etičnih kodeksov, ki medicinskim sestram nalagajo sprejemanje drugačnosti oz. zagotavljanje enake obravnave vseh pacientov, ne glede na katerokoli pacientovo osebno okoliščino. Zato je morda stopnja konformizma med medicinskimi sestrami še višja kot med ostalo populacijo. Izstopa visoka povprečna ocena za trditev: »Podatek o pacientovi spolni usmerjenosti je v določenih okoliščinah potreben«; to je vsekakor vzpodbudno, saj govori v prid dejstvu, da medicinske sestre priznavajo možnost vpliva spolne

usmerjenosti na zdravstveno stanje pacienta. Vendar samo v »določeni okoliščinah«, saj je povprečna ocena kontrolne trditve, da »spolna usmerjenost vpliva na zdravstveno stanje pacienta« precej nižja, poleg tega medicinske sestre menijo, da istospolno usmerjeni pacienti ne potrebujejo njim prilagojene obravnave, tudi se jim ne zdi pomembno, da bi moral biti podatek o pacientovi spolni usmerjenosti vključen v zdravstveno dokumentacijo. To podpira tezo o pomanjkanju empatije do istospolno usmerjenih pacientov. Videti je tudi, da se medicinske sestre ob izvajanju zdravstvene nege istospolno usmerjenih pacientov nagibajo k temu, da bi ta podatek zanemarile. Vse skupaj lahko razložimo z visoko stopnjo heteronormativnosti prostora zdravstvene oskrbe, kar se kaže kot pomanjkanje holističnega razumevanja specifičnih težav in potreb GLBT-posameznikov. Medicinske sestre se ne strinjajo s trditvijo, da še niso prišle v stik z istospolno usmerjenim pacientom, kar kaže na relativno visoko stopnjo stereotipizacije oz. na prisotnost stereotipov o homoseksualcih znotraj zdravstvene nege, saj se le-ti načeloma ne razkrivajo pred zdravstvenim osebjem oz. se razkrivajo v majhnem številu ali le če je to nujno potrebno (Irwin, 2007; Petek-Šter, 2004). Lahko torej predpostavljamo, da na morebitno drugačno spolno usmerjenost pacienta medicinske sestre sklepajo na podlagi zunanjih manifestacij, ki naj bi bile značilne za

lezbijke in geje (stereotipne značilnosti).

Posebej bomo izpostavili tudi dve trditvi (rad/-a bi imel/-a prijateljice, ki so ženske homoseksualke; rad/-a bi imel/-a prijatelje, ki so moški homoseksualci), ki so sicer vrednotene pozitivno, vendar se nanašajo na t. i. socialno distanco. Povprečni oceni obeh trditvev sta nekako na sredini in potrjujeta zgoraj omenjeni paradoks o strpnosti, vendar ne »pred mojim pragom«. S tema dvema trditvama smo tudi želeli preveriti, koliko je homoseksualnost dejansko »in«, kar naj bi bilo značilno za konec 20. in začetek 21. stoletja (Pirnar, 2006). Ne kaže, da bi bila istospolna ljubezen med slovenskimi medicinskimi sestrami posebej popularna.

Rezultati kažejo visoko razvita etična stališča slovenskih medicinskih sester. Trditve »istospolno usmerjeni pacienti si zaslužijo enako obravnavo, kot ostali pacienti, diskriminacija istospolno usmerjenih pacientov bi morala biti v zdravstveni negi prepovedana, stigmatizacija istospolno usmerjenih v zdravstveni negi ne bi smela biti prisotna« dosegajo zelo visoke povprečne ocene. Trditve, ki kažejo na elemente homofobije kot so strah, nelagodje in izogibanje, dosegajo nizke povprečne ocene, temu pritrjuje tudi visoka povprečna ocena kontrolne trditve »ob izvajanju zdravstvene nege istospolno usmerjenega pacienta se vedem in počutim tako kot

tudi sicer«. Respondenti se ne strinjajo z nekoč močno razširjenim predsodkom, da so homoseksualci okuženi z virusom HIV ali pa imajo aids. Nizke so tudi povprečne ocene pri trditvah, ki kažejo na medikalizacijo pojava homoseksualnosti, kar je vsekakor vzpodbudno, saj je glede na starostno strukturo anketirancev večina odraščala in se šolala (pa tudi že bila zaposlena v zdravstveni negi) v času, ko je homoseksualnost uradno še veljala za (duševno) bolezen. Kljub temu respondenti homoseksualnosti ne vidijo kot enega izmed naravnih izrazov seksualnosti človeka, čeprav se jim le-ta ne zdi problematična in je ne obsojajo, strinjajo pa se, da je problem v tem, »kar družba naredi iz tega«.

Celotna raziskava: Krnel, Tilen Tej. 2014. Odnos medicinskih sester do istospolno usmerjenih pacientov (diplomska naloga). Koper: Fakulteta za vede o zdravju.

VIRI:

Byron-Smith G. Homophobia and attitudes toward gay men and lesbians by psychiatric nurses. *Archives of Psychiatric Nursing* 1993; (7)6.

Christensen M. Homophobia in Nursing: A Concept Analysis. *Nurs Forum* 2005; (40)2.

Irwin L. Homophobia and heterosexism: implications for nursing practice. *Aust J Adv Nurs* 2007; (25)1.

Kuhar R, Kogovšek Šalomon N, Humer Ž, Maljevac S. Obrazi homofobije. Ljubljana: Mirovni inštitut, 2011.

Petek-Šter M. Spolna orientacija in odnos do zdravja in zdravljenja. V: Družinska medicina na stičišču kultur. Ljubljana: Združenje zdravnikov družinske medicine, 2004.

Pirnar M. Tok/ protitok: konstrukcija in reprezentacija homoseksualne identitete v 20. stoletju. Ljubljana: Škuc, 2006.

Richmond JP, McKenna H. Homophobia: an evolutionary analysis of the concept as applied to nursing. *J Adv Nurs* 1998; (28)2.

Rondahl G. Heteronormativity in a Nursing Context. Uppsala: Uppsala University, 2005.

Taylor B. »Coming out« as a life transition: homosexual identity formation and its implications for health care practice. *J Adv Nurs* 1999; (30)2.

Toš N, ured. Vrednote v prehodu VI.: Slovenija v mednarodnih primerjavah 1992-2011. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV, CMMK, 2012.

HIV SOS TELEFON

Ali misliš, da si bil_a pred kratkim izpostavljen_a HIV-u? V tem primeru ti je lahko na voljo PEP – postekspozicijska profilaksa oziroma zaščitno protiretrovirusno zdravljenje, ki lahko prepreči okužbo s HIV-om. Zdravljenje je potrebno začeti čimprej po morebitni izpostavitvi virusu, najbolje v 2 do 4 urah, ne pa kasneje od 72 ur.

Če sumiš, da si bil_a izpostavljen_a HIV-u in želiš prejeti PEP, nas pokliči na 070 361 696. Svetovalec je dosegljiv 24 ur na dan, 7 dni na teden.

Pomembno je, da ukrepaš hitro!

BARBARA RAJGELJ

Sovraštva ni nikoli dovolj

Zakaj je neomejena svoboda govora problem?

Neonacizem, ki se razrašča v evropskem in slovenskem prostoru, je lepo uglasen z neomejeno svobodo govora. Medtem ko Evropa koncept in njegove omejitve tudi preko sodišča za človekove pravice v Strasbourg razvija že številna desetletja, ga je slovenska desnica izumila pred kakšnim letom, od takrat pa ga gnete in oblikuje po svoji podobi. Stranka Janeza Janše in Rimskokatoliška cerkev sta si v zadnjih letih zgradili vzporedno medijsko, šolsko in gospodarsko infrastrukturo, hkrati pa si korak za korakom podrejata sisteme, ki bi v demokratični družbi morali biti neodvisni tako od strankarske politike kot od verskih skupnosti. A programski sveti, uredniški fotelji in novinarski mikrofoni so zgolj kanal(izacija) za pretakanje najbolj učinkovitih ideoloških sporočil sedanjega trenutka: izključevanje, ograjevanje in dehumanizacijo pripadnikov šibkih in manjšinskih družbenih skupin. Še najraje ene proti drugim, vseh proti vsem. Kdor želi človeka dehumanizirati, potrebuje popolno in neomejeno svobodo (razpihovanja sovraštva), pri čemer je s to isto svobodo humanost le težko ubraniti. Desnica ima namreč zelo dobro izdelane mehanizme zastraševanja, ki ne delujejo preko sodnih ali drugih transparentnih poti, ki jih za reševanje medčloveških konfliktov poznajo civilizirane države in družbe, ampak puščice svobode govora, ki letijo proti njej, zaustavlja in omejuje z zunajpravnimi sankcijami: strankarski aparati o članih in nečlanih arhivirajo podrobnosti o vsaki ahilovi peti, razmisleke in pomisleke sankcionirajo z omejevanjem dostopa do javne besede, izključevanjem iz strankarskih organov in nameščanjem na neizvoljiva mesta, zastraševanje in nasilje katoliške cerkve pa deluje preko medsosedskega pritiska, serviranja kulturnobojevnih tem, izobčenja drugače mislečih, igranja žrtve in sklicevanja na avtonomijo pri postavljanju in ohranjanju nedemokratičnih norm delovanja. Skratka, slovenska desnica za doseganje političnih ciljev v javnem prostoru potrebuje popolno svobodo lajanja, za štirimi stenami in med vrati, ki vodijo v javni prostor, pa govoru, ki ji ne ustreza, natakne nagobčnik.

Namesto represije aktivno državljanstvo

V zadnjem času so v stroki in politiki številne razprave o primernih načinih za zoperstavljanje sovrašnemu govoru. Velik problem teh razprav je, da je dobršen del politike del problema in ne rešitve. Trenutno je sovrašni govor, ki je sociološki fenomen in ne pravni institut, v pravo preslikan s prepovedjo javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti po 297. členu Kazenskega zakonika (KZ-1): »Kdor javno spodbuja ali razpihuje sovraštvo, nasilje ali nestrpnost, ki temelji na narodnostni, rasni, verski ali etnični pripadnosti, spolu, barvi kože, pokle, premoženjskem stanju, izobrazbi, družbenem položaju, političnem ali drugem prepričanju, invalidnosti, spolni usmerjenosti ali katerikoli drugi osebni okoliščini, in je dejanje storjeno na način, ki lahko ogrozi ali moti javni red in mir, ali z uporabo grožnje, zmerjanja ali

žalitev, se kaznuje z zapornim do dveh let.« Ker je državno tožilstvo postavilo zelo visoke standarde, kdaj je ogrožen ali moten javni red in mir. (Če poenostavim, kot pogoj za pregon zahteva, da spodbujanje ali razpihovanje sovraštva lahko povzroči fizično nasilje, zlasti pa tudi, da zares pride do kršitev, ki imajo znake (drugih) kaznivih dejanj ali prekrškov zoper javni red in mir.) Dejstvo je, da trenutno kazensko pravnemu sankcioniranju država na tem področju ni naklonjena. Sama tudi nisem pretirano naklonjena temu, da bi se prekomerno razširilo kaznovanje sovražnega govora s pomočjo prekrškovnega prava. Pač ne zaupam policiji pri njenih sposobnostih subsumiranja dejanskega stanja pod pravno normo, prekrškovno pravo ne daje dovolj jamstev za pošten postopek, prekrški pa so postali vir za polnjenje državnega proračuna.

Zlovenija kot redek primer duhovitega in učinkovitega zoperstavljanja sovraštvu

Če kdo misli, da lahko kazenska represija kultivira govor, se moti. Javni prostor je postal svinjališče, katerega se številni izogibajo. Desnica ne zmaguje, ker se ljudje z njo strinjajo, ampak ker bolje zlorablja, laže in manipulira. Pogled na zadnjo referendumsko kampanjo o pravicah istospolnih parov in družin je pogled na intelektualno pogorišče. Inteligenca se umika, nekateri so se v konfrontaciji s t(r)umpasto tvorjenimi mislimi, hudobijo in primitivnostjo utrudili, drugim se ne zdi vredno njihovega časa in ugleda za duele s politikantsko preračunljivim posmehi vrha slovenske katoliške cerkve in njihovih strankarskih in civilnih satelitov. Ko človek pogleda v javni prostor, se zdi, kot da Slovenija živi pred letom 1919 in nima niti univerze niti raziskovalnih inštitutov niti stroke. Medtem ko profesorji na univerzi nabirajo točke v SICRIS-u, raziskovalci pišejo prijave na evropske razpise, odvetniki izstavljajo račune (no, kasirajo brez njih), javni uslužbenci pa poskušajo uganiti voljo strokovno polpismenih oblastnikov, so pri besedi nadškof, harmonikar z Ovsiš pri Podnartu, Lucija Ušaj in Žiga Šorli. Vsak na svoji frekvenci z istim sporočilom krščanske ljubezni: ljubi vse ljudi, vse, ki jih sovražiš, poljubno opredeli kot neljudi.

Za Janeza Janšo sovraštva ne bo nikoli dovolj. Vedno gre lahko še malo dlje in malo čez. Zato ne bi bilo slabo, da se počasi vrnete iz udobnih počitnic v non-of-my-business landu. In da vas čas ne bi prehitel, naj spomnim: živimo v letu 1939. Če potrebujete pozitivne zglede: brez zadržkov, moraliziranja in relativiziranja lahko priporočim enega, a ne edinega – <http://zlovenija.tumblr.com/>.

BRANE MOZETIČ

Poroke ne bodo prinesle ničesar

Leta 1968 sem imel deset let in osem let starejšega bratrance, preko katerega sem zgodaj odkrival spremembe, od katerih je vršal svet: protivojne demonstracije, študentski nemiri, seksualna revolucija, boj proti kapitalizmu, proti kolonializmu, zavračanje tradicionalizma itd. itd. Sedemdeseta so vse to le nadaljevala in moje odkrivanje lastne (tedaj še) biseksualnosti ni bilo nikakršen šok, ne zame pa niti ne za mojo okolico. Resda homoseksualnega gibanja pri nas še ni bilo, a tudi poroke niso bile moderne. Mnenje, da najde ženska smisel življenja šele s tem, da se omoži in ima otroke, je bilo povsem iz obtoka, nanj smo gledali kot na nekaj skrajno konservativnega, že preživetega. V ospredju je bil posameznik, njegova svoboda, tisoč možnosti, svoboda drugih, brez lastninjenja, zaslužnjevanja, nadziranja. Zakonska zveza je bila predvsem kontrola oblasti nad seksualnostjo ljudi. Na stotine let je bila vsaj v zahodnem svetu in ob pomoči krščanstva orodje represije in obvladovanja. Sedemdeseta pa so bila leta anarhije, ljubezni, miru, seksualne svobode in s tem promiskuitete, seveda, kar je šlo najbolj v nos nazadnjakom. LGBT-gibanje na zahodu je lahko zacvetelo prav v takem vzdušju in zelo hitro dobilo neslutene razsežnosti. Če danes gledate dokumentarne posnetke tedanjega »razvrata«, ostanete brez besed. Družinske spono so se razrahljale, na pohodu je bilo neskončno možnosti skupinskega življenja, skupnosti, kakršne že tisočletja poznajo nezahodne družbe.

Svet bi se nedvomno razvijal povsem drugače, če se ne bi leta 1981 pojavil aids. Za mnoge, in seveda še najbolj za oblastnike, je prišel kot naročen. Spodsekal je vse to osvobajanje in družbo pahnil desetletja nazaj. Vse iz sedemdesetih je bilo sedaj krivo za to smrtonosno bolezen. Komaj nastalo LGBT-gibanje je bilo napadeno, več kot deset let je samo preštevalo mrtve in se aktiviralo le v boju z virusom. V smrtnem strahu je pograbilo tudi zastrupljeno jabolko, ki mu ga je v svoji človekoljubnosti ponudila heterodružba: zvestobo, monogamnost, abstinenca. Zaprli so vse prostore za seks: savne, darkrume, seks klube, pornokine, zaklenili ali razsvetlili parke, policija je ponoči patroljirala po spleclah. Da, pomagali vam bomo, če boste plesali po naših taktih.

Ugodna klima za idejo o gejevskih porokah. Vsekakor to ni bila neka noviteta, toda v zgodovini je šlo bolj za izjeme, po letu 2000 pa je poroka prišla v glavni tok LGBT-gibanja na zahodu. Poročeni ljudje naj bi bili nekaj normalnega in naravnega, samski so vselej predstavljali nekaj slabega, nenaravnega, in prav med te, tako rekoč »kriminalizirane« posameznike so nekoč sodili homoseksualci. Kampanja za LG-poroke, ki so jo nenazadnje zagnali višji beli moški zahodni sloji (oziroma aktivisti), je vselej poudarjala, da bo njihova zakonska zveza ali družina spodkopala heterodružino, jo tako rekoč v temelju spremenila. Tako kot ni prihod žensk (in gejev) v policijo spremenil samega represivnega bistva policije, ali prihod istih v vojsko samega nasilja vojske, tako se

tudi LG-poroka ne more kaj prida razlikovati od heteroporoke: nasilja, represije, nadzora, alkoholizma, depresije, ločitev itd. je in bo prav toliko kot v heterozakonih. In prav to bo najbolj osrečilo večinsko družbo. Lezbijke in geji se bodo nekako zlili z večino, ne bodo se več razlikovali od nje, no, vsaj tisti ne, ki bodo krenili po tej poti. Ostali pa, ki ne bodo sprejeli ponujene roke, bodo še bolj diskriminirani, stigmatizirani, izključeni. Kdo se bo brígal za B in T, pa I in Q in kar je še črk na voljo, kdo za tiste, ki bi morda radi živeli v drugačnih skupnostih, ki bi bili bolj spolno, generacijsko, rasno ... pomešani? Kdor spremlja premike v zvezi z aidsom, mu bo povsem jasna histerija ob promoviranju zdravila truvada v preventivne namene. Zdravilo, ki se že vsaj desetletje predpisuje okuženim s hivom, se je namreč izkazalo kot povsem zanesljiva obramba pred virusom. Kar pa pomeni nič drugega kot vrnitev pekla: torej dekadence in seksualnega razvrata. S truvado ni nobene potrebe več imeti stalnega partnerja, pri sebi doma, da je najbolj pri roki, seksualna revolucija se lahko nadaljuje. In prav pred tem svarijo vsi nasprotniki uporabe truvade, vijejo roke in že naznanjajo vesoljni potop. Od leta 1981 je v svetu zaradi hiva umrlo 39 milijonov ljudi, še vedno se jih okuži vsaj dva milijona letno, hiv je kosa, ki visi nad seksom zadnjih 35 let, in sedaj bi nekako kar izginila, nobene grožnje ne bi bilo več, ljudje bi končno lahko zadihali. Še huje, ne bi se hoteli poročati, ampak samo fukati.

Toda pogledjmo, kaj bodo spremenile poroke. Najprej je treba pozabiti, da je poroka nekakšen sad ljubezni, gre enostavno za pogodbo. Pravila igre so enaka kot pri heteroporoki, tu aktivisti niso pokazali nobene domišljije in poguma. Pričakuje se zvestoba, skrb za drugega, preživljanje ... Stokanje o diskriminaciji bi se lahko spremenilo v aktivizem za drugačne zakone o dedovanju, o skrbništvu, o obiskih v bolnicah, o tisoč drobnih vsakdanjih stvarih, ki so polnile rumeni tisk in ganile heterodružbo, da se je nagnilo v prid tistim pridnim, poštenim, urejenim, delovnim gejem in lezbijkam, ki živijo normalno skupno življenje in si vsega tega res niso zaslužili. Saj vendar ne gre za tiste pedrule v tangicah, fantule, dregice, transe in druge nakaze, ki se razkazujejo po ulicah enkrat letno, da so v sramoto narodu in državi. Poroke bodo morda kaj spremenile le v simbolne pomenu, v praksi pa tako rekoč nič. Spreminjanje družbe, kot si ga je zadal aktivizem sedemdesetih let, potrebuje drugačna dejanja kot pa pristajanje na obstoječe, na asimilacijo, ki ne nazadnje zajame le manjšino populacije. Toda skrbi so pravzaprav odveč. Kot ni desetletno propagiranje kondomov pripeljalo do vsesplošne uporabe, ravno nasprotno, tako tudi boj za poroke ne bo zadušil pestrosti, radoživosti in seksualne svobodnosti LGBT-populacije.

MARTIN GRAMC

POGOVOR S SIMONO
MURŠEC, VRŠILKO
DOLŽNOSTI PREDSEDNICE
DRUŠTVA PARADE
PONOSA LJUBLJANA

Nadaljevanje boja iz spoštovanja do preteklosti

Eksces. Beseda, s katero nekateri opisujejo parade ponosa, tudi v Sloveniji. Del LGBT* skupnosti si tako želi parado, ki bo bolj podobna tistim v ZDA in Zahodni Evropi. Zakaj je ljubljanska parada takšna, kot je, in zakaj kot ta-

Foto: Eva Simetinger

kna ostaja, pojasnjuje Simona Muršec, vršilka dolžnosti predsednice Društva Parada Ponosa (DPP).

Kako ocenjuješ lanskoletno parado ponosa?

Bila sem zelo zadovoljna, ker ima vse, kar delamo v okviru tedna parade oziroma letos meseca parade, namen, da pride čim več ljudi na parado ponosa. In to, da smo uspeli za vsaj tretjino povečati udeležbo na paradi v primerjavi s tisto leta 2014 ali še leto pred tem, je zelo pomembno. Pri nas parada še vedno ostaja protestni shod, to je še vedno nekaj, kar je zelo aktivistično in nekomercialno naravnano. Ta porast je zelo pomem-

ben, čeravno so številke v absolutnem smislu še vedno zelo male, če se primerjamo s kakšnimi zahodnimi mesti ali mogoče z našimi sosedi na Hrvaškem. V Ljubljani se gibljemo okoli 1000, 1200 udeleženk in udeležencev.

V zadnjih dveh letih smo malce spremenili koncept parade. Pred dvema letoma smo v teden parade ponosa vpeljali vrsto delavnic, lansko leto pa stvar razširili na celoten mesec. Za vse tiste, ki se želijo bolj vsebinsko ali drugače vključiti, so delavnice in aktivnosti v mesecu parade ponosa lahko vstopna točka. To so predvsem aktivnosti, ki temeljijo na neformalnem izobraževanju. To je nov

model, ki ga testiramo. Pokazalo se je, da se ljudje na to odzivajo, da se vključujejo tudi ostale LGBT* organizacije in v veliki meri posamezniki in posameznice iz preostalih organizacij, ki potem prevzemajo nekatere vodilne vloge v tem procesu. To je super, ker bi morala biti parada tako ali tako povezovalni člen z drugimi organizacijami.

Kako bi opredelila sporočilnost parade ponosa?

Glavna sporočilnost je ta, da je položaj LGBT* oseb v Sloveniji neenakopraven v primerjavi s položajem drugih državljanek in državljanov, in da je to nekaj, kar je nedopustno. Tega preprosto ne bomo »požrli«. Ključno je, da se ta skupina sama upre, ker nam je dvajseto stoletje pokazalo, da se še noben premik v človekovih pravicah ali v nekem večjem družbenem napredku ni zgodil brez zelo konsistentnega upora zatirane skupine. Družbe ne delujejo

IZIDOR NEMEC

Policisti o paradah

Parado ponosa v Ljubljani vsako leto varujejo policisti. Čisto na začetku novega tisočletja, pri prvih paradah ponosa, je bila ljubljanska parada že na prvi pogled drugačna od zagrebške ali beograjske. V Ljubljani k sreči nikoli ni bil potreben policijski kordon, ki bi varoval udeleženke in udeležence pred razjarjenimi homofobi. A na kakšen način je zagotovljena varnost udeležencem in udeleženkam parade, kako policisti vidijo

Foto: siol.net

parade in kakšen je pogled udeležencev parade ponosa na zagotavljanje varnosti? S temi vprašanji sem se ukvarjal v svoji magistrski nalogi in izvedel raziskavo med policisti treh policijskih postaj na območju Ljubljane in nekaterimi udeleženci ljubljanske parade.

V raziskavi je sodelovalo 108 policistov in policistk Policijske uprave Ljubljana, in sicer policijske postaje Ljubljana Bežigrad,

Ljubljana Center in Ljubljana Moste. Vzorec predstavlja 90% vseh policistov, ki delujejo na omenjenih postajah. Iz pridobljenih rezultatov lahko povzamemo, da policisti in policistke navedenih treh policijskih postaj po svojih ocenah v največji možni meri skrbijo za to, da je varnost zagotovljena vsem udeležencem parade ponosa in da svoje delo opravljajo odgovorno. Pri tem poudarjajo, da ne delajo nobenih razlik pri obravnavi istospolno usmerjenih posameznikov in posameznic in preostalih udeležencev parade.

Med različnimi trditvami o pomenu parad ponosa se jih največ strinja z ugotovitvijo, da so parade ponosa v Sloveniji dvignile vi-

dnost gejevske in lezbične skupnosti, najmanj pa s trditvijo, da so »parade ponosa družbeno pomembne.« Ugotovili smo tudi, da policisti omenjenih treh policijskih postaj niso poučeni o zgodovini parade ponosa in njenem pomenu za lgbt-skupnost, hkrati pa menijo, da bi morale biti organizirane na drugačen način, ker ne prinašajo bistvenih sprememb na družbenem področju.

Spol po večini ne vpliva na mnenje policistov in policistk o temah, po katerih smo jih spraševali, razen pri razumevanju parad kot družbeno pomembnih: tu policistke izražajo bistveno večje strinjane s trditvijo, da so parade družbeno pomembne. Tudi zaposlitve-

tako, da ti bo nekdo sam od sebe nekaj poklonil, čeravno naj bi vsi mehanizmi, ki so nastali po prvi in drugi svetovni vojni za zaščito manjšin, zagotavljali, da naj bi družba skrbela za šibkejšo. Šibkejšo v smislu razmerij družbene moči. Parada je moment, ko ljudje pridejo na ulico in rečejo: »Tukaj smo in upiramo se družbenim konvencijam, ki nas potiskajo ob rob in delajo nevidne.« Ključno je, da pokažemo raznolikost znotraj skupnosti. Danes ni vprašanje, ali nekatere osebe spadajo na parado, ali transspolne osebe spada na parado ali ne, ali bykes and dykes spada na parado ali ne. Absolutno! Kam drugam, če ne na parado? Spadajo povsod, vsak dan, v vsak moment, ampak ker se to na žalost ne vidi ali ne pokaže na isti način, kot se na paradi, je potem to potrebno potencirati prav na paradi.

Kje na spektru komercialno-aktivistično vidiš parado ponosa v Ljubljani?

Aktivistično. Komercialne parade velikokrat prevzame organizator LGBT* podjetja. Te stvari poznam, ker hodim in sodelujem po paradah na Zahodu. V Madridu, Bruslju in Dunaju se pogovarjam in poznam organizatorke in organizatorje. To pomeni, da madridsko parado pripravljajo štiri organizacije – tri so lgbt-nevladne organizacije, četrta je komercialna. To je podjetje, ki prevzame celotno organizacijo zabav, šankov, tovarnjakov itd. Sam organizacijski model ti pokaže, ali gre za komercialno ali ne. Druga stvar je, na kakšen način se lahko udeležijo parade ponosa. Na Zahodu je tako, da moraš za svojo skupino plačati sodelovanje na paradi. Na primer, za to, da na Dunaju najameš tovarnjak kot organizacija, potrebuješ sponzorje, ki potem polepijo te tovarnjake s svojimi reklamami. Zato tam vidiš polne tovarnjake z nalepkami energijskih pijač ali političnih strank. Super je, da se politične stranke

pokažejo, da to podpirajo, ampak kje so ostale družbeno-aktivistične organizacije, ki nimajo tistih 800 evrov za tovarnjak? Tretji aspekt komercializacije, ki je še najbolj pomemben in najmanj viden, je politični. Kaj je sporočilna vrednost, tista ena zahteva, okrog katere se tisto leto vse vrte? Lansko leto sem bila na bruseljski paradi in nisem prepoznala temeljne politične zahteve. Če vse to pogledam, potem je naša parada tipično aktivistična in zelo daleč od tega, da bi bila komercialna.

Kako v organizacijo Ljubljana Pride vključevati marginalizirane teme? Na primer transspolno tematiko, feminizme, biseksualnost, moškosti, sploh glede na to, da so bile ene izmed začetnic parad ponosa temnopolte transspolne osebe, ki so bile večinoma seksualne delavke.

Govoriš o začetkih Stonewalla, ne nujno o začetkih parad ponosa, kar sta dve različni stvari. Gledava v ZDA, kjer sta bili takrat sceni v San Franciscu in New York prepla-

vljeni z geji, z njihovo kulturo in zahtevami po pravicah. To je proces, ki tudi danes žal ni bistveno drugačen. Zagotovo si je treba zadeve široko zastaviti in se vprašati, kaj je tema leta, ki nam bo pomagala doseči zastavljene cilje. Zato so bile parade ponosa v preteklosti izrecna reakcija na aktualne politične zadeve v kontekstu družinskega zakonika ali širšega družbenega aktivizma. Zadnje leto smo imeli parado, ki je bila izključno in izrazito umerjena v skupnost, ker je bil glavni cilj privabiti mlajše ljudi in jim dati priljubljenost. Za 2016 si bomo prizadevali ustvariti bolj demokratičen program. Treba je razumeti, da je parada ponosa zelo zahteven projekt, ker je zanj izredno težko dobiti finance, saj ne moremo pričakovati, da bodo druge organizacije vse spustile iz rok in bodo tri mesece delale za parado. Zato imaš centralno ekipo na paradi, in to so v preteklosti prepoznale same LGBT-organizacije. Po-

ni staž nima bistvenega vpliva, razen pri tem, da starejši policisti pogosteje trdijo, da na paradah ponosa zagotavljajo ustrezno varovanje, v primerjavi z njihovimi mlajšimi kolegi.

V nadaljevanju raziskovanja sem opravil tudi intervjuje z udeleženci parade ponosa v Sloveniji. Zanimalo me je, ali stopnja zagotavljanja varnosti policistov vpliva na udeležbo na paradi ponosa in kako so udeleženci in udeleženke zadovoljni z zagotavljanjem varnosti. Glavnina sodelujočih je izrazila mnenje, da je za varnost na paradah dobro poskrbljeno in da policija skupaj z ostalimi organi (zasebne varnostne službe) dobro opravlja svoje delo pri varovanju

parad ponosa. Menijo, da število udeležencev parade ni povezano s policisti, ki opravljajo varovanje parade ponosa. Vsi bi si seveda želeli, da bi bilo udeležencev še več. Prav tako so intervjuvanci navedli, da policija pri nas še nikoli ni bila v situaciji, ko bi morala kakorkoli ukrepati med parado, vendar pa so se strinjali, da bi morala policija za varnost poskrbeti tudi in predvsem po sami prireditvi. Tukaj so izpostavili nekaj napadov na udeležence parade ponosa, in sicer ko so zapuščali samo prireditve oziroma ko so se udeležili zabave po sami prireditvi.

Na podlagi opravljene raziskave ugotavljam, da bi bilo potrebno opraviti dodatna izobraževanja in

usposabljanja za vse policiste na temo parad ponosa, ki bi jim na praktičen način prikazala družbeni pomen parade ponosa ter jih seznanila z zgodovino parade ponosa. Tovrstna izobraževanja in usposabljanja bi bila pomembna za prepoznavanje homofobičnega nasilja in boljše vidnost lgbt-skupnosti ter za bolj aktiven pristop k sodelovanju policije z lgbt-skupnostjo. Prav tako bi bilo potrebno določiti policista, ki bi bil ustrezno podkovan, da bi lahko udeležencem parad ponosa v primeru oškodovanja v kaznivih dejanjih z elementi nasilja oziroma prekrškov s področja javnega reda in miru nudil ustrezno pomoč ter jim znal svetovati, kam in na koga se lahko v teh primerih obrnejo.

Neprijavljanje homofobičnih dejanj namreč ključno vpliva na nevidnost nasilja in diskriminacije istospolno usmerjenih, tako v očeh policije in drugih organov, kot tudi oblikovalcev politik in zakonov in nenazadnje celotne družbe. Poleg tega pomanjkanje podatkov o homofobičnem nasilju in diskriminaciji predstavlja pomembno oviro pri pregonu storilcev in izvedbi učinkovitejših ukrepov.

Celotna raziskava: Nemeč, Izidor. 2014. Percepcija udeležencev o kakovosti zagotavljanja varnosti s strani policije na paradah ponosa v Sloveniji (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

membno je, da je ta ekipa relativno raznolika. Zelo pomembne so tudi potrebe aktivistov in aktivistk. Ni poanta v tem, da grem sama po organizacijah in se pogovarjam z njimi, pač pa, da se pogovarjam tudi z ljudmi, torej s tistimi, ki bodo prišli na parado. Treba se je pogovarjati z organizacijami in ljudmi, ki delajo v organizacijah. Ta pristop odprtosti se mi zdi pomemben zato, da ti drugi dajo povratno informacijo in da ti povedo, kaj in kako.

Kakšna je vloga DPP v LGBT skupnosti? Vaš fokus je parada ponosa, ampak ali namepravate delovati tudi čez celo leto?

Vizija društva je delovati celo leto. Že tako ali tako moramo imeti celoletno delovanje, ker če želimo speljati parado ponosa 2016, če želimo denar za to in se ne želimo skomercializirati, potem moramo sedaj pričeti pisati razpise. Po drugi strani smo uspeli v društvu razširiti pristope delovanja in razširiti ekipo ljudi, ki sodeluje z nami. Naša ideja je povezati se na mednarodni ravni z drugimi paradami ponosa, se od njih učiti, z njimi sodelovati. Ideja je postaviti se na noge do te mere, da bi lahko imeli celoletno dejavnost. Društvo si je že lani postavilo prioriteto delovati na področju osveščanja zgodovinskega pomena parade ponosa. To je dolgoročna vizija, kako to počasi pripeljati v javnost do te mere, da postanejo parade ponosa del skupnega znanja. Naslednja stvar, ki si jo je društvo zadalo, je večji poudarek na delu z mladimi. To pomeni, da so mlade lgbt-osebe specifična ciljna skupina, ki jo želimo še posebej nasloviti. Ukvarjamo se tudi s tem, kako postaviti DPP, da bi delovala med LGBT-organizacijami na sceni.

Kako lahko DPP podpre morebitne parade ponosa v drugih večjih slovenskih mestih?

Največja težava pri razmišljanju o paradah v drugih mestih po Sloveniji je, da se je treba vprašati, kako razvito skupnost imajo ta mesta, saj je možno delati samo tam, kjer že obstaja nekaj na terenu. Maribor je tipično mesto, ki ima nastavke za to. Če bi to delali v Mariboru, bi bilo ključno, da bi se scena v Mariboru zorganizirala. V bližnji prihodnosti ne vidim možnosti, da bi društvo izvajalo parade ponosa v drugih mestih. Mislim, da nimamo tako močnih partnerjev na terenu, da bi to lahko izvedli. Težko je delati »lokalne zgodbe«, če ne dihaš s tistim okolje.

V kolikšni meri so potrebne lokalne parade?

Odvisno od tega, kaj želiš z njimi doseči. Delati parado v Splitu, če gledamo hrvaški kontekst, je nekaj zelo drugačnega, kot delati parado na Reki. Razlika je, če želiš senzibilizirati neko okolje, ki je izrazito homofobno in sovražno, ali če narediš parado, ker bi rad imel dober žur ali festival. Relevantno je mogoče tudi delati v okolju, ker imaš veliko LGBT* ljudi, kjer so ljudje odprti. Če prenesemo to v slovenski kontekst, potem bi mogoče lahko naredili parado v Mariboru ali Celju, če bi se tam kaj zgodilo in bi bila parada protest, reakcija na ta dogodek. Kaj takega bi lahko bilo zelo odmevno.

Kakšno je sodelovanje z MOL, relevantnimi državnimi institucijami, sofinancerji? Česa si želijo na tem področju?

Z MOL-om je sodelovanje društva ustaljeno. Dobimo minimalna

razpisna sredstva, da lahko parado ponosa postavimo na noge. To so sicer tako nizka sredstva, da z njimi ni pokrit niti paradni dan. MOL je kot financer zelo pomemben oziroma dolgo časa je bil edini financer, ampak takrat je imela parada še druge ambicije. Če sedaj pogledamo, kakšen projekt je parada, je MOL kot financer eden od manjših sofinancerjev. Na tej točki je to zagotovo ena tistih stvari, ki jih želimo sistematizirati. V preteklosti je bilo večkrat zelo polemično sodelovanje z županom. Nekateri so kritizirali njegovo vlogo na paradi zaradi nestrnljanje z njegovim političnim delovanjem. Ampak mi nismo edina LGBT-organizacija v Ljubljani, ki lahko reče, da sta župan in njegova ekipa ter posledično tudi občina izredno naklonjena LGBT-organizacijam in delovanju na tem področju. To pomeni, da ni problema vzpostaviti komunikacije z njim. Potem seveda obstaja neko vzajemno pričakovanje, da se župan in občina pojavljata kot pokrovitelja parade. Glede na izkušnje iz tujine to sploh ni nenavadno. Junija sem bila na paradi na Dunaju, kjer so mestne oblasti in regionalna vlada veliki podporniki parade. V Bruslju so bile velike mestne hiše osvetljene z mavričnimi barvami cel mesec. Sodelovanje z mestnimi oblastmi je tukaj ključna stvar. Veliko je še prostora za sodelovanje.

Kaj konkretno si želite na področju financiranja?

Nekoč, ko bodo ljudje v Sloveniji živeli dostojna življenja in nihče

ne bo imel težav s tem, da ne ve dobro, kaj bo jutri jedel, in ko bo zavest o pomenu tovrstnih organizacij in delovanju dovolj razširjena med ljudmi, takrat bi bilo super, da bi ljudje prispevali male in srednje donacije, podporna sredstva ali članarino, iz katerih bi se lahko financirali. To bi pomenilo, da so ljudje sami prepoznali v nas dodano vrednost ali pomen za njihova življenja. Sicer je v našem kontekstu to malo utopično.

Kakšni so tvoji osebni motivi za angažiranje pri paradi ponosa?

Ne zmorem si predstavljati časa, ko ne bomo več imeli parade. Tako kot si ne znam predstavljati dne, ko bomo popolnoma izgubili delavske pravice, čeravno nam grozi, da jim bomo, ker vem, koliko ljudi je umrlo za to. Koliko žensk je bilo pretepenih, umorjenih, zato ker so se borile za svoje pravice. Ko se zaveš nekih zgodovinskih momentov, ki so ti dali tvoje udobje danes, potem ne moreš biti tisti, ki bo dopustil, da boj nekoga drugega, ki je včasih plačal s svojim življenjem, izgine samo zato, ker se ti ne da. Ljudi, ki so postavili temelje, da mi danes lahko dokaj svobodno živimo, je treba spoštovati. Najmanj, kar lahko narediš, je, da to spoštuješ, nadaljuješ s tem in stvari ne spustiš z rok.

MARTIN GRAMC

Zakaj v tolerantni Reki ni parade ponosa?

Prva parada ponosa na Hrvaškem se je leta 2002 odvila v Zagrebu. Potrebni je bilo dolgih devet let, da se ji je pridružila splitska sestra. Kamenje, pepelniki, 137 aretiranih ljudi in številne_i poškodovane_i so obeležili prvo parado ponosa v Splitu in izzvali številne polemike o tem, kako Split kot mesto obravnava različne manjšine. Druga, tretja in četrta parada so minile mirno, kot tudi prva parada v Osijeku leta 2014. Reka ostaja eno večjih hrvaških mest, ki nima parade ponosa, kar je paradoksalno, saj slovi ko najbolj odprto in liberalno mesto v državi. Postavlja se vprašanje, zakaj tam ni parade ponosa, čeprav je bil leta 2012 na Reki bolj neformalno organiziran shod v podporo splitski paradi ponosa.

Enega izmed odgovorov je ponudil Antonio Kiselić, član LGBT* organizacije Drugari Rijeka. Kot glavni problem izpostavlja nepripravljenost LGBT* organizacij, da organizirajo parado ponosa. Leta 2013 so poskušali, ampak je organizacija LORI (Lezbična organizacija Reka) na koncu odnehala, pojasnjuje Kiselić.

To je potrdila tudi Nataša Czerny iz Lori, rekoč da so se s Kiselićem res dogovarjale o organizaciji parade ponosa, vendar je bil odziv lokalne LGBT* skupnosti na poziv za oblikovanje organizacijskega odbora parade ponosa premajhen,

Antonio Kiselić in Nataša Czerny

zato je vse skupaj padlo v vodo: »Odziv skupnosti je bil zelo slab in me takrat nismo imele dovolj kapacitet zaradi drugih aktivnosti, da bi se posvetile organizaciji parade ponosa.«

Kiselić dodaja, da bilo treba k vsemu skupaj pristopiti drugače. Po njegovem mnenju bi bilo treba najprej obvestiti medije o tem, da se pripravlja parada ponosa, kar bi povečalo vidnost lokalne skupnosti: »Tako bi lahko s pomočjo javne razprave in objave, da bo na Reki parada ponosa, privabili dovolj ljudi, ki bi lahko vse skupaj organizirali in izpeljali.«

Brigita Miloš kot predavateljica spolnih in razrednih identitet na Filozofski fakulteti na Reki kot enega izmed razlogov, zakaj tam ni parade ponosa, izpostavlja vprašanje mesta samega: »Reka se rada kiti s perjem, ki ji pristaja ali pa tudi ne. Parada ponosa bi bila dober test, koliko je Reka res tolerantna, svobodomselna in odprta.« Kot razlaga Brigita

Miloš obstajajo predstave o tem, da je Reka tolerantnejša od drugih hrvaških mest, na osnovi podatkov iz nekaterih anket in referendumov o definiciji zakonske zveze, ki je leta 2014 razdelil Hrvaško. Reka in Istra običajno glasujeta v skladu s progresivno linijo: »Tu obstaja nekaj, kar dela to podnebje malce drugačno. Zakaj je to tako, ne vem. Morda je razlog v dobri reški vodi ali v tradiciji rock 'n' rola. Na svetu sicer prav tako obstajajo mesta, ki imajo tradicijo rock 'n' rola, kot je na primer Beograd, ampak niso najbolj gostoljubna do Pridea.« Ampak vprašanje reške identitete se ne konča s parado ponosa, ki bi lahko bila ena izmed situacij, ki bi pokazala, v kolikšni meri je Reka pravzaprav tolerantno mesto, dodaja profesorica Miloš.

Kiselić izpostavlja mite o reški tolerantnosti kot nekaj, kar se izkorišča za politične namene: »Ali to govori o nas kot o liberalnemu mestu? Ne. To je moč razbrati v mestnih politikah. Na Reki se bolje živi kot v nekih

drugih hrvaških mestih, ampak to je pogojeno z večjim številom intelektualne elite in izobraženih posameznikov_ic, ki pojmujejo svet širše kot Bog in Hrvati.«

Brigita Miloš izpostavlja, da se lokalna reška politika rada hvali kot naslednica antifazišizma druge svetovne vojne, še posebej reški SDP (Socialdemokratska stranka). Če bi prišlo do parade ponosa, bi jo reški politični mainstream podprl: »Ta politični mainstream bi — kar je svojevrstni paradoks in redkost v primerjavi s preostalo Hrvaško — držal zastave. Hkrati so držali zastave številni evropski politiki, ko so bili ubiti karikaturni časopisa Charlie Hebdo.« Kakor trdi Miloš, je vprašanje današnjega vstopa na ulico, pravzaprav vprašanje, kaj je javni prostor, kdo ga zaseda in kakšno je sporočilo, ki ga danes lahko posreduje parada ponosa po referendumu o zakonski zvezi v mestu, kot je Reka, ki je tradicionalno SDP-jevsko mesto. »Če se bo parada ponosa zgodila, bi želela, da bi bila to reakcija ljudi, ki so vseživljenjsko zainteresirani za ta vprašanja, saj je povsem jasno, da takšni ljudje živijo na Reki, a ne nujno mirno, varno in udobno življenje. Toliko o Reki kot o antifazišistični zibleki Hrvaške,« dodaja Miloš.

Mirna Ravnić kot pansesualna oseba, ki živi na Reki in ki je del lokalne LGBT* skupnosti, pravi, da se parada ponosa mora zgoditi, ker ima Reka baje identiteto tolerantnega mesta: »Vsi smo navajeni na to etiketo, da smo tolerantni in liberalni in da sprejemamo različnosti, ampak ko se zgodi nekaj, kot je obešanje LGBT* zastave na HNK (Hrvaško nacionalno gledališče), potem ugotoviš, da nismo tolerantni.« Poleg same parade ponosa bi bilo po njenem mnenju potrebno organizirati nekakšen teden, festival, ki bi bil osredotočen na določene LGBT* teme.

Tako bi se skupnost počutila bolj homogeno, še posebej geji, ki težko prihajajo iz omare: »Lorice so naredile veliko glede vprašanja lezbijk, govori se, da je lezbijkam veliko lažje in enostavneje, kar je žalostno.«

Mirna dodaja, da bi bilo potrebno narediti še kaj več za LGBT* skupnost kot govoriti o lezbijkah in gejih, treba je spregovoriti tudi o drugih manjšinah na področju spolne identitete in usmerjenosti, ne pa da je »fokus ves čas na dveh največjih delih manjšinske populacija.«

Tudi Kiselić meni, da Reka potrebuje parado ponosa, ki bo pokazala, v kolikšni meri je mesto tolerantno in kako sprejema različnosti, kot se to vseskozi oglašuje v javni sferi: »Reka je homofobno mesto, v katerem je prisoten fašizem in v katerem narašča nasilje nad ženskami, LGBT* osebami, Srbi in vsemi drugimi manjšinami. To, da je Reka tolerantno mesto, je cenena politična paradigma, ki se vseskozi reciklira, tako kot se reciklira podoba Reke kot mesta rocka, kar že vsaj dvajset let in več.«

Medtem ko so v zadnjih letih na območju nekdanje skupne države vzniknile parade ponosa v mestih, ki so tradicionalno konservativnejša od Reke, je Reka ravno zaradi sklicevanja na lastno tolerantnost ostala brez parade ponosa. Različna vprašanja in izjave, zakaj je ali ni potrebna parada ponosa, kažejo, da je potrebna, ker bi sam dogodek dal odgovore na vsa vprašanja in ugibanja. Parada ponosa bi bila najboljši test tega, v kolikšni meri je na Reki prisotna strpnost, in nenazadnje tudi tega, kdo je sploh pripravljen organizirati Parado ponosa. »Težko je te ljudi vleči za rokav,« je še dodala Mirna Ravnič, »mogoče bi morali sami dojeti, da je dobro voluntirati in imeti nekakšen aktivistični duh in tako nekaj početi.«

TILEN PAJEK

Amsterdam: deli ljubezen, ljubi različnost

Nekateri so prepričani, da moraš vsaj enkrat na Triglav, da si pravi Slovenec. Morda bi lahko veljalo, da moraš vsaj na eno parado ponosa, da si pravi gej ali lezbijka. A naša, ki je pohvalne vredna, je premalo. Odpraviti se je treba v tujino, kjer so, le nekaj tisoč kilometrov stran, mavrične barve na zastavi dejansko simbol ponosa čisto vseh: homo ali hetero, otrok, trgovcev, policajev, politikov, vernikov in nenazadnje starejše populacije. Videti babico v družbi prijateljic, oblečenih v roza majice, na oknu svojega domovanja, tik ob kanalu, ki ob plesu pozdravljajo »pedre in lezbijke«, je, verjemite mi, posebno doživetje ...

Glavno mesto Nizozemske, ki se za več kot teden dni obleče v mavrico, je privabilo več tisoč glav množico. Ta sproščenost in edinstvena zabava, ki poveže čisto vse, je tisto, kar v domovini pogrešiš. Tam se počutiš varnega, vrednega in ponosnega, na drugi strani pa predvsem žalostnega, da je vse to nekje možno, vendar ne doma. Za kokoško, ki je čisto lepa država, polna zelenja in naravnih danosti, je to pač preveč. Premajhni smo, da bi dojeli, da bi sprejeli. Pogoje za podobno organizacijo pa vendarle imamo: lgbt-oseb je veliko, glavno mesto ima čisto podoben kanal in ladjice, pa tudi »našega« televizijskega voditelja, ki bi lahko na nacionalki v nedeljo zvečer vodil oddajo s parade. Torej smo sposobni!

Si zamišljate, da lahko večerna poročila v najbolj gledanem terminu predvajajo daljšo reportažo s parade ponosa? Da namesto srečnih heteroparov, ki poroko izvedejo na televiziji, gledate prenos v živo, na katerem se poljubljajo ljudje istega spola? Vse to je namreč del nizozemske parade ponosa, ki se je letos odvila že dvajsetič. Po kanalih se je prevažalo več kot 80 ladij. Vse so bile tematsko obarvane, pisano okrašene in polne podpornikov. Med njimi je bila tudi tista, na kateri je gledalke in gledalce pozdravilo 70 azilantov iz 25-ih držav. Še vedno namreč obstajajo države, kjer je nevarno ali prepovedano biti homoseksualec, zato je spolna usmerjenost razlog za prošnjo za azil. Zbežati zato, ker si, kar si. Ker pač večina ne sprejme razlik. Ravno zato je dvajseta nizozemska parada nosila neposredno sporočilo »Share the love, love the differences« ...

Parada na kanalu se zdi kot velika pustna povorka s številnimi sporočili. Nedvomno pa je to tudi poslovna priložnost, saj trgovci ob taki množici ljudi lahko dobro zaslužijo. Stojnic s prehrano, z različnimi mavričnimi promocijskimi izdelki, podjetij, ki se čisto predajo paradi in v teh dneh homoseksualnost uporabljajo kot oglaševalski slogan, ter lokalov, ki se predstavljajo kot prijazni lgbt-osebam, ne manjka. Še tisti, ki se želi izogniti mavrici, se ji ne more. Mesto je pač v celoti mavrično.

Ob vprašanju, ali jih ni strah iti na parado, se mnogi domačini nasmehejo in začudijo. Pri nas je namreč to pogosta skrb, saj taka druženja spremlja grožnja nasilja in številni varnostni ukrepi. V Amsterdamu pa je to drugače, saj napetosti ni opaziti. Popoldansko žurko spremlja glasba, od najbolj moderne do tiste tradicionalne, ki kot pričakovano doživi največji val navdušenja. Dnevno druženje se kasneje prenese v središče mesta, na posebej organizirane koncerte oziroma zabave z DJ-ji, in na gejevske ulice, ki so tako polne, da dostop omejijo. Utruženi, a zadovoljni prebivalci sprejmejo vse, tudi tiste, ki jim lulajo sredi ulice ali pred domačimi vrati. Kaj bi se jezili, ko je to dan zabave in ponosa, da smo eno.

Amsterdamsko vreme je muhasto, poletje je, v primerjavi z našim, hladno. Na paradno soboto pa je sonce ponosno sijalo. Izgledalo je, kot da so organizatorji predvideli in naročili čisto vse za popolno izvedbo. Edicija 2016 ni pod vprašajem, saj so ob mojem odhodu po mestu že viseli novi plakati, ki so vabili na letošnjo parado, in na njih so se gnetli številni sponzorji, ki ponosno podprejo drugačno mestno zabavo.

Amsterdamska parada je bila zame kulturni šok. A bila je spoštljiva in organizirana s svežo tradicijo. In v takih primerih sem rad tradicionalen ...

PETER DAVEY

Film *Pride* in britanski aktivizem osemdesetih

Presenetljiva filmska uspešnica leta 2014, *Pride* (rež. Matthew Warchus), je sprožila val spominov na zelo poseben in navdihujoč čas v Veliki Britaniji. Film precej zvesto prikaže, kako je skupina *Lesbians and Gays Support the Miners* (LGSM) med rudarsko stavko leta 1984 vzpostavila nepričakovan odnos z rudarsko skupnostjo iz južnovališanskega Dulaisa, obenem pa ujame tudi tedanje vedenje in odnos do lezbijk in gejev ter vzdušje med lezbijkami in geji. Večina glavnih filmskih oseb so prepoznavno resnični ljudje, vključno z njihovim videzom in obnašanjem.

Desetletje po stonewallskih uporih v Ameriki in nastankom *Gay Liberation Front* v Britaniji je bilo v splošnem med lezbijkami in geji opaziti vse večji občutek samozavesti. Večina mest je že imela uspešno komercialno sceno, posebej pube, klubi pa so še vedno delovali samo enkrat tedensko ali mesečno (ponavadi ob ponedeljkih), včasih v sicer strejtovskih klubih, razen kluba *Heaven* v Londonu, ki je bil prvi odprt vse dni v tednu. Nacionalnemu štirinajst-dnevniku *Gay News* se je v Londonu kmalu pridružil še tedenski *Capital Gay*.

Glasovi, ki so pozivali k odprtosti, so občutno preglasili bolj plahe, zakulisne pristope k iskanju sprejemanja. Žensko gibanje je pripomoglo k vse večjemu zavedanju, da je zatiranje v vseh oblikah ne-

sprejemljivo in ga ne bomo več prenašali. Ljudje so bili vse bolj lahko to, kar so bili, lahko so se postavili zase in rekli, da so drugačni, kar pa nikomur ne daje pravice, da bi jih sodil in delal kakršnekoli zaključke. Vse več ljudi se je razkrilo, med njimi tudi Chris Smith, prvi in dolgo časa edini gejevski parlamentarni poslanec. Občutek, da se življenje večinoma izboljšuje za vse, se še ni razblinil in udarec HIV-a še ni prišel.

Knjigarna *Gay's the Word*, ključno prizorišče filma *Pride*, se je odprla leta 1979 in je kmalu postala shajališče lezbičnega in gejevskega aktivizma vseh vrst. Sam sem bil ravno opustil kariero v gospodarstvu in začel delati z brezdomci. Po naključju sem se pojavil kot eden »petih homoseksualnih paradižnikov«, ki v BBC-jevem dokumentarcu *Coming Out*, posnetem ob Paradi ponosa leta 1979, z razkritimi obrazi govorijo o svojem življenju. Poročevalec je parado

opisal kot »največji zbor homoseksualnih moških in žensk, ki ga je Evropa kadarkoli videla«, nato pa prijazno pojasnil, »da jim danes pravimo geji«. Takrat je bilo nastopiti z razkritim obrazom pionirsko, a je z vsakim letom, ko je bilo samozavesti več, postajalo vse neopaznejše.

Čprav smo od delne kriminalizacije gejevskega seksa leta 1967 prišli že kar daleč, smo bili še zmeraj zelo drugorazredni državljani. Geji v Angliji in Walesu so morali počakati do 21. leta starosti, da so lahko legalno seksali, pa še takrat je bilo to dovoljeno le med dvema posameznikoma v zasebnosti, kadar v isti hiši ni bil prisoten nihče drug. Gejevski seks je bil še zmeraj nelegalen na Škotskem, Severnem Irskem in v vojski. Policija je pogosto izvajala racije v pubih in klubih, privlačni policisti pa so nič hudega sluteče snubce rutinsko lovili v past zaradi »nadlegovanja z nemoralnim na-

menom« ali »hude nespodobnosti«. Rumeni tisk ni zamudil nobene priložnosti za klevetanje pedrov in perverznejšev. Leta 1977 je borka za moralo Mary Whitehouse uspešno tožila *Gay News* zaradi bogokletnosti, ker so objavili pesem Jamesa Kirkupa o ljubezni poveljnika rimske vojske do Jezusa, kar je bila prva uporaba tega zastarela zakona o blasfemiji po letu 1922.

Aktivizem se je usmeril na svetovanje in podporo, na boj za širšo dekriminalizacijo, na spremljanje policijskih dejavnosti in na spodbujanje osebne osvoboditve. Organizacija *Campaign for Homosexual Equality* (CHE), največje aktivistično združenje, se je zdela vse bolj zastarela in birokratska, tako da so jo zasenčile radikalnejše organizacije, kot so bile *Lesbian and Gay Switchboard*, *Gay Activists Alliance* in *Gay Icebreakers*, skupine, ki so izšle iz *Gay Liberation Front*. Nastale so tudi skupine, ki so podpirale posebne cilje, na primer *Gay Campaign for Nuclear Disarmament* proti jedrskemu orožju.

Pride je v več pogledih klasičen britanski veder film: prikupni karakterji, postavljeni v situacije, ki so polne nesporazumov in komičnih možnosti, nazadnje pa optimističen izhod iz groznega poraza. Z dodatnim bonusom krasne glasbe. Film živo prikaže trajno zapuščino LGSM – kako spoznavanje raztopi predsodke. Lezbijke in

geji so na rudarje večinoma gledali kot na ljudi, polne vseh možnih seksističnih, patriarhalnih in protigejevskih/protilezbičnih stališč. Kar pa zadeva rudarje in njihove družine – ti so pričakovali skupino požensčenih čudakov, med katerimi so nekateri celo vegetarijanci! Pogovori za kuhinjsko mizo pa so razkrili skupno izkušnjo policijskega nasilja in žaljivk rumenega tiska – kar je bila vsakdanjost za lezbijke in geje, je bilo nekaj novega za rudarje in njihove družine. To je bil zgodnji primer tega, kako, »oni« postanemo »mi«, drugačnost pa ni več povezana z drugimi, ampak postane osebna – nekaj, kar smo lahko pred kratkim opazovali tudi pri irskem referendumu o istospolnih porokah.

Rudarska stavka je trajala eno leto in razdelila ljudi. Ponovna izvolitev Margaret Thatcher leta 1983 po vojni na Falklandih je prinesla še večjo odločnost za omejevanje moči sindikatov. Desetletje pred tem so bile stavke vsakdanji pojav zelo napetih odnosov med delavci in delodajalci, videli smo bojevitost, kakršne danes tako rekoč ni več. Vodstvo rudarjev je spopad videlo kot priložnost za rušenje vlade. Čeprav stavka ni imela nedvoumne podpore, jo je komunistično usmerjeni vodja rudarjev Arthur Scargill začel, večina rudarjev in rudarskih skupnosti pa mu je sledila (čeprav ne vsi: rudarji v Nottinghamshiru so se odcepili, oblikovali svoj sindikat in nadaljevali z delom).

Stavka je imela za skupnosti, kot je bil Dulais, uničujoče posledice. Med tem je »razred« postal isto kot »skupnost«, kar nekoliko spominja na današnjo »identitetno« politiko. Kot v filmu pravi Cliff,

Dulaisa ni brez rudniškega jaška. Življenje v južnovališanskih dolinah je še danes, 30 let pozneje, zaznamovano z razdiralno politiko Margaret Thatcher, kar je eden od razlogov za sovraštvo do nje v mnogih delih britanske družbe in za spontane izbruhe veselja ob njeni smrti.

Film sicer resda namigne na napetosti, povezane z LGSM in gejevsko/lezbično skupnostjo, a ne pojasni, za kaj je šlo. Mnogi so bili do rudarjev in še posebej do njihovega vodje zadržani, če že ne odkrito sovražni. Resnični Mark Ashton je bil tajnik *Mladih komunistov*, več drugih pa je bilo včlanjenih v *Socialistično delavsko stranko*, ki je bila znana kot »trda levica«. S svojimi trdimi stališči se niso zlahka približali širši lezbični in gejevski skupnosti, ki družbe ni kar sama po sebi razumela v smislu razrednega boja in ki ni imela težav s tem, da vidne lezbične in gejevske identitete in življenje v največji meri odražajo le srednji razred in belce.

Za tiste, ki smo imeli srečo, da smo živeli v Londonu, je *Londonski mestni svet* nekaj dragocenih let deloval kot pobudnik sprememb. Ken Livingstone, laburistični levičar, je leta 1981 dobil večino in mestno hišo odprl londonskim manjšinam. Z *Gejevsko delavsko stranko* smo lahko vplivali na izbor prioritete. Sam sem bolj kot v aktivističnemu boju deloval v podpori, tako sem se vrgel v dva projekta, ki sta mi bila najbližje: skupnostni center kot alternativa komercialni sceni in nastanitve za brezdomne mladoletne lezbijke in geje. *Londonski svet* je začel finančno podpirati lezbične in gejevske projekte, med katerimi so bili svetovanje, podpora mladostnikom, skupina za spremljanje policijskih dejavnosti, arhiviranje ter petnadstropni lezbični in gejevski skupnostni center v Farringdonu, ki so ga ob otvoritvi opisovali kot »biser v kroni Livingstonove uprave«. Žal je bil center po nekaj letih žrtev goljufije in se je moral zapreti.

Zagotavljanje nastanitve za brezdomne mlade lezbijke in geje se je izkazalo za kar velik izziv. Nevarnost obtožbe, da kvarimo javno moralo, je prestrašila skoraj vse sodelujoče. Kaznivo ni bilo le zagotavljanje nastanitve gejem, mlajšim od 21 let, temveč tudi lezbijkam, čeprav seks med ženskami nikoli ni bil nelegalen (pravijo, da zato, ker kraljici Viktoriji nihče ni upal pojasniti lezbičnega seksa). Nekaj se nas je kljub temu odločilo nadaljevati. Postavili smo dva projekta: skrivni hostel in javno formalno zavzemanje za spremembo zakonodaje, ki je nazadnje uspelo in postalo organizacija *Stonewall Housing Association*. Ljudje, ki so vedeli, za kaj gre, so prepoznali pomen imena organizacije, tudi preostalim pa se je ime vseeno zdelo primerno za organizacijo, ki se ukvarja z nastanitvami!

Še zmeraj pa so obstajale napetosti: med lezbijkami in geji predvsem zaradi seksizma, patriarhalnosti in vpliva feminizma. Bile pa so tudi napetosti glede tega, ali naj se socialistična politika omejeni zgolj na »gospodarske okoliščine« ali pa naj zajame tudi vprašanja, kot so pravice lezbijk in gejev. In tudi to pada med trajno zapuščino LGSM: *Laburistična stranka* se je leta 1985 s podporo *Nacionalnega rudarskega sindikata* dokončno zavezala lezbičnim in gejevskim pravicam.

Londonskemu mestnemu svetu je sledilo še nekaj drugih. Nasprotniki so te podpornike kmalu začeli označevati za »nore levičarje«, vzdevek, ki je ostal in kaže, da je bila podpora lezbični in gejevski enakosti tedaj še zmeraj omejena na manjšino celotnega političnega spektra.

Osemdeseta so tekla in atmosfera se je spremenila, življenje lezbijk in gejev pa je bilo pod pritiskom. Leta 1984 se v knjigarni *Gay's the Word* spominjamo zaradi carinske racije, ki je zasegla vse knjige, uvožene iz ZDA. Večina je bila seveda zelo spodobne književnosti, nikakor obscene, toda uradniki niso vedeli, kaj iščejo, in po dolgotrajnem boju je njihov primer padel.

Leta 1985 je vlada na Livingstons izživ odgovorila s precej drastičnim ukrepom ukinitve *Londonskega mestnega sveta*. In nadaljevala s sprejetjem zloglasnega 28. člena *Zakona o lokalni upravi*, ki je prevedal »promoviranje« homoseksualnosti v šolah ter poučevanje njene sprejemljivosti. Čeprav v dvajsetih letih, ko je bil člen v veljavi, ni bilo na njegovi osnovi nobenega sodnega pregona, je strah učinkovito utišal vsakršen govor o homoseksualnosti v šolah, s tem pa tudi o varni spolnosti za istospolno usmerjene mlade. Ta člen pa je vendarle imel eno dobro posledico: njegov sprejem je spodbudil nekatere odkrite lezbijke in geje k ustanovitvi *Stonewall Lobby Group*, dobro financirane organizacije, ki se posveča visoko profesionalnemu političnemu lobiranju za pravno izenačitev in je kmalu postala »spodoben obraz homoseksualnosti«.

V tem času je za mnoge središče delovanje že pomenil aids. Zame je to pomenilo oblikovanje novega stanovanjskega združenja, ki bi odločevalce prepričalo, da okuženi s HIV ne potrebujejo le zdravstvene in socialne nege, ampak tudi primerno prilagojeno nastanitve. Dotlej ko je kombinirana terapija začela povečevati preživetvene možnosti okuženih, je naša organizacija zagotovila že skoraj 500 domov za okužene s HIV in njihove družine.

Mnogim se zdi samo po sebi razumljivo, da se enakost in seksualna osvoboditev naravno povežeta s socializmom in z levico ter boj lezbijk in gejev za enakost vidijo

kot nekaj socialističnega in levičarskega. Kar pa ni tako preprosto. *Laburistična stranka* je namreč podprla sprejem zgoraj omenjenega 28. člena. Čeprav je odpor v osemdesetih vodilo konservativno, religiozno, k »družinskim vrednotam« usmerjeno krilo *Konservativne stranke*, ima ta stranka tudi močno »libertarno« tradicijo, ki verjame, da država nima kaj iskati v naših spalnicah. Za nekatere je to tudi naravna vladajoča stranka, ima pa tudi močno podporo med lezbijkami in geji. In tako se je nedavno neka levičarska britanska novinarka pošalila, čeprav ne čisto brez resnosti, da je bila konservativna strankarska konferenca najbolj gejevski dogodek, ki se ga je kadarkoli udeležila.

Laburistična volilna zmaga leta 1997 je pripeljala novo generacijo političark in politikov s spremenjenimi stališči, kar je po mojem večinoma posledica njihovega tesnega sodelovanja z razkritimi lezbijkami in geji, vse pa spremlja velikanska sprememba v javnih stališčih, h kateri je pripomogla večja odkritost, posebej med mlajšimi generacijami. Kljub temu pa so pretekla še štiri leta, da smo dosegli izenačenje spolne polnoletnosti, in še takrat le tako, da je vlada uporabila le redko uporabljeni mehanizem, ki izvoljenemu spodnjemu domu parlamenta omogoča preglasovanje veta nevoljenega zgornjega doma.

Danes *Gay's the Word* še vedno dobro uspeva, k povečanju zanimanja pa je pripomogel tudi film. Le kdo bi si takrat, pred tridesetimi leti, predstavljal, da bomo imeli danes 32 odkritih lgbt-poslank in poslancev in da bo izenačenje pravic, povezanih s sklenitvijo zakonske zveze, vpeljala vlada pod vodstvom konservativcev! Toda – saj poroka je zelo konservativna institucija.

ROMAN KUHAR

INTERVJU Z
DUHOVNIKOM
KRZYSZTOFOM
CHARAMSA

Cerkev je bila moj Guantana- namo

Duhovnik Krzysztof Charamsa, doktor teologije, nekdanji predavatelj bioetike na papeški univerzi Gregoriana, nekdanji drugi sekretar Mednarodne teološke komisije in nekdanji član Kongregacije za verski nauk v Vatikanu, je gej. Ima partnerja Eduarda Planasa in je, kot pravi, srečen in zaljubljen. 3. oktobra 2015, dan pred začetkom sinode o družini, se je razkril v intervjuju za italijanski *Corriere della sera* in Cerkev pozval, naj končno odpre oči in se sooči s svojim nehumanim odnosom do istospolno usmerjenih vernikov. Katoliška cerkev se še nikoli ni soočila s javnim razkritjem tako visokega cerkvenega uradnika, saj je bil Charamsa eden od tistih, ki so soustvarjali cerkveno dogmo. Uradni Vatikan je njegovo razkritje, ki ga je Charamsa posvetil vsem gejevskim duhovnikom, ki so še naprej »skriti v omari«, označil za nepremišljeno dejanje ob napačnem času. Očitali so mu, da je s svojim razkritjem povlečal medijski pritisk na sinodo. »Kdaj pa bi bil pravi čas,« se ob tem sprašuje trinštiridesletni poljski duhovnik. In v isto sapo odgovarja: »Nikoli! V Cerkvi ni nikoli pravi čas za razkritje.« Dan po razkritju je bil nemudoma odpuščen z vseh položajev, ki jih je zasedal v Vatikanu.

Kongregacija za verski nauk ima pomembno vlogo pri oblikovanju odnosa Katoliške cerkve do homoseksualnosti. Leta 1975 je sprejela dokument, ki homoseksualna dejanja označuje za grešna, homoseksualnost pa kot križ, ki ga mora posameznik nositi skozi življenje. Leta 2003 je bil sprejet dokument, v katerem politike poziva, naj glasujejo proti zakonodaji, ki pravno ureja položaj istospolnih partnerskih zvez. Kako ste se kot gej počutili v Kongregaciji, ki je sprejela vrsto zelo negativno naravnanih stališč do gejev in lezbijk?

V Kongregacijo sem vstopil leta 2003, vendar je bil dokument, ki ga omenjate, pripravljen že pred mojih prihodom. V njem nismo zgolj pozvali politikov, naj glasujejo proti zakonodaji o istospolnih partnerskih zvezah, pač pa smo jim to zapovedali. V tem vidim nehumanost Cerkve, ki posega v teme, ki sploh niso ekleziastična vprašanja. Civilna istospolna partnerska razmerja nimajo nič skupnega s katoliško vero, z religijo kot tako, saj ne gre za vprašanje cerkvene poroke. Zame je to zloraba, ki si jo dovoljuje Cerkev. Kongregacija je izdala štiri dokumente o homoseksualnosti in v njih navajamo povsem napačne razloge za obsojanje homoseksualnosti. Težava je v tem, da Cerkev zanika homoseksualnost in jo stigmatizira, kot da bi bilo to nekaj, kar ne obstaja in o čemer sploh ne smemo govoriti. Dobro se spomnim sprejetja dokumenta leta 2005, ki je gejem prepovedal opravljanje duhovniškega poklica. Čeprav to ni bil dokument Kongregacije, smo ga v Kongregaciji morali potrditi, saj mora vsak vatiškanski dokument imeti našo potrditev. Zame je bil to trenutek velikega osebnega konflikta. Sprejetje tega dokumenta je bilo v popolnem nasprotju z mojim osebnim razvojem: z znanjem o homose-

ksualnosti, ki sem ga pridobil, in zavedanjem ter sprejemanjem lastne istospolne usmerjenosti. Velik del svojega življenja sem poskušal razumeti stališče Cerkve, ki pravi, da homoseksualnost ni greh, če je ne materializiraš. Ampak zdaj ne verjamem več v razlikovanje, da so dejanja grešna, občutki in želje do oseb istega spola pa zgolj mojnja. Tako stališče je uperjeno proti naravi. Ko Cerkev vprašaš, kaj je narobe s homoseksualnimi dejanji, v resnici nima nobenega pravega odgovora. Znanost ima danes glede tega zelo jasno stališče. Popravili so svoje številne napake v razumevanju homoseksualnosti v preteklosti. Cerkev pa kar ne priznava znanosti in še naprej gradi doktrino o homoseksualnih dejanjih kot grešnih.

Ampak – ali je znanost sploh lahko osnova za cerkveno doktrino? Mar ni osnova za to Sveto pismo?

Sveto pismo ne govori o spolni usmerjenosti. Ne govori niti o homoseksualnosti. Seveda znanost ni temelj religije, a religija se vendarle mora soočiti z znanostjo, z razvojem človeštva. Sveto pismo ne govori o obsodbi homoseksualnih oseb, nekaj reče le o homoseksualnih dejanjih, vendar pri tem ne pove, ali so ta dejanja storile heteroseksualne ali homoseksualne osebe. Ne naslavlja torej vprašanja spolne usmerjenosti in brez tega teh dejanj ni mogoče interpretirati. Mislim, da ne moreš prepovedati dejanj, ki so skladna s tvojo naravo.

V dokumentu, ki gejem prepoveduje opravljanje duhovniškega poklica, Cerkev prvič omenja spolno usmerjenost. Zapisano je, da obstajajo osebe, ki so po naravi nesposobne biti duhovniki – in to so homoseksualci. Takšno je uradno stališče vplivnih posameznikov v Vatikanu.

Ampak enako velja za ženske. Tudi te ne smejo biti duhovnice.

Da, a pri njih je interpretacija drugačna. Tudi ta interpretacije je sicer napačna. Če rečem zelo poenostavljeno: prepoved opravljanja duhovniškega poklica za ženske je pojasnjena z argumentom, da si Jezus ne želi žensk med duhovniki. Seveda je tovrstna argumentacija zgolj proizvod kulture določenega časa in jo je zato potrebno spremeniti. Ampak Cerkev meni, da je takšno razodetje. Pri homoseksualnosti pa preprosto verjamejo, da je ta proti naravi. Res je, da je interpretacija določenih delov Svetega pisma osnova za obsojanje homoseksualnosti, ampak te dele je potrebno na novo interpretirati, saj so posledica družbenih in kulturnih kontekstov, v katerih je besedilo nastajalo. Sveto pismo prav nič ne govori o dveh ženskah ali dveh moških, ki se imata rada in želita živeti skupaj. No, resnici na ljubo Sveto pismo o tem res nekaj reče: ljudje smo narejeni po božji podobi in bog je ljubezen. To je sporočilo Svetega pisma! Četudi nekako sprejemam stališče, da je Sveto pismo proti homoseksualnosti, bi to moralo veljati zgolj za tiste, ki so člani te Cerkve. Aroganca Katoliške cerkve je torej v tem, da svojo dogmo vsiljuje celotnemu človeštvu. Cerkev obsoja homoseksualnost, ker ima napačno predstavo o homoseksualnosti. Ta je še iz časa medikalizacije in demonizacije homoseksualnosti.

Bi rekli, da je ta odpor do homoseksualnosti vsaj v delu tudi projekcija lastnih težav s seksualnostjo in potlačjenih seksualnih impulzov nekaterih predstavnikov Cerkve?

Da, zagotovo je tako. Ne gre zgolj za vrsto duhovnikov, ki so še vedno »skrivajo v omari«, pač pa

je vse to tudi nekakšna psihološka posledica dejstva, da duhovniki živijo v zelo homosocialnem okolju, ki je hkrati izredno heteronormativno. Ker morajo skrivati svojo pravo identiteto, začno sovražiti drugega, predvsem seveda tiste geje, ki živijo razkritno življenje in jim ni potrebno skrivati svoje homoseksualne identitete. To je psihološka težava pomembnega dela duhovščine in z njo lahko pojasnimo del homofobije v Cerkvi, s katero posamezniki poskušajo zaščititi sebe in svojo skupnost. Da, veliko duhovnikov je istospolno usmerjenih.

Kako si to razlagate? Zakaj je duhovščina tako privlačna za homoseksualce? Je bila tudi za vas privlačna prav zato, ker ste čutili, da ste istospolno usmerjeni, a tega niste mogli sprejeti?

Pomemben del življenja nisem sprejemal svoje homoseksualnosti, čeprav sem vedel, da sem gej. A ko tega ne sprejemeš, postopoma začneš verjeti, da sploh ni res. Včasih so geji postajali duhovniki, ker je bila to za njih edina možnost, da so preživeli v izredno homofobični družbi. Celibat je bil način skrivanja svoje spolne usmerjenosti, hkrati pa si lahko zasedel pomembne položaje znotraj katoliške družbe. Menim tudi, da geji razvijejo neko posebno senzibilnost. Ker so morali stoletja skrivati, so skozi svoje skrivanje razvili nekakšno senzibilnost, ki je posledica zelo težkih okoliščin, v katerih so se znašli. Cerkve je bila vedno prostor, kjer so to senzibilnost lahko realizirali, kjer so razvili metode za skrivanje svoje spolne usmerjenosti, a hkrati nekaj naredili iz sebe. Poleg tega je marsikateremu geju religija privlačna. Iz svojih lastnih izkušenj vem, da je veliko gejevskih duhovnikov zelo dobrih duhovnikov. To so zelo altruistični ljudje. Prav ta altruizem so razvili kot posledico »skrivanja v omari«. Če se ne moreš izraziti kot heteroseksualna večina, potem začneš sublimirati stvari, do katerih nimaš dostopa – na primer poroka in družina – in

jih začneš projicirati na drugačen način.

Sam sem želel biti duhovnik. K temu, da sem skrival svojo homoseksualnost, me je silila Cerkve. Sam tega nisem hotel. Če človek verjame v Boga, potem verjame, da ga je Bog poklical v duhovniško službo takega, kot je – torej tudi kot geja. Cerkve ima s tem res težave. Vsa ta panika okrog homoseksualnosti, pa tudi vprašanj spola in spolnosti ... Cerkve bi morala vedeti, da po seksualni revoluciji preprosto ne moremo več skrivati svoje seksualnosti, saj smo vendarle seksualna bitja. To ne velja zgolj za homoseksualne, pač pa tudi za heteroseksualne duhovnike.

Težava je torej v celibatu.

Da, to je zagotovo problem. Težava je v tem, da nam je preprečeno odprto in polno živeti svojo seksualnost. To je problem cerkvene doktrine o seksualnosti, s katero imajo težavo vsi verniki, ne zgolj duhovniki. Seksualna revolucija je bila izstop iz trdnjave puritanskega krščanskega humanizma, ampak Cerkve se na to ni odzvala in se v ničemer ni spremenila. Vsa ta družbena gibanja vidi kot ideološka in si prizadeva k vračanju v stanje pred tem, ne vidi pa, da je bila seksualna revolucija pravzaprav odgovor na zlorabe, ki jih je izvajala Cerkve sama. Cerkve nikoli ni uspela ponotranjiti lekcije, ki jo je prinesla moderna, zato

zdaj panično reagira, namesto da bi naprej razvijala potencial moderne.

Ste bili razočarani, da zadnja sinoda o družini ni prinesla tako rekoč nobenih pomembnih sprememb v temah, ki jih je obravnavala? Zdelo se je, da papež s svojimi izjavami – zagotovo s trditvijo, kdo da je, da bi sodil gejem – napoveduje spremembe.

Vedel sem, da ta sinoda ne bo spremenila ničesar, čeprav so spremembe nujne, saj Cerkve brez stika z realnostjo preprosto ne more več naprej. Res je, da sem v papežu Frančišku videl nekaj upanja. Njegova izjava, kdo da je, da bi sodil geje, se je zdelo pomembna sprememba, a vse bolj je postajalo jasno, da gre zgolj za dobro zveneč slogan za medije – in nič več kot to. Če namreč izrečeš nekaj takega, potem bi moral že naslednji dan preklicati prepoved opravljanja duhovniške službe za homoseksualce, saj ta zakon počne prav to: sodi delu človeštva in mu prepoveduje opravljanje duhovniškega poklica. Še več: od Cerkve zahteva, da ugotovi, ali je kandidat za duhovnika gej ali ne. To je preprosto smešno! Le kako lahko to preveriš? Če torej papeževa izjava ni zgolj kozmetični popravek za malo bolj humano podobo Cerkve, bi morali nemudoma odpraviti ta zakon in se opravičiti. Cerkve bi se morala opravičiti za zlo, ki ga je ta zakon ustvaril.

Papež je bil moje upanje, a to upanje ima tudi svoje meje. Njegov odnos do homoseksualnosti je zelo kompliciran. Ko je bil še nadškof v Buenos Airesu, je izjavil nekaj zelo negativnih stvari o gejih in lezbijkah. Za istospolne poroke je dejal, da so hudičev izum. Njegova izjava, da ne bo sodil gejem, je bila majhen popravek njegove heteronormativne mentalitete. Ampak od sinode nisem pričakoval ničesar. Razkril sem se pred začetkom sinode, ker sem vedel, da ne bodo spremenili ničesar: sinoda je bila uničena, še preden se je začela.

Zakaj?

Vprašanje homoseksualnosti so umaknili iz razprave oziroma so temu namenili zelo malo časa. To se je dalo razbrati tudi iz izjav, ki jih je dajal papež. Ko so ga spraševali, kaj bi sinoda lahko spremenila v razumevanju homoseksualcev, je vedno spremenil temo: začel je govoriti o razvezah ali čem drugem. Papež je ugotovil, da tega vprašanja preprosto ne more odpreti. Ker je pragmatični politik, se je pač zadovoljil s tem, da tega vprašanja ne more načeti. Poleg tega to tudi ni njegova priljubljena tema. Vedel je, da okrog sebe nima ljudi, ki bi bili njegovi zavezniki glede tega vprašanja. Ampak ta papež zna poslušati in razumeti. Če bi ob sebi imel ljudi, ki bi ga usmerili na to vprašanje, verja-

mem, da bi ga znal razumeti in tudi kaj spremeniti. Ker sem delal v Kongregaciji, sem vedel, da je bila homoseksualnost črtana s seznama razprav v sinodi. Uradno so sicer govorili, da je to ena od tem, ampak v resnici o njej niso resno razpravljali. Tudi v pripravljalnem dokumentu za sinodo je moč videti, kako žaljivi so do homoseksualcev. O meni kot o geju govorijo kot o problemu družine. Preprosto nimajo stika z realnostjo. Danes imamo veliko gejev, lezbijk, biseksualnih in transspolnih oseb, ki lahko polno živijo svoje življenje, ki lahko živijo življenje ljubezni, so sprejeti v družini, imajo svoje družine in otroke, prispevajo k skupnemu dobremu in mnogi med njimi verujejo v boga, so del verskih skupnosti. Cerkev pa teh ljudi sploh ne naslavlja. To je žalljivo do našega dostojanstva. Cerkev o tej realnosti sploh ne želi govoriti – in to je problem. To je nehumano. Menim, da je zaključni dokument sinode pravzaprav usmerjen proti

otrokom, saj popolnoma spregleda otroke v istospolnih družinah. Po eni strani govori o zaščiti otrok, hkrati pa nič ne naredi za otroke, ki živijo ob istospolnih starših, ki jih imajo radi in skrbijo zanje. Ne gre jim za vse otroke, le za nekatere otroke. Cerkev vse bolj postaja nekakšna fundamentalistična sekta. Papež pravi, da moramo najprej raziskati družbeno realnost, preden oblikujemo doktrino. Ta sinoda je bila zato usmerjena proti papežu. In proti človeštvu.

Ima papež v Vatikanu na visokih pozicijah veliko nasprotnikov?

Da, absolutno. Kongregacija za verski nauk, katere član sem bil, je zagotovo institucija, ki aktivno deluje proti papežu. Kongregacija deluje kot komunistična diktatura. In tako je v marsikaterem delu cerkve. Enako je bilo na univerzi, kjer sem poučeval. Tam si del sistema, za katerega veš, da je napačen, a ga vseeno podpiraš. Ko sem to spregledal, se je začelo moje osebno trpljenje: sprevidel sem

vse te laži in odsotnost stika z realnostjo.

Kako je potem dozorela odločitev, da se razkrijete kot gej?

Moje celo življenje je bilo čakanje na ta trenutek. Ne zavestno, seveda. Takrat sem se res počutil, kot da bi bil izpuščen iz zapora. Cerkev je bila moj Guantanamo. Sam sem si moral izkopati tunel, da sem lahko pobegnil. Ampak prvi korak moje osvoboditve ni bilo javno razkritje, pač pa razkritje pred samim seboj. Mislim, da je za človeka, ki veruje in verjame v Cerkev, najtežje razkritje pred samim seboj. To zahteva veliko časa. Javno razkritje pa ... hm, ko pomislim na to, me še vedno prevzamejo čustva. Sploh ne vem, kako sem bil zmožen narediti ta korak. To se še vedno sprašujem. Kako sem zmožal to moč? Seveda sem se na to pripravil. Če hočeš pobegniti iz zapora, si moraš najprej skopati tunel do novega sveta, ki ga ne poznaš. Odločitev za razkritje je zelo kompleksna: razmisliti moraš o

vrsti osebnih in profesionalnih okoliščin. V mojem primeru je šlo tudi za ekleziastična vprašanja. Za duhovnika je razkritje istospolne usmerjenosti kot samomor. Ne samo v profesionalnem smislu. To je tudi samomor tvojega dotodanjega življenja v homosocialnem okolju, ki je tvoje edino življenje. Vse moraš začeti od začetka – iz nič. Da, to je samomor, a je hkrati tudi novo rojstvo, osvoboditev. Zdaj se seveda sprašujem, zakaj tega nisem naredil že prej. Zakaj sem toliko časa izgubil v tem zaporu?

Ste se zavedali, da boste z razkritjem izgubili vse, ali ste vendarle upali na boljši razplet?

Vedel sem, da bom izgubil vse, saj svojo Cerkev dobro poznam. Upal sem, da bo papež vsaj želel govoriti z menoj. Ne zato, da bi ostal tam, samo zato, da bi me slišal. Ampak po drugi strani dobro vem, kaj naredijo s tistimi duhovniki, ki se razkrijejo – in pri tem ni pomembno, ali imajo partnerja ali ne. Cerkev ima danes

zaradi zakona iz leta 2005 tudi pravno osnovo, da te odstranijo. V tem zakonu tudi piše, da ne smeš promovirati gejevske kulture. To je točno tak zakon, kot ga imajo v Putinovi Rusiji. Ko se razkriješ, razkrije te kot promocijo homoseksualnosti, kot promocijo nečesa, kar je proti naravi. Da, vedel sem, da se po razkritju ne morem več vrniti v to Cerkev. Izgubil sem svoje delo, svojo socialno varnost, svojo pozicijo. Jasno mi je bilo, da bom odstranjen.

Pred tem torej niste bili razkriti pred vašimi kolegi v Cerkvi?

No, nekaj jih je vedelo, a ne veliko. Ampak v osnovi sem bil precej izoliran v svojem procesu razmišljanja o razkritju. Če v Cerkvi poveš, da si gej, te začnejo »popravljati«. Iti moraš na terapijo in ne smeš nadaljevati svojega dela. Med cerkvami sicer obstajajo razlike. Ponekod, na primer v Kataloniji in v Nemčiji, obstajajo cerkvene skupnosti, ki so bolj humane. V Nemčiji obstaja vpliv protestantov, zato so tudi katoliki bolj tolerantni, v Vatikanu pa bi moral biti skrit in se podvreči spreminjanju svoje spolne usmerjenosti. Na tak način nisem mogel nadaljevati svojega življenja.

Ste se pred razkritjem s kom posvetovali ali je bil to vaš intimni proces in zgolj vaša odločitev?

Govoril sem z nekaj ljudmi, s katerimi je bilo mogoče o tem govoriti. Ampak teh ni veliko. Moj proces je bilo zelo osebno. Veste, v Cerkvi je skorajda nemogoče soočiti ljudi s svojo homoseksualnostjo. To je tudi zelo nevarno. Če se nekomu zaupaš, obstaja nevarnost, da te bo razkril pred drugimi, pred cerkveno skupnostjo, ki je pravzaprav vse tvoje življenje.

Papežu ste pred razkritjem poslali pismo. Kaj ste mu napisali? Vam je odgovoril?

Ne, ni odgovoril. Morda me je klical, a tega ne vem. Po razkritju je moj telefon zvonil kar naprej in preprosto se nisem mogel odzvati na vsak klic. Moje pismo papežu je bilo zelo ostro. Vanj sem zli

vso svojo strast do Cerkve. Med drugim sem mu napisal, da ne morem sprejeti ideje o odrešenju, ki je namenjeno zgolj heteroseksualnim ljudem. Zapisal sem, da če moja Cerkev namerava še naprej izključevati, zanemarjati in utišati spolne manjšine, potem moram tudi sam zanemariti svojo Cerkev. Vse to nima nobene zveze z razodetjem v Svetem pismu. Gre zgolj za zmedo, ki jo povzroča Katoliška cerkev. Papežu sem napisal, da sem se odločil razkriti, da je to moj protest proti tej ozkogledni skupnosti, ki je panično in paranoično zaprta za razpravo o homoseksualnosti, zaprta je za soočenje z znanostjo, zaprta je za razumevanje izkušenj LGBT oseb. Zapisal sem mu tudi nekaj stvari glede Cerkve na Poljskem in strahov glede tega, kaj se bo zgodilo z mojo družino po mojem razkritju. Žal so se nekateri strahovi uresničili: moja družina na Poljskem zdaj trpi zaradi mojega razkritja.

Ste staršem povedali, da se boste razkrili?

Da, sem. Zavedal sem se, kakšne posledice bo to imelo za mojo mamo, moje prijatelje, mojo družino. Zdaj živim v Kataloniji in sem svoboden, oni pa še vedno trpijo zaradi mene.

Kaj pa se jim dogaja?

Otroci mojega brata so v solzah prišli iz šole, ker so jim sošolci rekli, da so bolni, tako kot je bolan njihov stric. Nekateri ljudje so prenehali govoriti z mojo mamo. Mama je imela pomembne funkci-

je znotraj lokalne Cerkve, zdaj pa so jo na zelo nehuman način izolirali. Škof je vernike pozval, naj molijo zame, ker sem grešnik. Že skoraj dva meseca me vlačijo po poljskih medijih. Govorijo in pišejo, da imam psihološke težave, da doživljam osebno krizo, da sem lažnivec, da sem nekdo, ki je uničil svojo družino. Nek duhovnik se je na televiziji javno spraševal, kako je ta nehumani človek lahko kaj takega naredil svoji materi. A moja mama pravi: »Ne, jaz sem srečna, da je on srečen.«

Vaša mama in brat vam torej nista odsvetovala tega razkritja?

Ne, oba sta me zelo podpirala. To je bilo prav neverjetno. Želim si, da bi vsak, ki je istospolno usmerjen, imel družino, kot je moja. In da bi se družina na njihovo razkritje odzvala tako, kot se je moja. A ko pomislim, kaj je moji družini naredila poljska družba, ostanem brez besed. Moja družina je zdaj obsojena in izločena, čeprav jih Cerkev poziva, naj bodo sočutni. Moja mama pa jim odgovarja: »Ne, ne potrebujem sočutja. Srečna sem, da je on srečen.« Vse to počno v imenu Boga. Katoliška cerkev je homofobična v imenu Boga! Včasih sem verjel, da Katoliška cerkev s homoseksualci ne ravna tako nasilno, kot Islamska država, kjer jih ubijajo in kamenjajo ... ampak, veste kaj? Tudi mene so ubili. Psihološko so me ubili.

Na fotografijah s tiskovne konference, kjer ste govorili o svojem razkritju in svetu predstavili svojega partnerja, izžarevate neverjetno srečo: na vašem obrazu je res izraz nekoga, ki je bil končno izpuščen iz zapora. Kakšno vlogo je pri vašem razkritju odigral vaš partner?

On je bil edina oseba, ki je sodelovala z menoj v zadnjih fazah tega procesa. Bil je tisti, ki me je čakal na koncu tunela, ki je vodil iz zapora. Njegova prisotnost je bila odločilnega pomena. Ne vem, kako bi se brez njega soočil s trpljenjem, strahom in nenazadnje zmedo, ki sem jo doživljal v Cerkvi. On me je osvobodil vsega tega. Ampak odločitev je bila

moja. To je bila odločitev, ki sem jo sprejel iz ljubezni. Za naju je bilo pomembno, da Cerkev ve, kdo sva in da začne razmišljati o najini situaciji. V Cerkvi sem vsak dan poslušal, da homoseksualci niso sposobni ljubezni in da so zgolj obsedeni s spolnostjo. Z mojim partnerjem dokazujeva, da to ne drži. Prav s to fotografijo sva želela sporočiti: glejte, to je ljubezen. Ta fotografija je tudi fotografija iz prihodnosti: duhovnik skupaj s svojim možem.

Čeprav ste v Cerkvi izgubili vse, svoje vere niste izgubili. Kaj pa Cerkev – še verjame-te vanjo?

Z ekleziastičnega vidika ne ločujemo med vero v Boga in Cerkvijo. Ampak ne moremo verovati v institucije. Cerkev kot institucijo obsojam zaradi njene homofobije, vendar dolgo Cerkve sploh nisem razumel kot institucije. Cerkev je skupnost, skupnost, ki odseva resnico.

Vse to vas sprašujem zato, ker poznam kar nekaj istospolno usmerjenih posameznikov in posameznic, ki so bili verniki, a so se odvrnili od vere in Cerkve zaradi njihovega odnosa do homoseksualnosti ...

To se mi zdi zelo zdravo dejanje, saj je to znak, da ti ljudje niso mazohisti.

Vaše sporočilo vernim gejem in lezbijkam je torej, naj grejo stran od Cerkve?

(Smeh.) Ne, ne, nikakor ne. Želim reči samo, da razumem tiste, ki so odšli. Razumem tudi zelo agresivne reakcije na Cerkev. Mislim, da imajo ti ljudje pravico do tega. Po drugi strani pa je v Cerkvi veliko istospolno usmerjenih posameznikov in posameznic, ki so v nekačnem stanju vegetacije: verjamejo, da je Cerkev v svojem bistvu vendarle drugačna in čakajo, da se bo kaj spremenilo. Ampak jaz nimam več časa čakati na ta dan ...

Intervju je bil prvič objavljen v Objektivu, sobotni prilogi Dnevnika, v decembru 2015.

Tiffany Klub

Klub Tiffany / ŠKUC – Kulturni center Q

LGBTQ skupnost, kultura in svoboda!

Zabave, Kabaret Tiffany, Kavarniški večeri,
Pogovori o skupnosti, Lezbično-feministična
univerza, Zlate Tifanije, Mr. Bear Slovenije, Literarni
megabajti, delavnice, performansi, foto krožek,
filmski večeri in še...

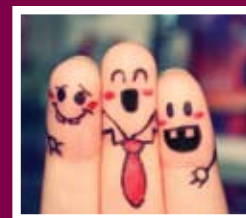
Klub Tiffany je klubski, skupnostni in produkcijski
center, v katerem ustvarjamo lastno kulturno
produkcijo, debatiramo in iščemo odgovore na
skupnostna vprašanja ter se ob vsem tem zabavamo!

Vabljene_i k obisku!

www.kulturnicenterq.org
www.facebook.com/klubtiffany
kulturnicenterq@gmail.com

Mladinska čvekalnica

Mladinska čvekalnica je namenjena vsem LGBT mladim osebam, ki pogrešate dober čvek v dobri družbi.
Poudarek je na ustvarjanju varnega okolja, izmenjavanju mnenj,
izkušenj in medsebojni podpori pri različnih dilemah,
s katerimi se soočamo v vsakdanjem življenju.

Srečujemo se vsak drugi torek na Legebitri.

Za več informacij piši na info@legebitra.si ali pokliči na 01 430 51 44.

Vabljeni_e!

Delovanje Mladinske čvekalnice omogoča Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Delovanje ter programe in projekte Društva informacijski center Legebitra sofinancirata: Študentska organizacija univerze v Ljubljani in Fundacija financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji - FIHO.

NIKOLAI JEFFS

Gasilski leninizem v času novih Stalingradov

Tako rekoč skorajda čez noč se je spremenila vsebina poročil. Ne govorijo več, koliko granat je padlo na posamezno vas ali mesto in v katero smer se premika fronta, temveč izpostavljajo število beguncev, ki bežijo pred vojno. Vlada Republike Slovenije in Rdeči križ imata skupne tiskovne konference, na katerih vsakokrat razgaljata, koliko ljudi je prečkalo mejo. Številke naraščajo iz dneva v dan in iz tedna v teden. Ko bodo dovolj napihnjene, se bo lahko zaslužilo s humanitarno pomočjo in bo domače ljudstvo dovolj prestrašeno. In meja za begunce se bo zaprla, da ne bi prišlo do socialnega zloma.

Če se vam zgornji odstavek zdi znan, napačno sklepate, da gre za opis trenutne begunske krize, s katero se sooča Evropska unija. Opis je povzetek dogajanja iz sredine devetdesetih let in zadevala begunce iz Hrvaške ter Bosne in Hercegovine.

Ne vem, kaj je bolj grozljivo, ali srh tovrstnega *déjà vu*, ali pa dejstvo, da bi lahko nekatera besedila iz začetka devetdesetih let enostavno prenesel *copy-past* v današnje dogajanje in ponovil akcije Urada za Intervencije (UZI), ki se je ob prelomu tisočletij mobiliziral in nastopil proti moralni paniki v zvezi z begunci.

Jezik oblasti takratne depersonalizacije beguncev in begunk je dandanes skorajda nespremenjen. Govori se o "valu", ki se "zgrinja" nad Slovenijo, o možnosti, da Slovenija dobi "novo pošiljko". Poudarja se, da je večina begunce zdrava, s čimer se vendarle daje vedeti, da so med begunci infekti, ki lahko okužijo narod ne samo etnično, rasno in kulturno, temveč tudi biološko.

Kakor koli že, ljudje, ki defenzivno bežijo pred nasiljem, pred tisto dehumanizacijo oziroma negativno esencializacijo in homogenizacijo, ki jih spremeni v tarče vojnih zločincev, so pretvorjeni v amorfnó, a ofenzivno maso drugosti, ki "nas" tako ali drugače ogroža, kajti val, ki se zgrinja, praviloma vse pod sabo potopi in uduši, mar ne?

Spet se gremo igro števil. Medtem ko tole pišem, Radio Slovenija poroča, da je v Slovenijo preko Hrvaške danes prispelo 600 beguncev, pričakujejo pa še kakšnih 1000. BBC World Service je povečal zastavek in pravi, da jih lahko v zelo kratkem času pride 2000. Številke so pomembne. Ustvarijo občutek nevtralne kvantifikacije in videz nezainteresiranega in nekako objektivnega odnosa do vsakega tako depersonaliziranega begunca in begunke. V tej luči ne zbledi le individualna usoda vsakega begunca in begunke, temveč so porinjene v nepomembno kuliso prav tiste politične, ekonomske in vojne grozote, ki jim begunci želijo ubežati.

Pesimističen pogled na preteklost pravi, da je bilo vso delo zaman, bolj optimističen pa, da bi bilo brez preteklih intervencij današnje stanje mnogo slabše. Kljub temu pa si je treba priznati, da se je zelo malo mobilizacij, aktivističnih akcij in kampanj v teh desetletjih poslužilo strategije trajne vgradnje "prefigurativne politike" v družbeno telo in njeno vsebino in da se

je strukturni rasizem slovenske države, začenši z drugim valom izbrisa iz leta 2004, samo še poglobil.

Mnogokrat se je aktivizem žal prikazal kot disutopija, iz katere je bilo treba šele zbežati v minimalno svobodo. Drugače rečeno, zelo redko je prišlo do stanja, ko bi sama notranja vsebina in struktura določene formacije trajno vgradila takšno politiko, ki bi dejansko udejanjala vsaj nekatere značilnosti prihodnje emancipatorne družbe, v kateri želimo živeti. In ki bi bila, mimogrede, tudi uspešna v dejanjih svoje kolektivne samoobrambe.

Zdi se, kot da je vsaka nova družbena in/ali politična kriza sprožila konstitucijo uporne multitudine povsem na novo. To je morda dobro, saj je vedno sveža konstitucija do neke mere onemogočala prevlado starešin, ki so po definiciji za sabo imeli več boja pred novo pridruženimi aktivisti in aktivistkami. Je pa prav tako res, da se je ravno zaradi določene nezmožnosti misliti kontinuiteto in krepitve prefigurativne politike iz akcije v akcijo, velikokrat pokazalo, da je treba vedno znova odkrivati, kar je bilo že odkrito. Nadalje, v kolikor je domišljija eno izmed naših najmočnejših orožij, smo v svojem boju zelo prizanesljivi. Nikakor nočem omalovaževati dela vseh tistih, ki so sodelovali in še vedno sodelujejo v nedavni mobilizaciji za pomoč beguncem, toda kljub vsemu se mi zdi, da se je njihovo delo podredilo vnaprej znani koreografiji, po kateri je mobilizacija proti moralni paniki, vzponu rasizma do beguncev in represije nad njimi do neke mere predvidljiva in se je konstituirala okoli javnih miz, peticij, mednarodne skupščine aktivistov in aktivistk, intervencije na terenu in demonstracije.

Prav nič ni narobe s tem. A kljub vsemu se žal zdi, da je pri vseh stvari šlo tudi za pojavno obliko tistega, kar je nekdo na aktivistični sceni nekoč poimenoval "gasilski leninizem". Skratka, gre za to, da ko izbruhne nova družbena kriza oziroma požar, se hitro konstituira avantgardna gasilska brigada, ki ta požar začne gasiti in ga gasi, dokler neke druge ne izbruhne nov požar. Gašenje prvega opusti in odhiti k drugemu.

Vlada nam nekaj, kar razumem kot spervertirano logiko Stalingrada. Zdi se, da se borimo za osvoboditev posameznih področij, ki pa po definiciji ostajajo majhna: posamezen prostor tu, stavba tam, nekeje kakšna ulica, morda kakšen kompleks, kakršna so Metelkova in Rog v Ljubljani, Inde v Kopru ... Morda je ravno sedaj čas za novo protifašistično fronto, ki bi se zoperstavljal tako fašizmu vsakdanjega življenja, ki smo ga mnogi pričr, kakor tudi tistemu konsenzu, ki pravzaprav danes simbolno družji, ne pa razdvaja, tiste, ki zagovarjajo prihod beguncev, in one, ki se beguncem zoperstavljajo.

Če je kulturni rasizem slednjih jasen, je pri mnogih zagovornikih beguncev manj prezenten. Deluje po preprostem načelu prekvalifikacije dolžnosti v dobrodelnost, po kateri je možnost bolj egalitarnih svetovnih odnosov onemogočena. Število beguncev, s katerim se Evropska unija trenutno sooča, je zanemarljivo s skorajda sedemdesetletno kalvarijo palestinskega ljudstva. Posledica ameriško-angleške intervencije v Iraku je bila 2 milijona notranje razseljenih ljudi. Turčija ima več kot 2 milijona beguncev iz Sirije, Libanon več kot milijon ... 80 odstotkov vseh migracij poteka med državami globalnega Juga. Tisti, ki so v mednarodnem begunskem »spektaklu« najglasnejši, EU in ZDA, pa z ustvarjanjem hrupa omogočajo, da se spregleda, kako neznatno je število sprejetih beguncev, in prepričajo domače prebivalstvo o njihovi gostoljubni večvrednosti nasproti vsem drugim gostiteljem na Jugu.

IVA JEVIČ

Kako sem brala kot otrok

Kot otrok sem bila tako osamljena, da nisem imela niti namišljenega prijatelja. V sedmem razredu sem dobila svojega prvega tovariša, svojega psa Lana, ves čas pa sem veliko brala, predvsem o psih: bila sem pol volčji otrok pol knjižni molj. Prebiral sem knjige kot so Ovčar Runo, Lassie se vrača, Klic divjine, najraje pa sem imela Belega očnjaka. Močan vtis je pustila še ena knjiga Jacka Londona, naslov se je v hrvaškem prevodu glasil *Ljudi ponora*, *People of the Abyss*. V njej se je Jack London v preobleki podal v viktorijanske ubožnice in popisal vso grozo življenja revežev v Londonu. Njena klavstrofobija je popolno nasprotje odprte divjine njegovih del o volkovih in psih. Prav ta tesnoba civilizacije, ali še bolje, civilizacijskega procesa, je rdeča nit vseh otroških del, ki so mi pri srcu.

Kako si drugače razložiti čar Pike Nogavičke, ki se ni nikoli naučila spati drugače kot z nogami na vzglavniku? Ali Dahlovih odvrtnih receptov, recimo za smrklev sok ... Norbert Elias v *Procesu civiliziranja* zapiše, da je etiketa v petnajstem stoletju narekovala zgolj to, da si nosa ni vljudno obrisati z roko, »v kateri držiš meso«. V šestnajstem stoletju je napredovala do robčkov, a še to zgolj pri bogatih: medtem ko si »preprosti ljudje brišejo nos brez robčkov, je za meščanstvo značilno, da si ga brišejo v rokav. Bogataši, po drugi strani, imajo v žepih robčke: če torej za moža pravimo, da je bogat, to pomeni, da si nosa ne briše v rokav«. V osemnajstem stoletju si nos brišejo v rokav le še otroci: »Pazite, da si nosa ne obrišete s prsti ali pa v rokav, kot otroci, obrišite ga v robček in potem ne glejte vanj«.

Po Eliasu je proces civiliziranja zgodovinski proces, ki ob razvoju centralne oblasti nekje od srednjega veka dalje z uravnavanjem različnih vidikov človeškega vedenja, recimo telesnih funkcij, oblačenja ali hranjenja, vodi k vedno večji samodisciplini pri izražanju afektov. Skozi občutke sramu, gnusa in temu ustrezne tesnobe pelje k ponotranjenju družbenih norm in k postopnemu oblikovanju tega, kar bi lahko poimenovali superego.

V knjigah za otroke so glavni junaki pogosto izvzeti iz civilizacijskega procesa: ne prihajajo od nikoder in se ne spreminjajo v nič; sirote so, njihovi starši so odsotni, ali pa kot da jih ni; v resnici so izvzeti iz sveta odraslih. *Ljuba kroglica pregelk, nikdar nočem biti velk!* Čeprav so liki, ki nas navdušujejo, so obenem tisti, ki jih moramo zapustiti – nekje ob strani je vedno melanholičen otrok, ki bo dokončal dolgočasno delo odrasčanja. V Piki Nogavički, na primer, sta to Anica in Tomaž, ki se ju spominim z veliko manj topline kot gospoda Ficka ali konja.

Včasih je statičen junak, drugič čas: ena mojih najljubših knjig iz otroštva je delo Marka Twaina, *Jenki na dvoru kralja Arturja*. Glavni junak, Hank Morgan, je inženir iz Connecticuta, ki se po udarcu v glavo iz devetnajstega stoletja prebudi v srednjeveški Angliji, domnevno v še-

stem stoletju, na dvoru kralja Arturja. Domačini ga želijo skuriti na grmadi, vendar datum njegovega sežiga sovпада s sončnim mrkom iz leta 528, o katerem je Hank nekoč že bral. Hank prepriča lahkoverne prebivalce, da bo s čarovnimi močmi ugasnil sonce, če ga ne pustijo pri življenju. Po sončnem mrku ga izpustijo in postane kraljev pomočnik. Poleg pomanjkanja omike, takega, ki smo ga danes vajeni le še pri otrocih, odlikujeta Arturjeve podanike tudi neverjetna domišljija in lahkovernost: pripravljeni so verjeti karkoli. Hank se nekoč v želji po viteških dogodivščinah s svojo spremljevalko Sandy odpravi osvoboditi princeze, ki jih ima v ujetništvu zlobni velikan. Vendar pa ni velikanov grad nič drugega kot staja, v kateri zadovoljno pogrkavajo svinje. Vsaj tako pravi Hank, vendar pa srednjeveška Sandy namesto staje jasno vidi grad in namesto svinj princeze – Hank je pač zaklet. Sandy na ljubo Hanku »osvobodi« princeze, ki jih nato z veliko težavo odženejo domov: »Ob večeru smo pripeljali svinje domov, vsaj večino. Manjkale so princesa Nerovanska iz Morganora in dve dami iz njenega spremstva, gospodični Angela Bohun in Helena Courtemainska; prva je bila mlada črna svinja z belo zvezdo na čelu, druga pa rjava s tankimi nogami in šepavo sprednjo kračo.« Hank je edini odrasel v svetu otrok. Zmožnost preobrazbe, ki jo omogoča bujna domišljija, pa ni značilna samo za človeški svet: Snoopy, junak stripovske serije *Peanuts*, si pogosto domišlja, da je nekdo drug, recimo divja žival, leopard, tiger, severni medved, beloglavi orel, ptica. Reče: »Joj, lepo bi bilo biti ptica! Če ti ni všeč, kjer si, enostavno – odletiš! In potem, ko ti tudi tam ni všeč, ponovno – odletiš!« Seveda Snoopy sploh ne dvomi, da bo enkrat, ko bo nekje, tudi tam dolgčas. Zanima ga predvsem letenje, pobeg, hitrost. Deleuze in Guattari v *Kafki* opišeta hitrost kot *postajanje*, ki ni »ne razvoj ne evolucija«. Potrebno je biti »kot taksi, kot čakalna vrsta, ozko grlo, zastoj, rdeča in zelena luč, rahla paranoja, težaven odnos s policijo. Biti abstraktna in prekinjena črta, čička čačka, ki pobegne vmes«. Ta vmes je svet čiste intenzivnosti, kjer tok vsebine uhaja obliki in izrazu, ki jo urejata. Snoopy ni ne pes ne ptica, temveč hibrid, pol pes pol domišljija. Ko beremo, torej uhajamo, a ne eskapistično, uhajamo sebi in postajamo. Nismo od nikoder in ne gremo nikamor, nismo ne tu ne tam, ne prej ne potem, temveč vmes. Ko beremo, smo kot junaki otroških knjig.

V kitajski pravljici *Čarovni čopič* deček s čopičem prebudi v življenje vse, kar nariše, ptice, ribe, plug, motiko. Dolgo sem bila prepričana, da so dečkove stvaritve oživele zgolj, če je izpustil podrobnost ali dve, pero, recimo, ali lusko. Ko sem pozneje ponovno brala pravljico, sem ugotovila, da so stvari preprosto oživele same od sebe. V spominu sem tako poustvarila neki manko, ki pa je bil moj manko – in morda sploh predpogoj, da nekaj v tebi oživi. Prepričana sem, da sem kot otrok brala boljše kot berem danes, saj nisem trpela od tesnobe biti nekdo ali od strahu ne biti nič. Nisem se bala vmes.

IZAK KOŠIR ENA LJUBEZEN, LE DOKLER NI HOMOSEKSUALNA

One Love je skladba Boba Marleyja, ki jo najbrž poznate domala vsi. Ena ljubezen vabi, da se vsi združimo in počutimo dobro. Reggae glasba stereotipno velja za pomirjujočo, miroljubno in primerno za poslušanje ob kajenju določene zelene rastline. Subkultura rastafarijancev je v prejšnjem stoletju preplavila tudi zahodni svet, za rastafarijance pa prav tako stereotipno veljajo enake oznake, da so umirjeni, miroljubni in tolerantni. A v reggae glasbi in rastafarijskem gibanju ni vse tako rožnato. Za rožnato barvo pravzaprav sploh ni prostora.

Kam so torej izginila vsa družbeno ozaveščena besedila Boba Marleyja in Petra Tosa? Sodobni izvajalci reggae glasbe, kot je Capleton, so imeli celo hite, kjer so javno ne zgolj poniževali LGBT-populacijo, temveč celo pozivali k pobijanju. Dober primer je skladba *More Prophet*, kjer besedilo pravi: »Shoulda know seb Capleton bun battyman, Dem same fire apply to di lesbian, All boogaman and sodomites fi get killed.« V tekstu Capleton poziva k sežiganju in pobijanju lezbij in gejev, ki jih žaljivo imenuje »battymann«, »boogaman« in sodomiti. Nič drugačnih pozivov ne najdemo pri hitu iz devetdesetih *Boom Bye Bye* Buja Bantona, grammyjevega nominiranca, ki je na jamajških glasbenih lestvicah po singlih na 1. mestu prehitel celo Marleyja. Banton se je sicer pozneje v svoji karieri pridružil kampanji *Stop Murder Music*, kjer se je obvezal in javno zavzel, da bo spoštoval pravice LGBT-oseb, da bi te lahko živele brez strahu pred nasiljem. Nekateri njegovi glasbe-

ni kolegi so sicer dvomili v njegovo iskrenost in tudi javno povedali, da glasbenik najbrž ni želel ogroziti svoje celotne kariere zaradi ene pesmi, kar pa ne pomeni, da je dejansko spremenil svoja homofobna stališča. Vseeno pa je to pred nekaj leti sprožilo val reggae izvajalcev, kot sta tudi Beenie Man in Sizzla, ki so podpisali omenjeno deklaracijo, saj so glasbeni festivali in koncertni organizatorji zaradi pritiska skupin za pravice LGBT-oseb začeli odpovedovati nastope spornih glasbenikov. Škoda oziroma skupna izguba je znašala pet milijonov ameriških dolarjev. Na Jamajki so bili namreč napadi na LGBT-osebe vedno problem, še vedno pa so v veljavi zakoni, ki kaznujejo spolne odnose med osebama istega spola. Ti so tam ostali še iz časov britanske kolonizacije.

Odraščanje v homofobni družbi na Jamajki

Od izida in komercialnega uspeha pesmi *Boom Bye Bye* so na Jamajki v zgodnjih devetdesetih dejansko zabeležili porast homofobnega

nasilja. Čeprav se ne ve, kaj je bilo prej – glasba ali nasilje – je morala jamajska policija večkrat posredovati, ko so se obiskovalci po koncertih lotili ljudi, za katere so zgolj sumili, da bi lahko bili homoseksualci. Britanski reggae glasbenik Vincent Nap je v pogovoru za revijo *Time* pred leti izjavil, da od njih ne moremo pričakovati, da kar čez noč spremenijo svoja stališča, saj so na Jamajki odraščali v homofobni družbi, in da prav tako ne morejo kar odkorakati stran od svoje vere.

Nekateri glasbeni poznavalci so sicer mnenja, da problem pravzaprav tiči v podzvrsti tega glasbenega žanra, ki se imenuje *dancehall*. V njej je daleč največ odprte homofobije, čeprav se mnogi zagovorniki miroljubnosti reggae glasbe branijo, da je homofobija res del dancehalla, vendar zgolj to – del, in da ne velja za celotno podzvrst. Eden od tistih, ki se za obračunavanje s homoseksualci v svojih besedilih nikoli ni želel opravičiti, je Beenie Man, tako imenovani »kralj dancehalla«, ki je leta 2002 posnel celo duet z Janet Jackson. Javno opravičilo mu je uspelo šele pred tremi leti, ko je izjavil, da spoštuje vse ljudi ne

glede na njihovo veroizpoved, barvo kože ali spolno usmerjenost. A v enem od poznejših intervjujev je svoje besede kaj hitro pojedel, saj je zatrdil, da se nikoli ni opravičil, temveč je zgolj hotel, da ga ljudje ne obsojajo in pustijo pri miru.

Proti legalizaciji istospolnih partnerstev

V svojih besedilih je odkrito homofoben še en svetovno znan predstavnik reggae/dancehall glasbe – Shabba Ranks, ki se ga morda spomnite po MTV-hitu iz devetdesetih *Mr. Loverman*. Tudi on je zavrnil podpis pod *Reggae Compassion Act*, ki glasbenike poziva k toleranci do LGBT-oseb. Na spletu lahko najdete številne peticije, ki homofobne reggae izvajalce pozivajo, naj prevzamejo odgovornost za nasilje nad jamajško LGBT-populacijo, saj imajo kot medijske osebnosti velik vpliv na družbo.

Na Jamajki je homoseksualnost še vedno velika stigma. Sodeč po raziskavi iz leta 2008, kar 96 od-

stotkov Jamajčanov nasprotuje legalizaciji istospolne partnerske skupnosti, 70 odstotkov pa meni, da homoseksualci niso upravičeni do enakih pravic kot heteroseksualci. Jamajka sicer velja za eno od najbolj homofobnih držav na svetu, jamajska mladina pa reggae glasbenike, ki s svojimi hujskaškimi besedili prispevajo še k dodatnemu nasilju nad LGBT-populacijo, množično idolizira. V svojih tekstih geje žaljivo označujejo kot *batty boys* (pasivne dečke) in celo pozivajo k nasilju nad njimi, v najradikalnejših primerih celo k ubijanju. Po podatkih iz leta 2005 je bilo med letoma 1997 in 2004 na Jamajki umorjenih najmanj 30 homoseksualcev. Medijsko znanih je tudi več novejših primerov. Pred petimi leti (natančneje 28. februarja 2011) so v Kingstonu našli posiljenega in umorjenega geja, ki so mu neznanci prerezali vrat, decembra istega leta je bil do smrti zaboden komaj 26-letni gejevski aktivist. Julija 2013 je bila brutalno umorjena Dwayne Jones, transspolna oseba, ki so jo nasilneži – potem, ko so ugotovili, da je »v resnici« moški – pretepli, zabodli z nožem, ustrelili in se čeznjo zapeljali z avtomobilom. Najbrž najbolj znan pa je jamajški primer iz leta 2004, ko je oče tolpo nasilnežev spodbujal, naj pretepejo njegovega najstniškega sina, za katerega je sumil, da je gej. Priče dogodka pravijo, da je oče vse skupaj spremljal z nasmeškom.

Na Jamajki očitno velja pravilo: Ena ljubezen, le dokler ni homoseksualna. Bob Marley pa se najbrž obrača v grobu.

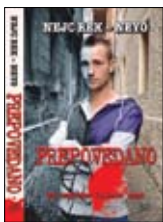
Hitra lekcija o zgodovini rastafarijanstva in reggae glasbe

Rastafarijanstvo je versko gibanje, ki sprejema Haileja Selassieja I. (zadnjega cesarja Etiopije) za džaja. Dža (angleško Jah) je ime za inkarniranega boga, beseda pa izhaja iz heberjske črke Jah, ki je okrajšano ime za Jahve oziroma za Jehova. Rdeče-črno-zelena vseafriška zastava predstavlja enega od glavnih simbolov rastafarijanskega gibanja, ki se je začelo v tridesetih letih 20. stoletja (kjer drugje kot) na Jamajki, kjer je močno prisotno tudi danes. Kot fenomen pa se je razširilo med različne pripadnike

po vsem svetu, čeprav so se mu v osnovi pridruževali pripadniki temnopoltega delavskega razreda in kmečkega prebivalstva. Za popularizacijo rastafarijanstva v 70. letih prejšnjega stoletja je zaslužna predvsem reggae glasba, ki je promovirala tudi kajenje kanabisa. To je bilo za rastafarijance značilno sicer že prej, poleg tega pa se rastafarijanci zavzemajo tudi za afrocentrično družbo in politični aktivizem, ki temelji na naukih jamajškega publicista Marcusa Mosiaha Garveyja. Ta je nemalokrat etiketiran kot prerok, saj je njegovo udejstvovanje pripomoglo k novemu svetovnemu gibanju tega verskega gibanja. Beseda rastafarijanstvo oziroma rastafarijanci izhaja iz oznake Ras, ki pomeni princ, vojvoda, glavar. Rastafarijanstvo je v svet ponesla predvsem popularna kultura, naj-

večje zasluge pa se pripisuje glasbeniku Bobu Marleyju in posledično gibanju reggae glasbe, ki je rodilo številne glasbenike, glasbene festivale in subkulturo, ki se je trdno usidrala v številne zahodne države. Leta 2000 je gibanje štelo že nad milijon pripadnikov. Med Jamajčani se za pripadnike rast opredeljuje med 5 in 10 odstotki ljudi. Številni pravi rastafarijanci so tudi strogi vegetarijanci, saj upoštevajo predpisano hrano po starozaveznih Mojzesovih knjigah. Reggae se je kot glasbena zvrst pojavil na Jamajki (predvsem v mestu Kingston) ob koncu šestdesetih let prejšnjega stoletja, svoj vrhunec pa je doživel s prihodom Boba Marleyja in njegove skupine The Wailers, ki so v sedemdesetih letih reggae glasbo ponesli v svet.

ANDREJ ZAVRL

Vse dam, vse dam ... za pet minut slave

Nejc Rek - Neyo, *Prepovedano: gej razkrinkal slovensko sceno*, Alpemedia, 2014.

Prvenec Nejca Reka - Neya nam predstavi odnose, kjer te ljubimec pretepa, meče na cesto, a ti rineš nazaj k njemu. Ljubosumnost prerašče v sovražnost, širjenje zlonamer-nih govoric in nasilje. Ljudje so slabi, zavistni in opravljeni. Jasno je, da popolnega neznanca že na prvem zmenku vprašaš, ali bi bil tvoj fant. Cele dneve visiš na spletu in iščeš zmenke, potem pa se pritožuješ nad drugimi, ki počno isto. Zagovarjaš varno spolnost, a pri fantu, ki ga poznaš že cela dva dneva, zaščita ni potrebna. In potem je veliko seksa, toda opisi so naštančani eden za drugim, srečanja pa so si zelo nedomiselnost podobna; čeprav se veliko zгоди, je na koncu vse skupaj utruja-joče in dolgočasno. Imajo pa avtor-jevi seksualni partnerji velike tiče. To je ta scena in to je to razkrinka-nje.

Skratka, Rekova knjiga potrjuje vse, kar homofobi vedo že od Mojzesa naprej: gejevski odnosi so en sam izkoriščevalski seks, nasilje, alkohol in droge. Morda bi se kdo vprašal, zakaj se vse to dogaja ravno njemu? Toda naš pripovedovalec ni nič kriv, nič ni kriv, nič kriv .... In tako čaka-mo in čakamo: kdaj bo nastopil trenutek premisleka teh globokih dram, ki so v resnici samo telenovele? Kdaj bo prišlo do premika? Ampak zdaj moraliziramo, ko pa bi morali biti srečni, da nam sama »medijska osebnost« (kot se avtor imenuje) ponuja tako neposreden vpogled v svojo zasebnost. *Prepovedano* naj bi bila sicer avtobiografija, a pripoved v postmodernističnem smislu brisanja meja med dejstvi in literaturo sem in tja uide v rahla pretiravanja in fikcijo, kar avtor še podkrepi z rabo precej nena-vadnih psevdonomimov. Vendar tu ni, da bi človek obupoval, saj je zao-kročila že dobra novica: avtor piše nadaljevanje.

Ocena: non plus ultra

ALEŠ ZOBEC

Zvočnost in telesnost

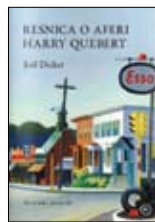
Milan Šelja, *Gradim gradove*, ŠKUC – Lambda, 2015.

Gradim gradove je tretja pesniška zbirka (po *Darilu* [2006] in *Kristalnih soli* [2010]) kraško-londonskega pesnika Milana Šelja. Potem ko v prvi pesmi zajaha Pegaza, nam v štirih poglav-jih prinese še 70 pesmi, večinoma v slovenščini, nekaj pa tudi v angleščini.

Pesnik že v naslovu prve pesmi po-kaže, da bistvo njegove poezije ni samo v skladanju (slovarskih in osebnih) pomenov besed v nenava-dne zveze, temveč tudi v poslušanju glasbe besed. Pesniško zbirko namreč preveva pesnikovo igranje z zvočno podobo jezika, saj sopolsta-vlja zvočno slične besede, začenši z gazečim pegazom (Pegaz pa gazi). Avtor ne piše v stalnih kitičnih ali pesemskih oblikah, vendar pa se pogosto poslužuje tudi polnih, rima-nih stikov – tako je zbirka pogosto zapisana v »zlogih za ritem in ples«. Na kratko: Šeljeva poezija je (zave-stno) igriva in sproža ugodje. Pa ne le zaradi zvočnih igrarij, marveč tudi zaradi telesne, erotične moti-vike. Kaj je za lirski subjekt pomemb-nejše – igranje z besedami ali telesi? Kakor kdaj – če hodiš »po svetu brez svinčnika v žepu«, morda sle-dnje, a vendar nam pesnik pove, da »se izrečeno zveže meseno z ustvar-jenim v sinestezijo«. Med zvočnim in telesnim stikom vsaj z vidika pomembnosti, ki jima jo Šelja pripisuje, tako ni pomembnejše razlike. Sta pa pesnjenje in telesnost v zvezi, saj pesnik za pesem potrebuje utrip svobodnega telesa, »sklenje po koži razlitega semena«.

Zbirka se konča s suspenzom in – ponovno – Pegazom, saj Šeljeva (pesniška) pot, če si dopustim še zadnjo pomensko interpretacijo pesmi, še ni končana – kot pravi, »se iskanje izvirnov ne neha«.

Ocena: *****

MATEJ REPIČ

Težave sodobne kritike

Joël Dicker, *Resnica o aferi Harry Quebert*, prevedla Alenka Moder Saje, Mladinska knjiga 2015.

Dolgo pričakovani roman, ki ga kritiki v tujini slavijo kot že dolgo nobenega, je končno preveden tudi v slovenščino. Roman Joëla Dicker-ja, ki v tujini, sploh v frankofonskih državah posega po številnih presti-žnih literarnih nagradah in ki se za nameček in veselje založb prodaja še v večmilijonski nakladi, je bil tudi pri nas (razumljivo) močno oglaševan. Številne recenzije so bile tudi pri nas polne primerjav Dickerja z Danom Brownom, njegov triler pa je za mnoge tisto, kar smo čakali vse od Larssonove trilogije *Millenium*. Pa vendar, v branju za moje pojme čisto običajnega trilerja, ki slogovno komajda preseže kakšno Danielle Steel ali detektivsko Enid Blyton, ne vidim nikakršne dodane vrednosti, ki bi odtehtala priporočitev romana. Če kaj, potem v njem vidim vse to, kar lahko očitamo današnji literarni kritiki, ki vse preveč hitro pade na limanice »recepture« postmoderne-ga romana. Le zato, ker roman vse-buje nekaj postmodernističnih nastavkov, kot so roman v romanu, avtorjevo pisanje o drugem avtorju, za čigar se kasneje izkaže, da ni avtor, zamenjava sloga in pripove-dovalcev, itd. ... vse to še ni garanci-ja za dober roman. Vsekakor pa olajša delo mnogim izšolanim lite-rarnim komparativistom. Sicer pa, kako že pravijo, mar ni sodobni slog le novinarsko pisanje? Kdo bi jim potemtakem lahko resno zameril?

Ocena: *

ANDREJ ZAVRL

Od Zasipa pri Bledu do sebe (z vmesnim ovinkom okrog sveta)

Valerij Zupan Val, *Pegasta sova*, samozaložba, 2015.

V prvencu Valerija Zupana Vala je med mnogimi citati tudi daljši navedek Renate Salecl, ki med drugim pravi: »Bistveno pri vodnikih za samopomoč je, da očitno ne deluje-jo.« To je ključ. *Pegasta sova* je namreč avtobiografski zapis, ki nam da vpogled v stanje in delovanje človeka, ki je globoko veren – njegova vera pa je novodobna duhovnost. V iskanju sebe in ljubezni se pripove-dovalec zateka k različnim izrekom za (samo)tolažbo, pretokom energij, angelskim kartam (od katerih vsaka lahko pomeni vse, človek v stiski pa je gnetljivo blago), psihološki astro-logiji, avram, vibracijam, angelom in sporočilom iz vesolja. Naključij ni, tudi problemov ni, so le izzivi. Vse se zgodi z namenom – kar postane še posebej ironično, ko mu isto reče ženska, ki ga prepričuje, da jo je spoznal z namenom, da ga ozdravi homoseksualnosti. Četudi gre pri-povedovalec na konec sveta, ostaja izgubljen na istem mestu, dokler ne izstopi iz tega vrtnca iskanja, ki ni (in ne more biti) nikoli končano; vedno je še ena delavnica, še en priručnik, še ena terapija – da te naredi še bolj nezadovoljnega in nesrečnega. Enako velja za iskanje partnerja. Tako nas nič ne presenetiti, da pripovedovalec hodi v seks klu-be, potem pa se mu gabi, kar tam vidi. In gre spet.

Pripoved je postavljena v okvir 10-dnevne meditacijske delavnice, kjer na plan privrejo misli in spomini na dogodke, ki so pripovedovalca za-znamovali, dodan pa je še epilog o šrilanskih pripetljajih, kjer je knjiga nastala. Avtor sem in tja uporabi dobrodošlo ironijo (kako boš med-itiral, če je v skupini privlačen fant? in kako, če drugi glasno cmokajo in prežvekujejo? namesto za duhovno delavnico je denar bolje porabiti za obisk savne) in duhovite opise no-tranjih občutij, ko se kaj lepega zgo-di in zaigrajo vse nebeske orgle.

Ocena: sporoči naj jo veselje

ALEŠ ZOBEC

Biblično in/ali seksualno

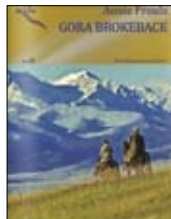
Ralf König: *Prototip*, prevedla Anja Golob, Zavod VigeVageKnjige, 2014; *Super paradiz*, prevedel Milan Štefe, ŠKUC – Lambda, 2015. Čeprav kulturni nemški stripar Ralf König, prejemnik številnih mednarodnih nagrad za svoje umetniško delo, za splošno javnost, ki je leta 2012 obiskala 28. festival gejevskega in lezbičnega (danes LGBT) filma in si ogledala Praunheimov dokumentarni portret *Kralja stripov*, ni kakšen obskurum, je po več kot 30 letih ustvarjanja doživel previda dveh stripov tudi v slovenščino.

Najprej prvi del trilogije (v barvah) *Prototip* (ki mu sledijo *Arbetip* in *Anti-tip*), v katerem vzame avtor v svojem grafično tipičnem in humornem slogu v obdelavo najusodnejši niz dogodkov v krščanskem imaginariju – početek sveta in padec človeka pod izvirnim grehom. A Königovo stvarjenje in padec nista zapisana, da bi naložila bralstvu breme neskončne krivde in tesnobe. Stripar odvrže navlako razlagalcev (in razlagalk) Biblije in postavi prizore v docela komično konstelacijo, ki – upam – tudi častilcem in častilkam oltarja pokaže drugo plat medalje s krivdo in neskončnim dolgom na eni strani.

V času parade ponosa 2015 pa je izšel še en Königov (črno-beli) paradiz, ki tematizira neskončne drame, včasih tudi žajfe gejevskega življenja – od lahkotnih fukaških do tistih čisto pravih HIV-astih, v katerih se zapletejo Königovi junaki. Njegovi liki so pretirani, a ne neverjetni, so karikirani, a ne delujejo trapasto. Pravzaprav so navkljub vsemu zelo življenjski in nagovarjajoči. Da bi nagovorili tudi tiste, ki jih še niste spoznali, se brezplačni izvodi odlične »publikacije« – vsaj v času pisanja recenzije – lahko dobijo na različnih lgbt-prijaznih mestih.

Ocena +

Ne spreglejte

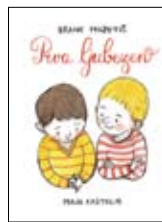
Založba Modrijan, bržkone najbolj lgbt-prijazna nelgbt-založba na Slovenskem, je izdala slovenski prevod kratke zgodbe ameriške pisateljice Annie Proulx *Gora Brokeback* iz leta 1997, na osnovi katere je bil leta 2005 posnet znameniti film o gejevski ljubezni med dvema kavbojema. Deset let po filmu se spleča prebrati še knjigo.

Pri Modrijanu je izšel tudi prevod kratkih zgodb Luisa Negróna *Krotiti svet*, ki s svojo neposrednostjo zadane bralca neposredno v ... no, boste videli. Pripravite robčke. (Pa ne nujno za solze.)

Zavod za kulturo raznolikosti Open je izdal zbornik *Pravni položaj istospolnih partnerstev in starševstva v Sloveniji*, prvi sistematični pregled systemske diskriminacije istospolnih parov in družin v slovenski zakonodaji, ki ga je uredila Barbara Rajgelj. Čeprav je namenjen predvsem strokovni javnosti, vam ga priporočamo v branje zaradi boljšega zavedanja, kje vse nas država diskriminira.

Kup novih knjig je izšlo tudi pri »domači« založbi Lambda. Med drugimi je Brane Mozetič izdal svojo drugo otroško slikanico *Prva ljubezen*, ki spregovori o čustveni navezavnosti dveh dečkov v vrtcu. Ne spreglejte tudi zbornika *Grmade, parade in molk*, ki ga je prav tako uredil Brane Mozetič in prinaša prispevke k »neheteroseksualni zgodovini Slovenije«. Pri Lambdi je izšel tudi roman Vesne Lemaič *Kokoška in ptiči*. Ta reflektira dogajanje okrog gibanja 15o, ki je zasedlo ploščad pred borzo in se za šest mesecev utaborilo v kampu Bojza. Vse nove knjige zbirke Lambda si lahko ogledate na www.skuc.org/index.php?show=knjige.

Nova knjiga je izšla tudi pri društvu DIH. Boštjan Mlakar je spisal nadaljevanje svojega prvenca o spolnosti, spolno prenosljivih okužbah in varnem seksu *70 odtenkov mavrične ali Brez nagobčnika o seksu*. Naslov pove vse. Ne spreglejte pa tudi drobne knjižice Gregorja Brdnika *Skozi roznata očala*, ki je izšla pri Mladinskem kulturnem centru Maribor. V njej so zbrane osebne zgodbe ljudi z izkušnjo homofobije.

K N J I G A

Tudi pri Vizibiliji so izšle tri nove knjige. Nataša Velikonja je izdala svojo peto pesniško zbirko *Ostani*, ki je bila nominirana tudi za Veronikino nagrado 2015, Nina Dragičević je izdala prozni prvenec *Kdo ima druge skrbi*, Urška Sterle pa satirični roman *Dnevnik dvornega norca*, ki je satirični pretres aktualnega časa, ki je ves čas v času krize. Vse nove knjige zbirke Vizibilija si lahko ogledate na www.ljudmila.org/lesbo/vizibilija.

ČETRTKOVI DIALOGI

Četrtekovi dialogi so redna srečanja ob četrtekih zvečer na Legebitri, kjer na različne načine (okrogle mize, filmske projekcije, predavanja, delavnice, družabna srečanja) razpravljajo o življenju s HIV/aidsom in o zdravju v širšem smislu. Srečanja potekajo vsak četrtek ob 20.00 na sedežu društva.

Več informacij najdete na: www.facebook.com/cetrtekovi.dialogi

PLOŠČE POSLUŠA
ANAMARIJA ŠPORČIČ – JANIS.

Conchita – Conchita

Še pomnite, tovarišice, kako so se nam naježile prav vse dlake, ko je bradata kraljica evrovizijskih src pred letom in pol zlato zasijala na odru in s svojim impresivnim vokalom ter bondovsko balado *Rise Like a Phoenix* gladko pometla s konkurenco? Gospodična Wurst se ni odločila na hitro skupaj zmetati plošče priredb drugih div, temveč je ob pomoči celega bataljona tekstopiscev in glasbenih ustvarjalcev v letu dni pripravila svoj debitantski album. Rezultat pa na žalost ni bistveno drugačen. Himna združene in enakopravne Evrope tudi danes zveni tako čudovito, udarno in hkrati solze izvablajoče kot tiste usodne noči na Danskem, zaradi česar bo bržkone pristala med zimzelenimi popevkami. Vendar pa preostanek plošče ne ponuja nobene častivredne tekme. Album sicer postreže z žanrsko raznolikostjo (manjkati seveda ne smejo power balade in klišejski evropop, pa elektronske/plesne viže in podobne ziherašči-ne), vendar pa poslušalec močno pogreša bolj izrazito rdečo nit. Conchitinim vokalnim sposobnostim ne gre oporekati, se je pa kljub njenemu prepričljivemu nastopu in občasnemu sporočilni globini težko znebiti občutka, da smo vse skupaj že nekje slišali, in to v bolj domišljenih različicah.

Ocena ****

Peaches – Rub

Kanadčanka Peaches nam je pred leti odzvanjala v ušesih predvsem po zaslugi kontroverznega komada *Fuck The Pain Away* in zloglasnega uvodnega »sucking on my titties like you wanted me«. Njeno dolgo kariero zaznamuje (metaforično in dobesedno) glasno ukvarjanje s spolom, spolno identiteto in izrazom, queer politikami ter feminizmom. Posledično so njeni komadi nekoč predstavljali pravo revolucijo in brco v jajca patriarhalni družbi in marsikdo (npr. dotičen gospod, ki se na smrt boji »teorije spola«, karkoli že to je) v Peaches še vedno vidi šokantno in pretirano vulgarno dečvo, pred katere kvarnimi vplivi je potrebno zaščititi naše otroke. V resnici pa se je realnost v zadnjih petnajstih letih verjetno spremenila bolj kot pa Peaches in njena glasba. Direkt-v-žilo besedila, kakršnih smo pri Peaches vajeni, bi bila v času pred pobegom zgoraj omenjenih tematik iz akademskih krogov v splošno javnost verjetno bolj efektivna, čeprav se med drugim ukvarjajo tudi z zelo sodobnimi problemi. Danes vsega vajeni mladeži se bodo nekatera med njimi bržkone zdela zgolj komična, spremljajoče plesno razbijanje in njega različice pa tudi ne pripomorejo bistveno k svežini umetničinih sporočil.

Ocena ****

Mary Lambert – Heart on My Sleeve

Naslov debitantske plošče Mary Lambert bi bil težko bolj primeren. Punca je izvedla konkretno pomladansko čiščenje in na svojem prvem albumu opravila z vsemi mogočimi stigmami (od debelosti in spolne usmerjenosti do bipolarnosti in še česa), s katerimi se potihoma spopada marsikdo izmed nas. Od drugih »brutalno iskrenih« izvajalcev se Mary Lambert razlikuje predvsem po tem, da se problematik s pomočjo glasbe loteva igrivo, mestoma celo norčavo, izvedba pa je kljub odsotnosti običajne pop pološčenosti doživljiva in simpatična. Vsa ta nasprotja se lepo zlijejo in ustvarijo celoto, ki ponuja bogat skupek iztočnic za razmišljanje. Lambert se je pred plavanjem v glasbenih vodah ukvarjala s pisanjem poezije, kar je razvidno tudi iz čutnih besedil in njihove občasne prevlade nad glasbo na tej plošči, čeprav nekateri teksti bolj kot po kakovosti izstopajo po svoji neposrednosti. Vokal ni pretirano pretresljiv in tudi glasba bi bila v nekaterih primerih (recimo v uvodni pesmi *Secrets*) lahko bolj izkoriščena, je pa plošča brez dvoma osvežujoča in dobrodošla stvaritev mlade izvajalke.

Ocena ****

Mika – No Place in Heaven

Prikupni čudak Mika je znan kot poskočna, živopisana in malček ekscentrična pop žverca, ki ustvarja temu primerno muziko. Njegov zadnji album je morda za spoznanje bolj »odrasel« oziroma kanček bolj »globok«, v biti pa se ne oddalji pretirano od pevčevega siceršnjega ustvarjanja. Tudi bolj resne tematike torej spremlja veseli kalejdoskop melodij, ki na trenutke ustvarja nekolikaj motečo in skorajda prisilno pozitivno. Poskočni, kodrasti libanonski Britanec nam v svojih besedilih rad pričara podobe ter pripoveduje zgodbe in tudi tokrat smo deležni njihove skoraj mjuziklovske uglasbitve (s ščepcem operne dramatičnosti in teatralnosti, se ve). Ob igrivih zvokih klavirja se tokrat na tapeti znajde vse od odraščanja mladega geja v katoliškem okolju, slepe zaljubljenosti in gejevske variacije na Cankarjevo mater (*All that she wants are the stars and the moon / A son with a wife and a big living room*) do vzornikov in vragšigavedi česa vse ne. Besedila se zdijo tokrat, razen redkih izjem, bolj domišljena in izpiljena, glasba pa tisti vuhosedni pop, s katerim je fante zaslovel. Juhej, Mika ga še vedno pošteno pihne.

Ocena ****

ALEŠ OBLAK

Družinski portreti

Lanskoletno parado ponosa je otvorila slikarska razstava petih ustvarjalcev in ustvarjalcev, ki so naslovili nekončan boj za enakost LGBTQ-oseb in še posebej tematiko istospolnih družin. Razstava, ki je potekala v Kulturno umetniškem društvu Franceta Prešerna, je le za hip odsevala progresivnost Slovenije, ki je takrat sprejela novelo k Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Že decembra je na referendumu vsa progresivnost padla v vodo ...

Tehnike in motivi ustvarjalcev na razstavi so bili raznovrstni, vsi pa so opozarjali na problematiko družine v slovenskem ter mednarodnem prostoru. Dvoje velikanskih platen slikarke Petre Bajić s svojo presunljivostjo in nežnostjo kažeta na lepoto družin z istospolnimi starši. Morda ni lepše metafore za družinsko srečo, kakor starša – v tem primeru lezbični par – ki mirno spita s svojim detetom. Na drugi sliki pa zaide v bolj feministične vode in poudarja lepoto ženskega telesa.

Dela Nike Lapkovski in Tine Lipovšek, ki nastopata v tandemu, se na eni strani lotevajo popularne kulture, na drugi pa ideje o »naravnosti«, ki je bila v zadnjih mesecih pogosto uporabljena v polemikah in demagogiki nasprotnikov uzakonjenja poroke istospolnih parov. Lapkovskine slike se igrajo z idejo homoseksualnosti v zabavnih medijih. In res se zdi, da so umetniki že davno sprejeli homoseksualnost kot nekaj popolnoma običajnega, kar se kaže v prvi njeni ilustraciji, ki upodablja homoseksualni par iz televizijske serije Moderna družina. Njeno

drugo delo pa prikazuje transpozicijo animiranega filma *Neverjetni* tradicionalnega studia Disney v okolje istospolnih staršev. Lipovškine slike prikazujejo ljudi z živalskimi obrazi, podoba, ki se igra z idejami naravnosti ter družbenih konstruktorov. Podobna je slika Ma-

uglija, junaka iz *Knjige o džungli*, ki ga vzgajata dva volčja samca.

Bolj bojevito stanco pa zavzema Felix Baum s svojima deloma digitalne umetnosti. Če so prejšnja dela bolj meditativne narave, njegova zvenijo kot politična gesla.

Prva napada nasprotnike zakonske enakopravnosti, ki so trdili, da bodo istospolne poroke vodile do uničenja tradicionalne družine, v sliko pa mu uspe vplesti tudi nekaj ekoloških konotacij. Drugo delo prikazuje podobo Boga, kot simbola vere, ter izpostavlja, da slednja nima pravice, da sodi LGBTQ-skupnosti.

Poleg teh slik je bila na voljo tudi tabla, kamor so v času parade ponosa obiskovalci zapisovali svoje definicije družine. Morda gre le za samolepljive listke, ampak sporočila, ki so zapisana na njih, pričajo tako o boju za sprejem v družbi LGBTQ-skupnosti ter njihove lepe želje za prihodnost.

Vsa dela so izvršena z eleganco ter rokodelsko spretnostjo, pa naj gre za komentarje na popularno kulturo, meditacije o lepoti družin z istospolnimi starši, ali pa političnih protiidarcev zoper sile, ki so v naši državi tako zelo glasne o svoji tako imenovani pravičnosti ter moralni večvrednosti.

Ob koncu parade ponosa so dela premedili v kavarno Kolaž na Gornjem trgu v Ljubljani, kjer so bila na voljo za ogled in razmislek ob hladni pijači vse do konca poletja.

V gledališče hodita in dramo zganjata Matej Repič in Andrej Zavrl.

Pandur in njegova odmevnost

Johann Wolfgang Goethe, *Faust*, režiser Tomaž Pandur, SNG Drama Ljubljana v koprodukciji s Festivalom Ljubljana, 2015.

Nič kaj presenetljivega ni, da so mediji vsakič znova polni intervjujev, opisov in slik prihajajoče Pandurjeve uprizoritve, saj velja Pandur za enega bolj znanih slovenskih režiserjev. Gledališke kritike so v tistih dneh tako pogoste, da bi človek skorajda mislil, da doživlja mala podalpska deželica pravi pravcati preporod recenzije. In to kakšnega! Te kritike, ki kot gobe po dežju rastejo po Pandurjevih predstavah (ali prav zaradi njih), so tako zahtevne, kritiki pa tako snobovski, da ne prenesejo nič izumetničenega, nobene lažne pompoznosti, ničesar prirejenega, predelanega, lažnega. Prezirajo, ko si režiser drzne krajšati tekst ali, bogne daj!, ga celo dramaturško predelati. Odbija jih impozantna scenografija, kostumi pa so zanje tako neizvirni, da je ves njihov gnev pač čisto na mestu. Spektakelska funkcija, ki je tako lastna Pandurju, očitno mnoge odbija. In če vam prejšnje Pandurjeve uprizoritve niso bile všeč, vam potemtakem tudi *Faust* ne bo. Ta je poln lepih podob, impozantne scenografije in pompozne glasbe. Uprizoritvi so bili pridani elementi vnosa realnega in analitičnega teatra, kar je noviteta pri Pandurju. Igralske kreacije ansambla so v Pandurjevi maniri dovršene, čeprav zasledimo pri nekaterih igralcih pogostokrat težave z izgovarjavo verzne besede. *Faust* je nedvomno impozanten. Za nekatere v svoji izpraznjenosti, za druge v svoji estetiki ali pomenu. Za tretje, v svoji povprečnosti.

Ocena **** / MR

Kdo je tu živi mrtvec?

Andrej E. Skubic, *Hura, Nosferatu!*, režiserka Simona Semenič, Zavod Neta in SMG v koprodukciji s SNG NG in kulturnim društvom B-51.

Zgodba deklice z Dravetovim sindromom (sila redka oblika epilepsije) in zgodbe ostalih družinskih članov, ki se na različne načine spopadajo z Vidino boleznijo in njenimi posledicami, je tako režijsko kot igralsko velik zalogaj. Pravi uspeh je, da se je ustvarjalcem v veliki meri uspelo ogniti nevarnostim, kakršna sta patetika in morbidnost, po katerih Skubicev tekst sicer naravnost kliče.

Hura, Nosferatu! je sicer pretresljiv dramski tekst s poglobljenimi in razvijajočimi liki kot tudi z idejno večpomenskostjo, kakršna pritiče sodobni drami. Petra Veber je za scenografijo uporabila bel, odrsko omejen prostor, ki spominja bolj na bolnišnično sterilnost kot pa na stanovanje Vidine družine. Bela barva, ki skriva v sebi koncepte nedolžnosti, deviškosti, čistoče, je morebiti prepovršna odsljikava Vidine osebnosti, ki pa skozi igralske vloške znotraj omenjene beline vseeno deluje presenetljivo dobro. Vido je upodobila Arna Hadžialjevič, slednja se je v lik prepričljivo vživela, česar za ostalo igralsko zasedbo ne moremo trditi.

Naslovna sintagma *Hura, Nosferatu!* služi kot sinonim za živega mrtveca. In res, uprizoritev se dosledno sprašuje, predvsem skozi glavna protagonista, Vide in njenega očeta (Blaž Valič), kdo je tu resnični mrtvec. Je to njena požrtvovalna družina, birokratska odvetnica, zapiti neznani posameznik ali Vida sama? Glede na ubrane publike ob koncu, smo to otegnili biti kar mi sami.

Ocena ** / MR

Trdovratnost klišejev

William Shakespeare, Andrej Rozman Roza, *Beneški trgovec*, režiser Jan Zakonjšek, Lutkovno gledališče Ljubljana, 2015.

Aktualizacije Shakespeara so tvegane. Včasih spodletijo. Tudi v ljubljanskem Lutkovnem gledališču jim po moje ni najbolj uspela. Namen ustvarjalcev in ustvarjalke naj bi bil narediti predstavo za starejše od dvanajst let in Shakespeara približati mladim. No, meni ga niso, je pa tudi res, da prav mlad nisem več. Jasno je, da bo pri takšnem namenu besedilo okleščeno, ni pa nujno, da je tudi banalizirano.

V gledališču pravijo, da je »po tragediji, ki se je zgodila med drugo svetovno vojno Judom, lik judovskega bankirja Shylocka izgubil vso komičnost,« zato predstava ukine njegovo versko pripadnost, dogajanje pa prestavi »v današnji svet, ko so bankirji še posebej osovraženi in torej kot ustvarjeni za komedijski zasmeh.« Shylock je torej bankir, toda ali je to sploh obrat od stereotipa pohlepnega Juda in ali ni svetovna finančna nadvlada kot ena glavnih judovskih zarot središče tega stereotipa?

Morda je tale postavitev lahko zabavna za osnovno-, mogoče srednješolce, bo pa spodbudila tudi kakšen homofoben (na)smeš. Predstava namreč trdi, da bolj kot original »poudari Antonijevo ljubezen do Bassanija in njegovo pripravljenost, da za svojega najdražjega da svoje resnično srce.« Kakšen pa je Antonio? Pravi kliše starega sluzavca z maziljenim glasom, ki roke steguje po mladcu, ta pa ga po malem izkoristi, morda pa ga po malem tudi skrbi, kaj bo s starim.

Ocena *** / AZ

Kdo so današnji krvosesi?

Po motivih romana *Drakula* Brama Stokerja, režiser Andrés Urbán, Drama SNG Maribor, koprodukcija z Zagrebačkim kazalištem mladih in s Fondazione Teatro Due di Parma 2015.

Mariborska *Drakula* ni samo predstava, ampak tudi razstava mita o transilvanskem junaku, o tem morilcu in okrutnežu, kot pravijo, ki ga je jebe ni Bram Stoker romantiziral. Toda danes je romantika samo še najbolj ceneni pornič, pravi krvosesi pa so drugje, recimo v finančnih institucijah in lobijih, v visoki politiki, v vojski in tako naprej. Predstava ima mnoge tovrstne sklice na različnih ravneh in včasih je ta »ostra, radikalna, brezkompromisna performativna gibalno-dramska uprizoritev« tudi malo pedagoška, čeprav ne bi rekel, da je to povsem moteče.

»Gledalce opozarjamo, da so v uprizoritvi prizori, ki vsebujejo goloto in eksplicitno spolnost.« Tako je. V predstavi je veliko golote in simulacije seksa v mnogih, tudi istospolnih kombinacijah. Zdi se, da je bil namen narediti predstavo zelo zares, morda namerno onelagoditi publiko (z malomeščansko besedo šokirati). In prav je tako. Le tečnemu in ciničnemu gledalcu se včasih zazdi, da ustvarjalci in ustvarjalke morda sebe jemljejo za eno merico preveč zares in da je danes znotraj takšnih koordinat – če nismo že ravno preveč pokroviteljski do publike – težko šokirati, morda celo v malomeščanski Sloveniji.

Ocena **** / AZ

Brez solz za pedre

Igrajo: Matic Lukšič, Vid Klemenc, Vito Weis in Žan Koprivnik

Režija: Alan Jelen

Ogled: obvezen!

(Glejte program Cankarjevega doma)

LUKA PIERI
BOULEVARD

Labodji spev Robina Williamsa je melanholična oda življenju, ki ga otopelo gledamo, ko nam polzi med prsti. Daje nam podoben vtis kot zasajano opazovanje pečene ure, ki dozdevno upočasnjuje čas, dokler se ne zavemo, koliko ga je v resnici že minilo. In jo končno obrnemo.

Produkcija: ZDA, 2014

Scenarij: Douglas Soesbe

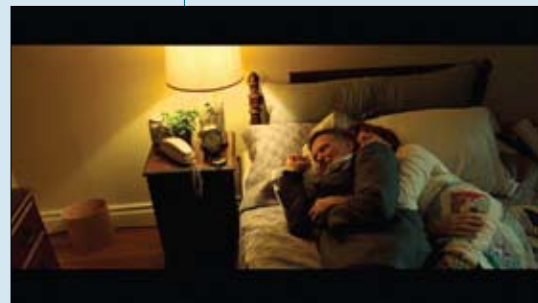
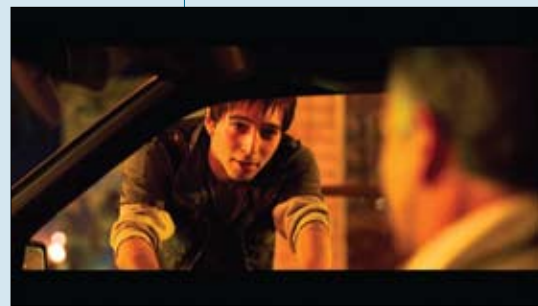
Režija: Dito Montiel

Igrajo: Robin Williams, Kathy Baker, Roberto Aguire, Bob Odenkirk

»Zavedati se pomeni biti odprti v svet. Biti iskreni pomeni ravnati, kot da časa ni. Modrost pa pomeni videti življenje, ga resnično videti.« Tako nekako nas razsvetli Jean-Luc Godard v filmu *Moški spol – ženski spol* (*Masculin Féminin*, 1966), ki je posebno pri srcu ženi protagonista drame *Boulevard*, ki je maja doživel evropsko premiero na torinskem festivalu LGBT-filma in nam podarja zadnji filmski nastop pokojnega Robina Williamsa v vlogi moškega, ki se mukoma prebija skozi vsakdan in življenje, ki se sploh ne zdi njegovo.

Nolan je povsem običajen 60-letnik. Že 26 let dela v isti banki. Je zgleden uslužbenec in obeta se mu celo napredovanje. Poročen je z Joy in njen zakon se zdi prav tako zgleden in običajen. Mogoče nekoliko zdolgočasen, toda to je pravzaprav ... običajno. In vendar je v Nolanu zaznati globoko nezadovoljstvo. Za napredovanje mu v resnici ni mar in po njegovih odsojnih odzivih na ljudi in okolje se zdi, da mu pravzaprav za marsikaj ni mar.

Njegov oče je smrtno bolan, vendar se ne zdi, da je to glavni vzrok Nolanovega ravnodušja. Ko se

nekega večera brezvoljno pelje po zaspanih mestnih ulicah, na križišču bulvarja, kjer stojijo nočne delavke, impulzivno obrne smer in po nerodnem naključju naleti na mladega prostitutu Lea (Roberto Aguire). Postopno stketa nenavadno platonsko razmerje, celo nekakšno prijateljstvo, ob katerem se osamljeni Nolan zamisli nad svojim življenjem.

Dito Montiel je doslej režiral nekaj povprečnih akcijskih dram, po katerih bi mu težko pripisali pretirano tankočutnost, ampak *Boulevard* ima poseben samosvoj značaj in nam zleze pod kožo. Montiel z občutkom spremlja svojega glavnega igralca in drugega mu pravzaprav ni treba. Williams odlično poda skrito bolečino, ki duši Nolana, medtem ko se iz dneva v dan trudi biti ugledni mož, za kakršnega ga imajo vsi. In za kakršnega se ima tudi sam, pa čeprav iz gole navade. Z utrujenim in nemirnim telesom ter prav tako zdelanimi, a tempirano iskrivimi očmi brezhibno uteleša Nolanovo banalno rutino.

Dober igralec ne potrebuje kičastih dialogov, če zna samo z očmi postaviti ogledalo med lik, ki ga igra, in občinstvo. Posebno učinkovita je Nolanova izpoved očetu – neprekinjen kader, kjer se kamera postopno približuje njegovim

očem za dramatično napetost, ki jo lahko učinkovito poustvarijo samo pravi mojstri (spomnimo se Garya Oldmana v filmu *Kotlar, Krojač, Vojak, Vobun*).

Williams spušča Nolanovo bolečino samo toliko do površja, da jo skupaj z njim zaznamo samo mi, zunanji svet se je ne zaveda. Svet se nima pravice približati njegovi duši, saj je prav svet kriv za njegovo stisko. In ko zatiranje lasnih čustev izvira iz tako nezaupljivega odnosa do sveta oz. življenja, paradoksalno seveda kaznujemo sebe. Občinstvu prav to vzbuja nelagodje, zaradi katerega obenem sočustvujemo z Nolanom in smo nanj skoraj jezni. Oziroma – v njegovi igri zrcal – nase, kot je po svoje tudi Nolan nase.

Montiel drzno uvede melanholični ton takoj na začetku, in ko se Nolan vozi iz oskrbnega doma, prav v njegovih uvelih očeh zaslutimo, da njegova potrnost ne izvira samo iz čustvene prizadetosti ob očetovi bolezni. Ključni preobrat se zgodi, ko se Nolan po pretepu pogleda v ogledalo in zazre v svežo oteklino ob očesu in imamo občutek, da se prvič zares vidi. Ko se vrne v sobo, v njegovem pogledu na ranljivo nedolžnost spečega Lea razberemo bistvo Nolanove nenadne zaščitniške navezanosti na mladeniča. Nekaj v njem se prebujata.

Neizbežno sočustvujemo tudi z resignirano ženo, ki sluti, da Nolana nekaj muči, in zdi se celo, da je to že dolgo pričakovala. Njuni rutinski pogovori so kot dračje, ki naj bi gredo prijeten dom, vendar je tako krhko in drobno, da takoj izgori in daje samo bežen občutek udobja. Joy v slepi vdanosti svojemu možu (in skupnemu življenju, pa naj bo še tako lažno) išče rešitev v načrtih za počitnice in ob njenih pasivnih prizadevanjih in njegovem nagonskem begu je njun odnos še toliko bolj mučen.

Oba že leta tajita, in čeprav mogoče lažje razumemo njega, nas njena sprijaznenost z ohlajeno, stagnantno zakonsko zvezo opozarja, da si vsi radi zatiskamo oči. Veliko zakoncev vztraja iz strahu pred osamljenostjo, čeprav v odnosu vladata samo še dolgčas in odtujenost. Vsi smo ljudje. In kot taki smo nepopolni, zmotljivi, strahopetni, prevzetni, sebični. Prav zato nas zaskeli tudi ob njeni stiski. Pretvarjanje in tlačenje čustev navsezadnje nista izum homoseksualcev.

Montiel se lahko pohvali, da je ustvaril bistveno učinkovitejšo pripoved za »širšo publiko« od številnih hollywoodskih kolegov. Ne preseneča, da je črpal navdih v ločitvi svojih staršev, ko mu je mama rekla: »Če imam 70 let, to še ne pomeni, da sem mrtva,« in je

pomislil, kako težko bi se za tako korenito spremembo odločil šele moški, kot je Nolan. V pronicljivem filmu atmosfer Montiel pravzaprav doseže, kar je uspelo redkim sodobnim LGBT-filmom. Če se hetero občinstvo lahko poistoveti z ženo in z njo sočustvuje, si ne more kaj, da ne bi razumelo in sočustvovalo tudi s homoseksualnim možem, saj so razlogi za njuno pretvarjanje v osnovi enaki.

Čeprav Nolan in Joy spita ločeno in se zdita v ločenih svetovih celo, ko gledata televizijo, je njuna nežna navezanost skozi ves film očitna. Ničesar ne bi naredila, da bi prizadela drug drugega. Posledica pa je seveda, da vsak po svoje trpinči sebe. V posebno grenko-sladkem prizoru Joy spozna, da izgublja Nolana (Nolana, ki je njeno življenje; življenje, ki ji polzi med prsti), in ga prosi, naj nocoj spi ob njej. Ko se nesrečni Nolan obut in v obleki uleže k stoični Joy, ki ga objame okoli hrbta (in ga ljubeznivo vpraša: »Kdo je?«), za-spita kot naivna otroka, ki ju je strah teme. Varna noč seveda mine in Nolanov preplah, ko se zave, da je sam v postelji, je eden izmed izvrstnih scenarističnih detajlov, ki bogatijo pripoved in odražajo psihološko stanje glavnih likov.

Obračun je seveda neizbežen, in če varnim nočem vedno sledi nov mučen dan, prav tako velja, da po dežju (prej ali slej) posije sonce. Skozi ves film se Nolan le redko izvleče iz tesnobne melanholije, kar po svoje prispeva k počasnosti pripovedi, vendar je tudi osvežujoče realistična poteza, s katero Montiel laže poudari kontrast na koncu filma, kjer se Nolan vozi po zaspanem mestu – tako kot na začetku. Še vedno je otožen, ampak Williams mu tu spretno, komaj zaznavno odgrne tančico obupa, ki smo ga občutili na začetku. Nolan ni hollywoodski junak. Seveda ni našel sreče, temveč le sebe.

Ocena **++++**

Dekle kralj (The Girl King)

Produkcija: Finska, Kanada, Nemčija, Švedska, 2015

Scenarij: Michel Marc Bouchard

Režija: Mika Kaurismäki

Igrajo: Malin Buska, Sarah Gadon, Michael Nyqvist, Lucas Bryant, Laura Birn

Švedska kraljica Kristina, ki jo je oče vzgajal kot princa, je bila kot šestletnica okronana leta 1633. Veterana Mika Kaurismäki je režiral slikovit zgodovinski film, v katerem se zlahka prepoznamo tudi sodobniki_ce iz današnjih časov. Kraljica Kristina je bila sijajna mlada voditeljica na prestolu, a razpeta med protestantizmom in katolištvom, ki ju je poskušala tudi medsebojno pomiriti, zaradi česar je bila nenehno v boju s konservativnimi švedskimi silami. Nič manj pa ni bila razpeta in ranjena zaradi strastne ljubezni do svoje dvorne dame, sicer oddane moškemu. Kristina je kljub visoki poziciji slednjič bila primorana iz višjih razlogov žrtvovati svojo »nemoralno« ljubezen, kar jo je pahnilo v škandalozno odločitev – leta 1654 se je spreobrnila v katoličanko in se preselila v papeško mesto Rim, kjer je pozneje tudi umrla. Dobra igra, prepričljivo, čeprav mestoma temačno vzdrušje, in velika zgodba morebitna suhoparna zgodovinska dejstva pregnetejo v iskreno pripoved o Kristini, kraljici na prestolu, a tudi nesrečnici v vsakdanjem življenju.

Ocena **++++**

SUZANA TRATNIK

Jenny se poroči (Jenny's Wedding)

Produkcija: ZDA, 2015

Scenarij in režija: Mary Agnes Donoghue

Igrajo: Katherine Heigl, Tom Wilkinson, Linda Emond, Grace Gummer

Komične drame z glavno temo poroke, ki se na koncu »uresniči«, so gotovo najdaljše in najboljše filmske »pripovedi«, filmi, ki nimajo kaj povedati, razen služiti patriarhalni ideologiji. Nič drugače ni v tem filmu, ki si zada lezbično ljubezen ukalupiti v normalno poroko v belem. Sporočilo: lezbična poroka je poroka kot vsaka druga, torej heteroseksualna – in res je tako. Jenny, ki že vse življenje taji svojo punco Kitty in jo svoji družini predstavlja kot cimro, se končno odloči za coming out, ki ga bo naredila kar s svojo lezbično poroko. Zaplet niti ni toliko pogumen kot za lase privlečen, sledi pa mu nešteto obrabljenih, gledaliških dialogov za mizami, ki bi naj gledalstvu povedali, da se tu dogaja homofobija, ki bo vsak čas premagana. Kajti, puncu sta vendar povsem »običajni«, ena od njih poudari, da je že vse življenje sanjerala o poroki v beli obleki – pri tem je kakopak zanemarljivo, da je lezbičnica. Še eden od filmov, v katerih lezbičnice niso niti slišale za lezbično sceno ali lgbt-gibanje, so le družbeni zombiji, ki se jih s heteroseksualnimi obredi normalizira v »nič drugačne«. En šibek plus pritiče izdelku za prispevek k zagovoru istospolnih porok – kogar lahko prepriča.

Ocena **++**

SUZANA TRATNIK

Once Upon A Time in Queens

Produkcija: ZDA, 2013

Režija: David Rodriguez

Scenarist: David Rodriguez

Igralci: Paul Sorvino, Michael Rapaport, Andrea Kelly, Rene Props, Olivia Panepinto, Andrea Navedo.

Joe Scoleri (Paul Sorvino), ostareli bivši mafijski šef z italijanskim poreklom, je po dvajsetih letih izpuščen iz zapora. Na prostosti mu FBI posreduje jasna pravila, s kom se lahko družijo, zdravnik pa mu pove, da ima kardiovaskularno miopatijo in da ga čaka le še nekaj let življenja. Nastani se pri hčerki Riti Scoleri (Rene Props), ki je lezbičnica. Ko se očetu, pripadniku 'stare šole', razkrije, se zdi očetu to sprva nenavadno, potem začne kriviti sebe, nato pa se ji opraviči in jo sprejme ter celo pričakuje, da imata s punco Anno Vasco (Andrea Navedo) otroka.

Gre za duhovit, zabaven in dobro narejen film, ki se pravzaprav osredinja na življenje ostarelega šefa mafije. A tisto, zaradi česar ga je vredno pogledati, je, kako se lahko nekoč mačistični, heteroseksualni in brutalni moški, pripadnik stare italijanske šole, skozi leta spremeni, zmehča in prilagodi na spremenjene družinske in družbene okoliščine. Kljub temu nikoli ne pozabi na svoje temelje, da je družina najpomembnejša, in če nekdo užali najožjega družinskega člana, za to plača z življenjem. Tako usodo doleti Dominica, ki Rito ozmerja z lezbačo, oče pa ga pokonča s kladivom, a kaj, ko hkrati umre še sam – od srčnega infarkta.

Ocena **++++**

KATARINA MAJERHOLD

Foto: Eva Gračanin

ALEN TOPLIŠEK

POGOVOR Z
LUKOM CEJEM

Rdeča mama, beli oče, jaz pa roza

Luka Cej, ki je na LGBT-sceni že deset let, star pa rosnih 35 pomladi, je kljub svoji splošno sprejeti podobi »nončke« med znanci in prijatelji še kako živahen in poln življenja! Že od malih nog je s pomočjo svojih dobrosrčnih staršev, Maričke in Rada, gojil družaben in pristen odnos s svojimi sorodniki in z znanci iz različnih krogov in to je z njim ostalo do danes. Brez Luke bi veliko obrazov, ki jih tedensko srečujemo v Tiffanyju ali Monoklu, poznali le na videz, ne pa tudi osebno. Ravno z organiziranjem številnih druženj in izletov je Luka k sebi privabil ljudi različnih nazorov, pogledov, interesov in pričakovanj. Namesto da se za hrbtno ali potihno pogovarjamo o ljudeh, ki jih pogosto srečujemo v skupnih javnih prostorih, sedaj lahko pristopimo do njih in jih pozdravimo, z njimi pokramljamo. Z Luko se strinjam, da nas različnost dela boljše ljudi, ko smo z njo soočeni, in le tako lahko različnost tudi spoštujemo, negujemo in z njo živimo.

Luka, kako to, da si vedno obdan s toliko ljudmi?

Vprašanje, na katerega zelo težko odgovorim. Še sam ne vem, ampak verjetno nekaj je na meni.

Kaj pa je na tebi?

Mogoče moja odprtost, dostopnost, energija, pozitivna in tudi negativna včasih, predvsem pa neposrednost in pristnost.

Kdaj si prvič uradno vstopil na LGBT-sceno?

Avgusta 2005. Moja bivša sodelavka in prijateljica Marjetka me je seznanila s svojim svakom, ki je gej. In to je bil prvi gej, ki sem ga poznal osebno kot razkritega geja. 8. avgust mi je še posebej ostal v spominu, saj sem takrat odšel na svoj prvi Legebitrin tabor v Spuhlji, kjer sem spoznal veliko novih ljudi.

In kdaj si se prvič razkril svoji družini ali prijateljem?

Nikoli in se nikoli tudi ne bom, saj se mi pa ja vidi. (Smeh.) Kot odrasla oseba nisem dolžan dajati pojasnil ali potrditve opazkam. Jaz sem Luka Cej, človek, in ne želim biti Luka Cej, gej. Pri nas se je to enostavno vedelo in k sreči sprejemalo. Neizmerno sem hvaležen, da sem v življenju bogato nagrajen z brezpogojno ljubeznijo svojih zlatih staršev: žal že pokojnega očeta, še posebno pa ljube mame Maričke. Sprejema in srčno daje toplino. Vzgojen pa sem bil v duhu, da ni važno, kdo si, temveč kašen si.

Mislil, da je razkritje stvar slehernega posameznika ali posameznice, tudi če je pri nekemu takoj očitno, da ne spada med heteroseksualno populacijo.

Kaj te je najbolj presenetilo, ko si vstopil v družbo LGBT?

Da znajo biti tudi LGBT-osebe arogantne, vzvišene, diskriminatorne (znotraj skupnosti LGBT), škodoželjne, vse tisto, česar jaz ne maram in preziram. Spoznal sem, da ni samoumevno, da so člani in

članice manjšine, ki je še vedno stigmatizirana v družbi, enako sočutni, enakih mnenj in pogledov. Že kot otrok sem bil zelo družaben in sem se lepo počutil obdan z ljudmi, zato sem vedno hotel, da se z ljudmi povezujemo, družimo, spoznavamo.

Kaj pa bi dejal o politični opredeljenosti LGBT-znancev in prijateljev? Se ti zdi to vprašanje pomembno pri tvojih družabnih dejavnostih?

Iskreno: včasih tudi. Politika lahko sprožiti burne debate med nami in kresanje nasprotnih mnenj, predvsem ko pride do soočenja z ideološkimi temami okrog slovenske polpretekle zgodovine.

Vedno sem se pošalil: mama je iz domobranske družine, pokojni oče pa iz partizanske. In kaj dobiš, če daš skupaj rdečo in belo? Roza, ne. (Smeh.) Torej sem iz zelo pravne družine.

Nam zaupaš, kaj predstavlja društvo Kvirk? A je to kakšno novo registrirano društvo ali obstaja na bolj neformalni ravni?

Obstaja na neformalni ravni. Velikokrat se je namreč že pokazalo, da so formalna združenja nedostopna, nezainteresirana, netransparentna in zaradi tega tudi nefunkcionalna v smislu izpolnjevanja svojega poslanstva. Najbolj me razjezi, ko kdo reče, da ne bo delal zastoj. Tukaj se vidi, koliko egoizma in materializma je tudi med določenimi predstavniki znotraj naše LGBT-skupnosti. Na žalost. Če se lahko pošalim, se da ustvariti prijetno vzdušje ali pa povezati skupnost tudi z zrezkom in s praženim krompirjem. Mislil, da je premalo sproščenosti in domačnosti. Včasih je prav to, kar ljudje pogrešajo in potrebujejo: občutek topline, sprejetosti in človeškega stika. Formalno delovanje institucij tega na žalost ne more nuditi.

Zakaj te nekateri naslavlajo z nono?

Mogoče sam dajem takšno energijo, kot jo oddajajo naše in vaše none. Nekoč mi je sorodnica dejala, da ima občutek, da se je moja prava nona reinkarnirala vame. (Smeh.) Mogoče celo res! Velikokrat se zgodi, da vas Lukec sprejme oblečen v predpasnik in pripravi nekaj za obed kot nekakšna nončka. Kajti moja nona Marica je bila ženska odprte narave in zelo gostoljubna ter je vedno pravila: »Luka, ljudem moraš dati vedno za jest in pit in ne smejo iti lačni od hiše!« Mogoče mi to še danes odmeva v glavi, ko imam ljudi na obisku! (Smeh.)

Pozna pa se tudi to, da so me v določenem obdobju vzgajale babice in stare tete in sem pobral določne vzorce, geste, navade, kretnje, kasneje tudi ljubezen do nakita. (Smeh.) Vem, kako se moji ta mladi smeji, če gremo kam na obiske in se ta stara začne obremenjevati, kaj bomo nesli na obisk: bombonjero, kavo? Potem mi rečejo: »Luka, danes si nič ne nosimo.« Ali pa, kako jim grem na živce, ko uveljavljam svojo voljo pri pogrinjkih, oblačilih za določene priložnosti ... Moram pa priznati, da mi je sodobnejši, bolj praktičen pristop vedno bolj všeč. (Smeh.)

A lahko, prosim, našteješ, kakšne aktivnosti organiziraš?

Izlete po Sloveniji in v sosednjih državah, obeležje praznikov, kot so valentinovo, befana¹ in božič, tematske zabave, rojstne dneve, obiske opere, gledališča, tabore ... skratka: dogaja se! Brez hrane seveda ne gre. Če se le da, se po-

¹ V italijanski folklori starejša ženska, ki na večer krščanskega praznika svetih treh kraljev (5. januar) otrokom prinese darila.

trudim in spečem kakšno torto za svoje mlade. Velikokrat mi pri pripravi prigrizkov pomagajo tudi moji mladi.

Zakaj si začel povezovati ljudi predvsem na LGBT-sceni?

Naveličal sem se diskotek in žurov, pa se mi je porodila misel, da bi za alternativo lahko počeli še kaj drugega, kar sta ponujala kluba Tiffany in K4. Rekel sem si: »Zakaj pa ne?« In kot se je kasneje izkazalo, je bilo to zelo dobro sprejeto.

Kaj te najbolj osrečuje pri tvojem doprinosu k LGBT-skupnosti?

Moji ta mladi! (Smeh.) Dejstvo, da sem obdan z ljudmi, ki sočustvujemo in prispevamo k dobri volji in prijateljstvu. Organiziranje naših srečanj in druženj mi ni v breme. Vsak trud, ki ga vložim v to, je poplačan z nasmehi in ljubeznijo ljudi, ki so mi in so si blizu.

S čim pa se drugače ukvarjaš, ko nisi zaposlen z družabnimi dogodki v Ljubljani in Kranju?

Tudi drugače povezujem ljudi, saj se ukvarjam z rodoslovjem in že deset let iščem in raziskujem o sorodnikih doma in po svetu. Izredno sem vesel, da sem uspel v vseh teh letih iskanja najti več kot 8.000 sorodnikov s celega sveta, s katerimi imam redne stike, največ prek elektronske komunikacije. Vesel sem, da smo imeli dvakrat tudi veliko srečanje rodbin Cej in Plesničar (po očetovih starih starših).

Pred leti sem spoznal tudi znane Slovenke in Slovence. Presrečen sem, da sem septembra 1997 spoznal meni ljubo in drago Milo Kačič, ki me je vedno spodbujala in podpirala pri mojem delu. Ko sva enkrat v kavarni hotela Slon jedla tortico, mi je dejala in zapisala: »Luka, je čas za radost in je čas za bolečino, a zmeraj mora biti čas za ljubezen.« Te ljubezni nisem nikoli našel v eni osebi, ampak je bila ljubezen do povezovanja in združevanja ljudi vedno močnejša in me je čustveno in duhovno osrečevala.

Trenutno pa sem na rehabilitacijskem uvajanju v socialni trgovini Krštacuna v Kranju, kjer nas, brezposelne osebe s statusom invalida, uvajajo v delo.

Kakšni so tvoji načrti za prihodnost?

Še vedno se imeti lepo, potovati in jesti! (Smeh.) Zelo se trudim, da bi v svojo skupnost pridobil predvsem tiste ljudi, ki imajo za držke pred druženjem in vključevanjem med LGBT, ki mogoče iz takšnih ali drugačnih razlogov nimajo možnosti za sproščeno druženje. Pa da ne bo pomote, med nami niso samo LGBT, ampak naša družina vključuje tudi heteroseksualne ali nehomoseksualne osebe.

Kako pa navežeš stike s ciljno populacijo, če se smem tako izraziti?

Najlažje je to storiti prek drugih, da se novice o naših dogodkih in druženjih širijo od ust do ust, drugače pa prek družabnih omrežij, kot sta Facebook in tudi Gay Romeo, ne glede na to, da na slednji platformi večina ljudi išče seks.

Jaz pa tam raje vabim ljudi na govejo župo! (Smeh.) Tukaj se moram posebno zahvaliti Legebitri in tudi DIH-u, saj sta mi dopuščala, da sem na njihovih formalnih srečanjih lahko spoznal veliko ljudi, ki so kasneje postali tudi del mojih prijateljskih krogov. Ena od mojih želja bi bila na tem mestu, da bi se formalne in neformalne oblike druženja bolj povezale, saj bomo le tako lahko privabili in združili več ljudi skupaj. Mislim, da je še veliko prostora za povečanje takšnega povezovanja in tudi ljudi, ki bi bili pripravljeni pomagati.

Kaj je lepšega kot videti nasmejane ljudi. Včasih so rekli: »Smeh je pol zdravja.«

merljive podatke, iz katerih je moč razbrati spremembe, ki so se zgodile v desetletnem obdobju med obema raziskavama.

Obe raziskavi sta bili izvedeni v dveh delih. V prvem, kvantitativnem delu, smo izvedli anketiranje (leta 2003 je v raziskavi sodelovalo 443 gejev in lezbijk, leta 2014 pa 1145), v drugem, kvalitativnem delu, pa sedem (2003) oziroma osem (2014) fokusnih skupin, v katerih je sodelovalo po 36 gejev in lezbijk.

Za primerjalni del raziskave smo oblikovali dva nova vzorca in sicer tako, da so respondentke in respondenti v obeh vzorcih med seboj primerljivi glede demografskih značilnosti, edina razlika med njimi je desetletna starostna razlika. Razlika v vzorcu je 2,7%, kar je statistično gledano zanemarljiva razlika. Konkretno to pomeni, da smo za XY respondenta iz raziskave leta 2003, ki se je opredelil kot gej, s srednješolsko izobrazo, iz vaškega okolja, star 20 let itd. v vzorcu iz leta 2014 našli enakega XY respondenta z vsemi omenjenimi demografskimi značilnostmi. Edina razlika med njima je desetletno časovno obdobje med obema raziskavama: respondent iz raziskave leta 2003 je danes star 30 oziroma 31 let. Tako smo primerjali izkušnje gejev in lezbijk leta 2003 in 2014 (primerjavo smo delali s pomočjo Pearsonovega hi-kvadrata in upoštevali statistično značilno razliko ($p < 0,05$)). Vzorec 2003 sestavlja 443 respondentov (65,9% moških in 34,1% žensk), preoblikovan vzorec 2014 pa 916 respondentov (63,2% moških in 36,8% žensk).

V nadaljevanju predstavljamo nekaj izbranih rezultatov primerjave med obema vzorcema iz raziskovalnega poročila, ki je v celoti dostopno na spletni strani www.lgbtpravice.si. Izpostavljamo predvsem tiste vidike vsakdanjega življenja gejev in lezbijk, kjer smo zabeležili razlike, podatke pa v besedilu ilustriramo tudi z odlomki iz fokusnih skupin.

ROMAN KUHAR

Vsakdanje življenje lezbijk in gejev v Sloveniji

Lansko leto smo po več kot desetih letih v Sloveniji dobili novo obsežno sociološko raziskavo o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk, ki sta jo – tako kot leta 2003 – izvedla raziskovalca dr. Alenka Švab in avtor pričujočega zapisa, dr. Roman Kuhar.

Raziskava je bila izvedena v okviru projekta DIKE, ki so ga financirali Norveški skladi. Osredotočila se je na vprašanje pravne (pod) informiranosti gejevske in lezbične populacije v Sloveniji in na druga relevantna področja vsakdanjega življenja lezbijk in gejev: razkritje spolne usmerjenosti, izkušnje nasilja in diskriminacije, partnersko življenje in podobno. Anketni vprašalnik je bil delna ponovitev raziskave o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji iz leta 2003 (Švab in Kuhar, 2005), s tem pa smo dobili pri-

PRVA RAZMIŠLJANJA O HOMOSEKSUALNOSTI

Odkar se spomnim, nikoli nisem imel problemov. Sem se pač zavedal (da sem istospolno usmerjen). Spomnim se, da sem bil zelo mlad, ko sem v knjigi *Vse za mladostnike* to prvič zasledil na bolj jasni ravni, ko sem bil star 9 let. Saj piše, da je normalno, to je to. Potem je bil pa že internet. Na internetu vse najdeš. (Niko, 26)

To, da nisem strejt, sem vedela že od konca osnovne šole, ampak dejansko sem to dosti odlagala, zato ker si nisem prišla na čisto, da bi izrekla neko besedo in je rajši nisem. In sem raje počakala toliko časa, dokler nisem bila sigurna, ok, lezbijka je prava oznaka ali kakorkoli rečemo že temu in sem dejansko šele na faksu eni dotični osebi povedala. (Kaja, 23)

V srednji šoli sem imel težko obdobje, ker si nisem mogel priznati, ko sem videl kakšnega fanta, da me sploh privlači. To sem si zelo zanimal, ker pač ... Na jok mi je šlo, no, dostikrat in drugo nič. (Luka, 24)

Ker sem veliko hodil v knjižnico, sem tam s pomočjo knjig prišel do informacij, kaj pomeni biti gej. In mi je bilo potem pač: 'Aha, to ni nič, it's not a big deal, in potem nisem imel težav s tem. (Fanika, 23)

Jaz sem imel težave sam s sabo in si nisem hotel priznati, dolgo, dolgo časa. (...) Mi je tud ta vaša knjiga pomagala (Neznosno udobje zasebnosti, op. a.). Takrat sem jo našel celo pri nas v knjižgarni in jo kupil in sem celo prečital zvečer. In pač s knjigami si potem nekako pomagaš, ampak vseeno je trajalo in trajalo in trajalo. (Rok, 25)

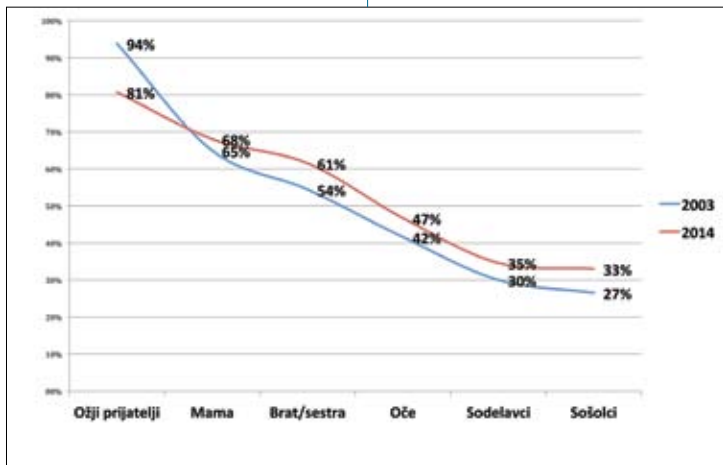
Raziskava ni pokazala razlik v prvih razmišljanjih o homoseksualnosti: v obeh obdobjih je glavina vprašanih poročala o tem, da so svoji potencialni homoseksualnosti prvič razmišljali v času pred 15. letom starosti, torej v času seksualnega razvoja posameznika.

Govor o homoseksualnosti v kontekstu družine ostaja »tabu tema«: starši se s svojimi otroki o tem ne pogovarjajo veliko, saj približno 80% vprašanih poroča, da se s starši o homoseksualnosti nikoli niso pogovarjali oziroma so se o tem pogovarjali zelo malo.

PRVO RAZKRITJE

Jaz sem povedal pri 18-ih, povedal sem svoji najboljši kolegici. Zraven je bila še ena kolegica, a je ni motilo. V bistvu smo se zjokali. Drugače že od malega vem, tudi prej sem že mel kakšne izkušnje. (...) Malo smo ga pili. Sicer nisem bil toliko pijan, da ne bi vedel, kaj delam, kaj počnem, ampak takrat sem rekel, da imam en težek kamen na sebi, na tako vižo sem igral in da pač ... ker so se čudili, zakaj nimam punce. (...) Po eni strani sta bili veseli, da sem jima to zaupal, nista pričakovali, ampak v bistvu sta me potem še tolažili, da to v bistvu ni nič takega. (...) Ni pa nobene drame bilo. (Matej, 27)

Podatki glede prvega razkritja so sicer pokazali na nekoliko sprememb, vendar te niso radikalno drugačne v desetletnem obdobju: še vedno je prijateljski milieu tisti, v katerem se dogajajo prva razkritja spolne usmerjenosti. Podatki iz leta 2014 kažejo le na to, da so še bolj kot pred desetimi leti prijateljice (in ne prijatelji) tiste, ki poslušajo prve zgodbe o razkritju. Razlika se kaže tudi pri znanjih ter bratih in sestrah. Podatki za leto 2014 kažejo, da se je nekaj več respondentov prvič razkrilo pred svojim bratom oziroma sestrom kot leta 2003, a ne glede na

Slika 1 - Pred kom ste razkriti?

to se struktura socialnih krogov, kjer se dogodi prvo razkritje, ne spreminja: prvo razkritje se praviloma ne dogodi v družini ali širšem sorodniškem krogu, pač pa v krogu prijateljic in prijateljev.

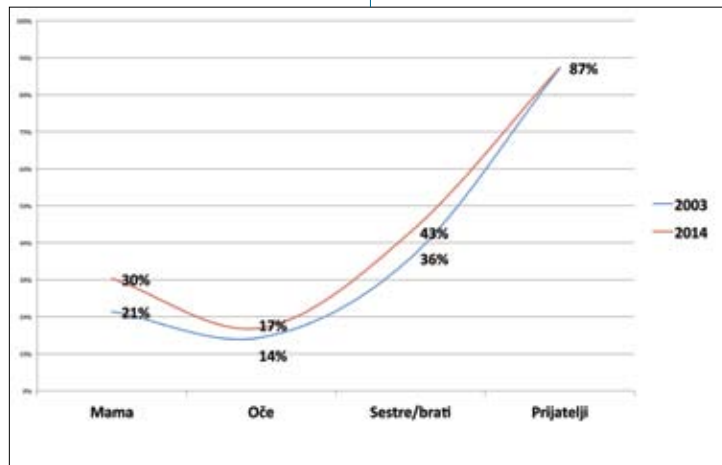
Razliko smo zabeležili tudi pri odzivih na prvo razkritje: odzivi se premikajo v smer večjega števila pozitivnih odzivov. Pri tem je potrebno opozoriti, da prvo razkritje najpogosteje ni nenačrtovano, kar pomeni, da geji in lezbijke dobro premislijo in preverijo, pred kom se bodo razkrili in kakšna bi lahko bila njihova reakcija na razkritje. Ker je pozitivna reakcija na prvo razkritje še kako pomembna za posameznika in njegovo (homoseksualno) identiteto, podatek o visokem številu pozitivnih reakcij (leta 2003 je o pozitivni reakciji na prvo razkritje poročalo 75% vprašanih, leta 2014 pa 84%) kaže tudi na to, da so respondenti in respondentke uspejo dobro identificirati osebe, ki bodo pozitivno odreagirale na njihovo razkritje.

Jaz sem se odločila za prvi coming out na poskusnem zajčku, na kate-rega nisem bila dosti vezna, ker je pač obstajal strah, da bodo te ljubljenе osebe potem odšle iz mojega življenja. To je bil en fant, ki se je zanimal zame, in je potem tudi dejansko šel iz mojega življenja. Ali zaradi mojega coming out ali pa zato, ker je videl, da ne bo njegova želja uslišana ... Potem v nadaljevanju sem se odločila, da se

bom outirala dobri prijateljici. Peljala sem jo nekaj dobrega pojed, ker pravijo, da ob dobri hrani gre to lažje skozi, in je zelo dobro sprejela, zelo pozitivno, mi je dala pozitiven feedback in potem sem bila pač bolj opogumljena in sem tako potem prišla tudi do coming outa pred starši in sorojenci. (Milka, 32)

Respondentke in respondente smo vprašali tudi, pred kom so že razkriti. Za primerjavo od tistih, ki so sodelovali v raziskavi iz leta 2003, so respondenti iz raziskave leta 2014 pogosteje razkriti pred brati, sestrami, sošolkami in sošolci ter sodelavci in sodelavkami, ni pa statistično značilnih razlik v razkritju pred očetom in mamo, čeprav se je delež tistih, ki so razkriti pred očetom, v primerjavi z letom 2003 povečal (enako pa se je povečal tudi delež tistih, ki so razkriti pred mamo). Še vedno v osnovi torej velja, da je bistveno več lezbijk in gejev razkritih pred materjo kot pred očetom. Strah pred razkritjem pred očetom, ki smo ga v raziskavi iz leta 2003 pojasnili z neobstojem komunikacije ali zgolj površno komunikacijo med respondentom in očetom ali kot posledico patriarhalnih binarnih razmerij, se torej ni bistveno spremenil.

Respondentke in respondenti v fokusnih skupinah so bili sicer večinoma razkriti pred obema staršema, a nekateri so pri tem

Slika 2 - Reakcije na razkritje (združeni odgovori »pozitivno« in »zelo pozitivno«)

izpostavljali negativne odzive očeta (čeprav je tovrstne odzive moč zabeležiti tudi pri mamah). Meta je, na primer, poročala:

Očetu sem povedala, ja. Itak sta ločena in sem mu v eni jezi povedala, iz principa, sem se mu zadržala, da sem lezbijka, ker sem vedela, da to pač ne bo sprejel in da mu bo to en udarec in sem ga hotela zabiti s tem. In potem je bilo čisto konec in se je začel dreti name, da to ni naravno in ne vem, kaj še vse. Mami pa, ja super, te sprejem takšno, kakršno si, foter pa ne. Zdaj je že sprejel, ampak je še vedno taka malo delikatna zadeva. (Meta, 24)

Nekaj respondentov v fokusnih skupinah je potrdilo, da so z razkritjem pred starši počakali do točke, ko so vstopili v istospolno partnersko zvezo. Menili so, da je partnerska zveza pomemben dokaz njihove istospolne usmerjenosti in da »ne gre za fazo«.

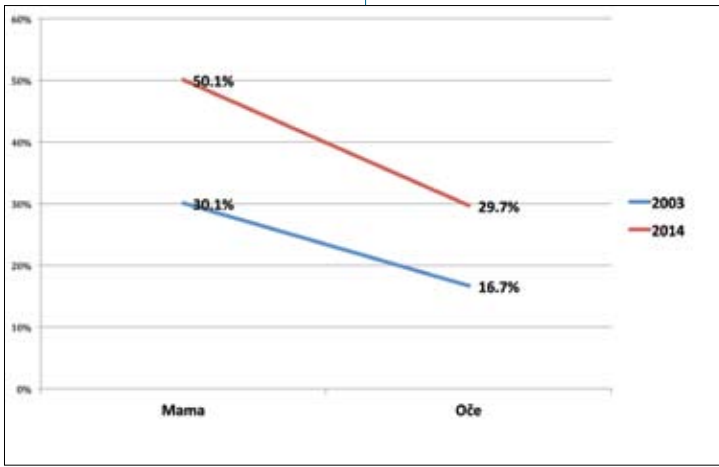
Pomislil sem, da če bom povedal in mi ne bodo verjeli ... Ampak imam neko potrdilo, imam partnerja, fanta, ki ga imam rad. Samo zato (sem povedal takrat), lahko bi tudi brez tega povedal. (Patrik, 24)

Ja, seveda sem razmišljal. Ampak takrat sem bil bolj sam in nisem imel dovolj poguma, da bi povedal. Potem pa sem imel partnerja in je bil čas. Ne bom skrival. (...)

*Mama je malo izbuljila oči (ko sem povedal). Najprej ni vedela, kaj je to gej, kaj to sploh pomeni. Zdaj ve. (...) Nisem se niti bal, ker se z mamo dobro razumem. (...) Ja, se o tem zdaj pogovarjava. Povem ji, da sem bil v Tifli, ni problema. (...) Revijo *Narobe* sem ji dal za brat ... ja, ni problema. (Luka, 24)*

Najbolj presenetljiv podatek iz ankete je sprememba glede razkritja pred ožjim krogom prijateljev in prijateljic. Tu se je delež tistih, ki so razkriti, pomembno zmanjšal (na sliki 1 prikazujemo zgolj odgovor »da«). Na ta račun se pomembno povečal delež tistih, ki menijo da prijatelji »vedo«. Leta 2003 je bil ta delež nekaj manj kot 3%, leta 2014 pa je dobrih 10%. Za pojasnitev te razlike bodo potrebna dodatna raziskovanja, zdi pa se, da ta sprememba nakazuje na zmanjševanje pomembnosti razkritja, ki je narejen v obliki izgovorjenih besed »jaz sem gej/lezbijka«. Ker je tovrstna spolna usmerjenost ena od možnih in vse manj stigmatiziranih identitet, se mlajše generacije morda premikajo v smer »post-coming out« obdobja, ko je posameznikovo spolno usmerjenost v vrstniški skupini moč razbrati »iz konteksta«. To hkrati pomeni tudi rahljanje heteronormativnih pričakovanj v sodobni kulturi. Tovrstno interpretacijo podpira tudi podatek o razkritju pred sošolci: medtem ko je leta 2003 dobrih 6% poročalo o tem,

Slika 3 - Pozitivno sprejemanje istospolne partnerske zveze (mama, oče)

da domevajo, da njihovi sedanjí sošolke in sošolci vedo za njihovo spolno usmerjenost, se je ta delež leta 2014 povzpел na dobrih 19%. (glej sliko 1)

Z izjemo prijateljskega kroga, kjer so bile reakcije na razkrije pri obeh dveh skupinah praviloma pozitivne, so se pri respondentih iz leta 2014 statistično značilno spremenile tudi reakcije na razkritje: več respondentk in respondentov je poročalo o pozitivnih reakcijah mame, očeta ter bratov in sester na njihovo razkritje. Vse to govori o postopni destigmatizaciji homoseksualnosti – vsaj v ožjem družinskem in prijateljskem krogu.

(glej sliko 2)

Delež tistih, ki so poročali o tem, da se je odnos z osebo, pred katero so se razkrili, prekinil zaradi razkritja, se ni spremenil: med leti 2003 in 2014 ni statistično značilnih razlik. V povprečju skoraj 19% vprašanih poroča, da imajo vsaj eno tako izkušnjo.

PARTNERSKE ZVEZE

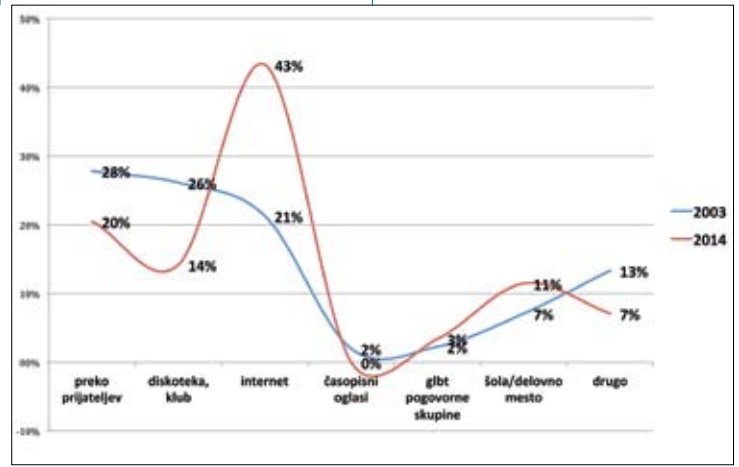
V povprečju je bilo skoraj 60% respondentk in respondentov v obeh vzorcih v istospolni partnerski zvezi v času anketiranja. Statistično značilna razlika je bila zabeležena pri vprašanju o bivanju v

skupnem gospodinjstvu: medtem ko je leta 2003% skoraj 90% tistih, ki so imeli istospolno partnersko zvezo, poročalo, da s partnerjem živita v skupnem gospodinjstvu, se je ta delež leta 2014 zmanjšal na skoraj 57%. Za to obstajata dva ključna razloga: povečalo se je število mlajših respondentov, ki poročajo o istospolni partnerski zvezi, a še nimajo skupnega gospodinjstva. Drugi razlog tiči v ekonomski krizi in trendu podaljševanja bivanja pri starših v trideseta leta. Rezultati, ki jih navajamo v nadaljevanju, se nanašajo na tiste, ki so bili v času anketiranja v istospolni partnerski zvezi.

Podobno kot pri razkritju, je tudi pri sprejemanju istospolnih partnerskih zvez v družinskem kontekstu raziskava pokazala na pomembne statistično značilne razlike v smer večjega sprejemanja tovrstnih zvez. Respondentke in respondenti poročajo o bistveno večjem številu pozitivnih odzivov s strani staršev na njihovo istospolno partnersko zvezo.

(glej sliko 3)

Zanimiv je tudi podatek o tem, kje geji in lezbijke spoznavajo svoje istospolne partnerje. Desetletna razlika med vzorcema kaže na pomemben premik spoznavanja partnerjev v virtualnem prostoru: leta 2014 je še enkrat več respondentov in respondentk kot leta 2003 poročalo, da so svojega partnerja spoznali na internetu.

Slika 4 – Mesta spoznavanja potencialnih partnerjev

Nekoliko se je povečal delež tistih, ki so svojega partnerja spoznali v šoli oziroma na delovnem mestu (predvsem spoznavanje v šoli je povezano z dejstvom, da se geji in lezbijke dandanes prej razkrijejo in posledično tudi prej vstopajo v istospolna partnerska razmerja), medtem ko prijateljski krog in predvsem fizični prostori, kot so klubi in bari, izgubljajo na pomenu v smislu spoznavanja potencialnih partnerk in partnerjev. Zabeležene razlike so statistično značilne.

(glej sliko 4)

V skladu z ugotovitvijo, da geji in lezbijke vstopajo v istospolne partnerske zveze prej, kot so to počeli njihovi starejši kolegi in kolegice (ti so bili namreč soočeni še z visoko stopnjo stigme, povezane s homoseksualnostjo), se je spremenil tudi podatek o želji po poroki. Statistično značilno se je spremenil delež tistih, ki ne vedo, ali bi se poročili s svojim partnerjem/partnerko, če bi bilo to mogoče. Med njimi so predvsem mlajši respondentke in respondenti, ki odločitev o vprašanih, kot je poroka, pomikajo v poznejša obdobja svojega življenjskega poteka, kar je na splošno značilno za mlajše generacije. Medtem pa se delež tistih, ki bi se poročili, če bi bilo to mogoče, ni bistveno spremenil: v osnovi 60% vprašanih poroča, da bi se poročili s svojim istospolnim partnerjem.

(glej tabelo 1)

Nekoliko so se spremenila tudi stališča respondentk in respondentov glede poroke. Čeprav še vedno velja, da glavnina v poroki vidi možnost večje socialne varnosti in je to tudi poglavitni razlog, zakaj bi se odločili za poroko (ta delež se je celo nekoliko povečal), se je pomembno povečalo tudi prepričanje, da bi zakonska zveza utrdila posameznikovo partnersko zvezo in da bi tovrstna pravna in simbola izenačenost z raznospolnimi partnerskimi zvezami pozitivno vplivala tudi na družbeno sprejemanje gejev in lezbijk. Rečeno drugače: v desetletnem obdobju so se pričakovanja glede učinkov poroke povečala tako na ravni simbolnih, celo ideoloških pričakovanj, kot tudi na ravni praktičnih rešitev (v smislu socialne varnosti).

NASILJE

Leta 2003 je 53,3% vprašanih poročalo, da so bili zaradi spolne usmerjenosti že žrtev homofobnega nasilja. Leta 2014 je ta delež podoben: 50,3% vprašanih je že doživelo nasilje zaradi svoje spolne usmerjenosti. Pri tem se razmerja med tipi nasilja v desetih letih niso spremenili: glavnina poroča o verbalnem nasilju, sledi mu fizično nasilje in nato spolno. Statistično značilno razliko je moč zabeležiti pri psihičnem oziroma verbalnem nasilju, saj je leta 2014

	Da	Ne	Ne vem
2003	61,3%	17,9%	20,8%
2014	59,8%	11,5%	28,7%
Skupaj	60,3%	13,8%	25,9%

Tabela 1 - Ali bi se poročili s svojimi istospolnim partnerjem, če bi bilo to mogoče? (p=0,000)

5% več vprašanih poročalo o izkušnji tovrstnega nasilja.

(glej sliko 5)

Čprav se je količina nasilja v desetletnem obdobju nekoliko znižala, pa se je vseeno statistično značilno spremenila pogostnost izkušnje nasilja pri tistih, ki to izkušnjo imajo. Respondentke in respondenti leta 2014 so pogosteje poročali, da so bili žrtev nasilja nekajkrat ali pogosto.

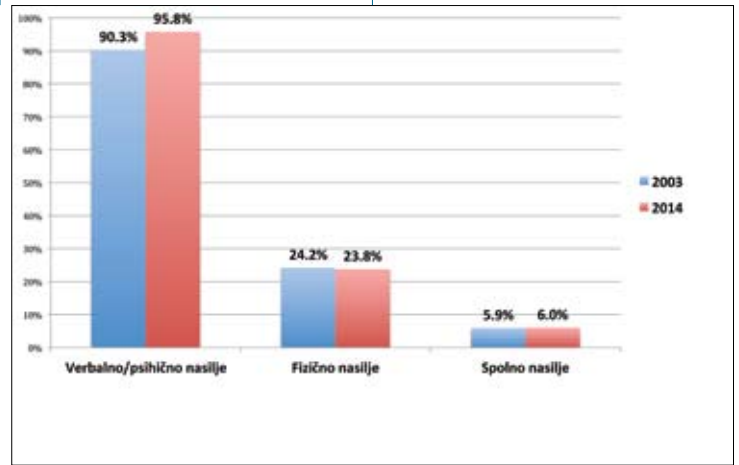
Med tistimi, ki so nasilje izvajali, še vedno – tako kot leta 2003 – prednjačijo »neznanci«. Glavnina homofobičnega nasilja se torej zgodi v javnem prostoru (ulica, bari ipd.) s strani neznancev. V skladu s prejšnjimi ugotovitvami o boljšem sprejemanju istospolno usmerjenih oseb v kontekstu družine, so respondenti v vzorcu iz leta 2014 statistično značilno manj pogosto poročali, da so homofobično nasilje izvajali starši oziroma sorodstvo (leta 2003 je o tem poročalo skoraj 26% vprašanih, leta 2014 pa se je ta delež zmanjšal na 16%). Ob tem pa je zaskrbljujoč podatek, da se je v vzorcu iz leta 2014 statistično značilno pogosteje nasilje pojavljalo v kontekstu šole: leta 2014 je še enkrat več (44%) kot leta 2003 (22%) poročalo, da so bili zaradi svoje spolne usmerjenosti žrtve nasilja s strani sošolcev in sošolk. To je lahko posledica več dejavnikov: deloma to lahko pripisemo večji vidnosti gejv in lez-

bijk v šolskem prostoru, saj se ti že v času šolanja razkrijejo. Drugi razlog lahko iščemo v večji senziбилnosti respondentov, ki prepoznajo homofobično nasilje in so nanj pozorni. Ob tem pa ne smemo spregledati tudi vloge šole in učiteljev ter učiteljic: odsotnost sistemskega naslavljanja problema homofobije in sploh nasilja v šoli zagotovo botruje k reprodukciji tovrstnega nasilja tudi v šolskem prostoru. Ob tem je zanimiv (in zaskrbljujoč) podatek, da je leta 2003 dobrih 55% vprašanih potrdilo, da so v času šolanja v osnovni oziroma srednji šoli pri pouku obravnavali homoseksualnost (pri tem zanemarjamo vprašanje, koliko in na kakšen način so o tem govorili), medtem ko je leta 2014 o tovrstni razpravi pri pouku poročalo statistično značilno manj vprašanih: 46%.

(glej sliko 6)

PARADE PONOSA IN AKTIVISTIČNO DELO

V zaključnem delu vprašalnika smo respondente spraševali po njihovem odnosu do parad ponosa in oceni dela nevladnih organizacij, ki delajo na področju LGBT. Medtem ko se je podpora paradi

Slika 5 – Izkušnje nasilja zaradi spolne usmerjenosti (po tipih)

ponosa kot politični manifestaciji LGBT skupnosti v zadnjih desetih letih statistično značilno zmanjšala (leta 2014 je bilo v vzorcu več tistih, ki menijo, da parada ni pravo orodje za opozarjanje na položaj in težave LGBT skupnosti), pa se je odnos do dela aktivistov in aktivistk v nevladnih LGBT organizacij v Sloveniji v zadnjih desetih letih statistično značilno spremenil v smer pozitivne ocene: približno 60% vprašanih danes delo aktivistk in aktivistov ocenjuje kot dobro ali zelo dobro.

(glej sliko 7)

KLJUČNE UGOTOVITVE RAZISKAVE IZ LETA 2014

Poroka s partnerjem/partnerko istega spola

60% vprašanih bi se poročilo, če bi bilo to mogoče, 11% se ne bi odločilo za poroko, 29% ne ve, ali bi se poročili (med njimi so predvsem mlajši respondenti, ki odločitev o tem pomikajo v poznejša obdobja svojega življenjskega poteka). Kot razlog prevladuje potreba po pravni oziroma socialni zaščiti in v manjši meri »romantični razlogi«.

Registracija

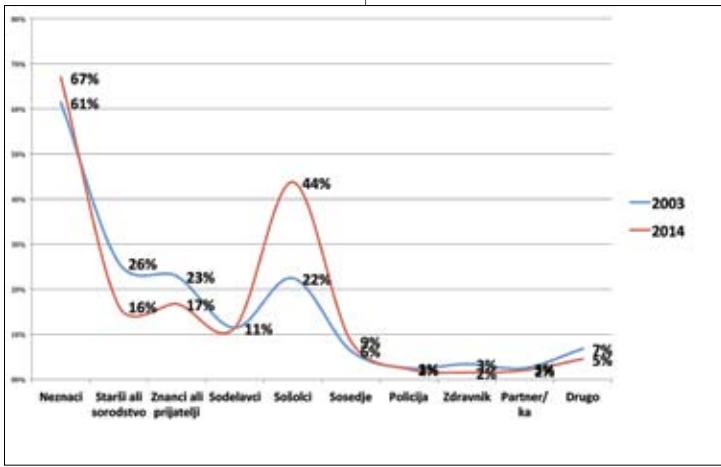
V vzorcu je bilo 7% tistih, ki so se registrirali. Podobno kot pri poroki, je bil prevladujoči razlog (50%) za registracijo »pravna varnost«. 47% bi se registriralo, če bi jim to »prineslo več pravic kot sedaj«, nadaljnih 20% pa, če bi s partnerjem imela skupno premoženje ali otroke.

Poznavanje prava

Glavnina, nekaj manj kot 64% vprašanih, je svoje poznavanje zakonodaje, ki je povezana z istospolno usmerjenostjo, ocenila kot delno: poznajo nekaj teh vsebin. Na osnovi njihovih nadaljnjih odgovorov – spraševali smo jih, kakšne pravice imajo istospolni pari v Sloveniji – je mogoče trditi, da so njihove samoocene realne: glavnina pozna najbolj osnovne in medijsko najbolj izpostavljene pravice (npr. pravica do registracije), manj poznavanja pa so pokazali v primeru bolj specifičnih situacij, s katerimi se v svojem življenju najverjetneje še niso srečali.

Repondenti so pokazali najboljše poznavanje pri najbolj osnovnih vprašanih, ki so v javnosti najbolj izpostavljena: 95% vprašanih ve, da v Sloveniji niso možne poroke med osebami istega spola in skoraj enak delež (93,5%) ve, da istospolni par ne more skupaj posvojiti otroka. Relativno dobro je tudi

Slika 6 - Kdo je izvajal nasilje, ki ste ga doživeli zaradi svoje spolne usmerjenosti?

poznavanje protidiskriminacijske zakonodaje na področje zaposlovanja: skoraj 81% vprašanih ve, da slovenska zakonodaja prepoveduje diskriminacijo na osnovi spolne usmerjenosti na delovnem mestu.

Vse druge pravice so bistveno manj poznane. Ob tem je zanimivo dejstvo, da so poznane bolj prepovedi (tj. kaj ni mogoče), manj pa pravice, ki že obstajajo. Med vsemi naštetimi pravicami sta daleč najmanj poznani pravica do odločanja o zdravljenju partnerja, če ta ne more odločati o sebi, in pravica do dedovanja po partnerju, tudi če nista bila registrirana, ki je ena od nedavno podeljenih pravic z odločbo Ustavnega sodišča.

Diskriminacija

Skoraj 30% vprašanih je potrdilo, da so bili v času njihovega šolanja – osnovna in srednja šola – diskriminirani ali nadlegovani zaradi svoje spolne usmerjenosti. Glavna je tovrstno diskriminacijo doživela nekajkrat, 6% vprašanih pa je poročalo, da so bili pogosto diskriminirani ali nadlegovani zaradi svoje spolne usmerjenosti. Manjši delež diskriminacije oziroma nadlegovanja zaradi spolne usmerjenosti raziskava kaže na področju delovnega mesta. 12% vprašanih je potrdilo, da imajo tovrstno izkušnjo na delovnem mestu zaradi svoje spolne usmerjenosti.

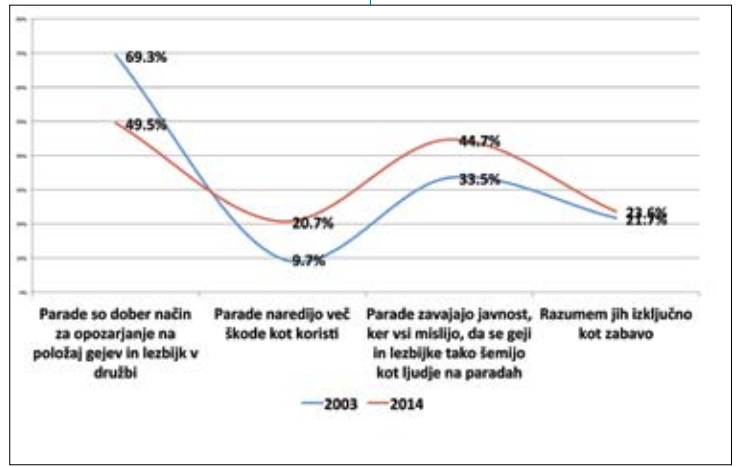
Skoraj 18% vprašanih je poročalo o doživljanju diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti, ki se ni zgodilo na delovnem mestu ali v šoli. Med njimi izstopajo lokali in restavracije in s tem povezani hoteli in turizem (skupaj 79%), 18% tistih, ki so bili diskriminirani izven šole in delovnega mesta, pa je poročalo o diskriminaciji na področju bančništva.

Glavna – skoraj 92% vprašanih – diskriminacije ni prijavila, pri čemer za to navajajo dva glavna razloga: minimalizacijo diskriminacije (diskriminacija ni bila dovolj »velika«, da bi jo bilo vredno prijaviti) in ekonomiko delovanja, ki se kaže v prepričanju, da s prijavo ne bi ničesar dosegel.

Nasilje

Vsak drugi respondent je zaradi svoje spolne usmerjenosti že doživel nasilje. V večini primerov gre za psihično nasilje, kot je posmehovanje, izsiljevanje ali žaljenje (95%). Sledi fizično nasilje – tega je izkusila četrtina vprašanih (24,6%), spolno nasilje pa je doživelo 6% vprašanih. Skoraj 74% vprašanih je poročalo, da so nasilje izkusili nekajkrat.

Respondenti in respondentke so nasilje zaradi svoje spolne usmerjenosti najpogosteje doživljali v javnem prostoru (na ulici, v barih in podobno), storilci teh dejanj pa so bili v glavnini – v 66% prime-

Slika 7 - Stališča glede parad ponosa (združena odgovora »strinjam se« in »popolnoma se strinjam«)

rov – neznanci. Druga največja skupina »storilcev nasilja« so sošolci in sošolke (43%).

Tako kot v primeru diskriminacije, tudi nasilja večina ni prijavila policiji: 91% nasilja ni prijavilo, preostali (43 oseb) je nasilje prijavilo. 55% je poročalo, da nasilja niso prijavili, ker ni šlo za tako nasilje, da bi se ga splačalo prijaviti, skoraj 26% pa je zatrdilo, da s prijavo nasilja ne bi ničesar dosegli.

Med tistimi, ki so nasilje prijavili policiji, je glavnina poročala o nevtralnem ali pozitivnem izkušnjah s policijo. 47% je tako zatrdilo, da ob prijavi ni bilo moč zaznati posebnega bodisi pozitivnega bodisi negativnega odziva policije, 37% je odnos policije ocenilo kot podporen in profesionalen, o neprofesionalnem in homofobičnem vedenju policije pa so poročale tri osebe.

Zlovenija, Tibor Bolha

Foto: Nada Žgank/Memento

ROMAN KU HAR
 POGOVOR Z
 NIKO KOVAČ IN
 SIMONOM MALJEVCEM,
 KOORDINATORJEMA
 KAMPANJE ČAS JE ZA

Bil je čas za

Če drži, da se zgodovina ponavlja najprej kot tragedija, nato kot farsa, potem je rezultat na drugem referendumu o pravicah istospolnih parov in družin za slovensko družbo zagotovo ... farsa. Ker bil je čas za. V zgodovinskih učbenikih druga zavrnitev enakih pravic za vse ne bo bleščeče poglavje slovenske družbe. Pravzaprav današnji čas ne piše kaj dosti bleščečih poglavij, menita Nika Kovač, predstavnica Iniciative za demokratični socializem in članica koalicije Združena levica, in Simon Maljevac, predstavnik LGBT-skupnosti v kampanji *Čas je za ... Za Narobe* sta spregovorila o svojem videnju referendumu o Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.

Kako sta doživela dvajseti december okrog devete ure zvečer, ko je postalo jasno, da zakon na referendumu ni bil potrjen?

Simon: Tisti trenutek o tem nisem mogel razmišljati. Dogajalo se je kup stvari in še veliko je bilo potrebno postoriti. Spomnim se samo neke žalosti. Vse skupaj je prišlo za mano nekaj dni pozneje. A vem, da smo delali dobro, delali smo tisto, v kar smo verjeli, zato nisem imel občutkov, da smo stvar naredili narobe. Vem, da smo dali vse od sebe. Naše sporočilo je bilo jasno in zanj smo ves čas

kampanje dobivali tudi pozitivne odzive ljudi. Nisem bil razočaran nad našim delom, sem bil pa seveda razočaran nad rezultatom.

Nika: Glede na to, da vlada ni podprla kampanje, da kampanja največje vladne stranke ni bila prav odmevna, da je bilo za kampanjo samo mesec dni časa, malo denarja, da so televizije pristale na diskurz nasprotnikov in da smo spremljali meritve javnega mnenja, zmage na dan referendumu nisem pričakovala. Upala sem, da ne bodo dosegli kvoruma, zares pa je celotna izkušnja referendumu za menoj prišla bistveno pozneje.

Na kakšen način so mediji, kot praviš, pristali na diskurz nasprotnikov? Zdelo se je, da je večina medijev vendarle naklonjena izenačitvi pravic.

Nika: Mislim, da so bili v tiskanih medijih korektni, televizije, ki dosežejo največ volilk in volilcev, predvsem javna televizija, pa so argumente nasprotnikov, ki so bili zasnovani na laži, privzeli za relevantne. Kar naenkrat smo se pogovarjali o uvajanju »teorije spola« v šole, o tem, da se bodo spreminjali učni načrti, da bo šola otroke indoktrinirala, zato jih ti ne bodo mogli vzgajati skladno s svojimi prepričanji in podobno. Lahko smo trditve zanikali, imeli podporo strokovnjakov, ki so argumentirano zavračali očitke in strahove nasprotnikov, a v skopo odmerjenem času, predvsem v elektronskih medijih, je populistična laž vedno v prednosti.

Simon: Pomembno je bilo tudi to, da je bil to drugi referendum na isto temo in da je tema medijsko že precej izčrpana. Rad bi poudaril še, da je bila kar nekaj časa v javnosti, predvsem v intelektualnih krogih, prisotna ideja bojkota, kar so mediji tudi reproducirali. Pravzaprav smo z nekaterimi sporočili težko prodrli v medije.

Nika: Ne smemo pozabiti, da je voditeljica na nacionalni televiziji na prvem soočenju napačno razložila kvorum. Res so napako, ker smo protestirali, popravili. Seveda pa je bilo jasno, da bo popravek dosegel manjši del gledalcev in gledalk. Na TV SLO smo se soočali z zadržanostjo, včasih smo se spraševali, če ni šlo morda celo za blokado. V petek pred volilnim molkom nas, recimo, niso uvrstili v zakonsko določen termin v poročilih ob desetih zvečer. Pop TV je z nekaterimi oddajami sicer pokazala profesionalno držo, a bi lahko naredili bistveno več za utemeljeno odpravljanje strahov.

Ali menita, da so na rezultat bistveno vplivali mediji ali so bile morda bolj ključne nedeljske pridige v cerkvah po Sloveniji?

Simon: Faktorjev, ki so vplivali na rezultat, je bržkone več. Nenazadnje so nam javnomnenjske raziskave na začetku napovedovale izid, kakršen je bil na koncu, čeprav se je vmes mnenje obračalo v našo smer. Mislim, da je na rezultat ključno vplivalo delo po manjših lokalnih okoljih, kjer se je pokazal naš manko, saj kot civilna družba nimamo razvite lokalne mreže. Preprosto nismo dosegli vseh tistih, ki bi jih želeli doseči.

Nika: Razen Združene levice, ki se je kot predlagatelj zakona polno angažirala, je bila podpora ostalih levih in sredinskih političnih strank res skoraj nična. Vlada pa se je celo odločila, da v kampanji sploh ne bo sodelovala.

Tako pri prejšnji kot pri tokratni kampanji so obstajale ocene, da je stran, ki je ZA, preveč mehka in popustljiva do nasprotnikov. Vi, na primer, niste zelo glasno kritizirali cerkve. Se vama zdi, da bi z bolj ostrimi pristopi lahko mobilizirali več ljudi ali bi zgolj zadovoljili tiste, ki jim gre mehak politični pristop na živce?

Simon: Vse, kar je bilo na tej temi do sedaj narejeno, je temeljilo na polju racionalnosti. Zdi se, kot da smo se kot skupnost bali svojih lastnih čustev. Bali smo se povedati, da so nam pomembne nekatere stvari, ki se lahko zdijo ideološke. Referendum je zgodba o tem, kako prepričati večino, ne zgolj neko specifično skupino. Zato smo v tokratni kampanji skušali iskati skupne imenovalce celotne družbe, ne zgolj posamezne skupine. Sicer pa se je z bolj frontalnimi pristopi že poskušalo, pa tudi ni delovalo. Na napade nasprotnikov nismo neposredno odgovarjali, ker se lahko hitro znajdeš v poziciji, ko samo še odgovarjaš in nič več ne govoriš.

Nika: V idealnem svetu bi bila to kampanja, ki bi imela več različnih glasov. V idealnem svetu bi imeli glas, ki bi bil pripravljen narediti analizo delovanja (predvsem financiranja) neokonzervativnih gibanj. V idealnem svetu bi imeli medij, ki bi pripravil pregled preteklega političnega delovanja lažne civilne družbe, ki jo poosebljata Aleš Primc in Metka Zevnik. V idealnem svetu bi kampanja trajala dlje časa, vladna koalicija, ki je zakon podprla, s prvim ministrom vred, pa bi aktivno zagovarjala zakon. A ker smo na koncu v Kudu France Prešern ostali samo predstavniki LGBT-skupnosti in Iniciative za demokratični socializem oziroma Združene levice, smo se odločili, da je pomembno stopiti skupaj, ustvariti enotno fronto, ne pa še dodatno razpršiti moči in sredstva. Objektivno je bila to rešitev, ki se je po skupnem premisleku zdelala najboljša.

Primerjava s prejšnjim referendumom se vsiljuje kar sama, čeprav stvar ni povsem primerljiva: na tokratnem referendumu se je odločalo o dveh domnevno najbolj »problematičnih« stvareh, ki jih na prej-

**Šnjem referendumu ni bilo: enako poimeno-
vanje institucije (zakonska zveza) in
možnost skupne posvojitve otrok. Vaju
moti, da primerjajo oba rezultata?**

Nika: Šlo je za radikalno drugačno zgodbo. Drugačna je bila že izhodiščna pozicija: kdo je vložil zakon in kako je bil zakon sprejet. Seveda je bilo že pri prvem referendumu opravljeno veliko delo. Tudi zdaj se zdi, da je kljub porazu za LGBT narejen nov korak naprej. Zdaj je predlog, ki je padel na prvem referendumu, postal sprejemljiv tudi za tiste, ki so ga zrušili. Zadnje rešitve novele ZZZDR so bile brezkompromisne, ker pri človekovih pravicah in enakosti pred zakonom ne kaže sklepati kompromisov.

Sta omenjeni dve vsebinski točki – skupno ime in posvojitve – tisti, ki sta nasprotnikom omogočili, da so dosegli kvorum. Leta 2012 je bilo možno reči, da ne gre za poroke in da ne gre za posvojitve ... Ali pa so se nasprotniki tokrat res še bolje organizirali?

Simon: Mislim, da je na to potrebno pogledati širše. V času od prejšnjega referendumu se je referendumska zakonodaja spremenila. Če veš, da moraš doseči kvorum, verjetno uporabiš drugačne pristope in vse to tudi bolj poudarjaš. Celotna kampanja nasprotnikov je temeljila na sporočilu: pripelji pet prijateljcev. Pri prejšnjem referendumu je bila stvar drugačna. Tudi takrat je bilo seveda pomembno, da so pripeljali več ljudi, a ni bilo kvoruma. Mislim, da je ta razlika igrala vlogo pri izvedbi kampanje in je v nekem psihološkem smislu vplivala tudi na volilce. Drugi problem, s katerim smo se ukvarjali, je pasivizacija. Gre za stališče: to se mene ne tiče. Bržkone imamo kar nekaj tihih podpornikov, ki menijo, da to ni vprašanje, o katerem bi oni lahko odločali. No, kljub vsemu so se nekateri izpostavili tako, kot se niso nikoli prej. Pri tem imam v mislim predvsem mame. One so pokazale, da to ni zgolj zgodba neke skupnosti, pač pa presega njene okvire. Upam, da bomo nekoč prišli do tega, da

je to zgodba celotne družbe, družbe, v kateri želimo živeti.

Nika: Smo v času, ko okrog meja države postavljajo žično ograjo, smo v času naraščajoče moralne panike zaradi begunskega vprašanja, smo v času vpisa fiskalnega pravila v ustavo ... Smo torej v času, ko naša družba postaja vse bolj izključujoča in avtoritarna. Celotna strategija nasprotnikov zakona pa je temeljila na retoriki spodbujanja strahu ...

Zakaj pa vi niste igrali na strah? Recimo na strah pred družbo, ki jo opisujeta?

Simon: Na strah nismo igrali zato, ker ne verjamemo v take populistične pristope. Potem v moralnem smislu ne bi bili nič boljši od svojih nasprotnikov. Naša stran je vendarle operirala z dejstvi, nasprotniki pa so uporabljali polresnice in laži.

Cilj torej ne opravičuje sredstev?

Simon: Ne vedno. Sam ne bi mogel delati kampanje, ki bi se posluževala laži, polresnic in podobnega. To so pristopi, na katere ne morem pristajati.

Mladen Dolar v enem od intervjujev pravi, da je stvar za Aleša Primca izgubljena vnaprej, saj bo zakon nekoč sprejet. Sta tudi vidva po dveh mesecih intenzivnega soočenja z njim tako optimistična glede vnaprej izgubljene bitke?

Simon: Povsem jasno je, da so referendumi samo ena od metod Aleša Primca za njegovo politično profiliranje. Nenezadnje je to v izjavi po referendumu priznal tudi sam. Poleg tega se je potrebno zavedati, da je Primc že ves čas v politiki: bil je predsednik odbora SLS in aktiven v mnogih gibanjih.

Nika: Po razglasitvi rezultatov sem gospodu Primcu na TV Slovenija rekla, da so sicer zmagovalci, a da je to začasno, saj je jasno, da bo v naslednjih letih zmaga naša. Nikoli ni odveč poudarjati zavedanja, da vprašanja manjšin niso manjšinska vprašanja, ampak so temeljni del razmisleka o pravičnejših in enakopravnejših družbah. Rezultat referendumu ne predstavlja zgolj LGBT vprašanja, ampak naslavlja tudi razredno

vprašanje – s socialističnega vidika je vsaka oblika družbenega zatiranja nesprejemljiva. Naš boj je bil in (ne glede na rezultat) ostaja sku-

Za prejšnji referendum sem nekoč rekel, da je bil v pravnem smislu poraz, v družbenem pa zmaga, saj se je javni prostor na široko odprl temi istospolnih partnerstev in družin. Bi lahko enako rekli tudi za ta referendum?

Nika: S tem, da je bil zakon sprejet v državnem zboru in so rešitve v določenem obdobju postale »normala«, smo dosegli zelo velik premik. V vsem se mi zdi najbolj pozitivno sporočilo tega obdobja to, da poleg LGBT-skupnosti obstaja še veliko organizacij in strokovnih združenj, ki zagovarjajo popolno izenačitev pravic, in so se povežale med seboj. Zagotovo pa je boj za zagotavljanje enakih pravic vsem posameznikom in posameznic zgolj prvi korak, osvoboditev LGBT-skupnosti je potrebno misliti v okvirih širokega gibanja za splošno družbeno emancipacijo.

Simon: Bojim se, da je rezultat referendumu pokazal realno družbeno stanje, ki se je od leta 2012 spremenilo. Gre za zelo zaskrbljujoče stanje, ki ga v veliki meri omogoča pasivna leva sredina. Mislim, da kot družba ne vemo čisto dobro, kam hočemo. Smo kot konji s plašnicami: ne gledamo, zato tudi nič ne naredimo. Mislim, da je čas, da se zamislimo nad tem stanjem.

Kaj je za LGBT-skupnost pomenila zelo jasna podpora politične stranke Združena levica?

Simon: Pomenila je to, da smo bili pri nekaterih vprašanjih, o katerih že dolgo govorimo, končno slišani. Mislim, da je to pomemben korak naprej in tega smo veseli. To se je videlo tudi s samim sprejetjem tega zakona, ko so zakon podprle tudi druge stranke.

Aleš Primc in Metka Zevnik sta javni osebnosti. Tudi Miha Lobnik je bil v prejšnji kampanji izpostavljen kot obraz kampanje. Vidva sta v primerjavi z njimi popolna

anonimneža. Vaju ne pozna skoraj nihče. V kampanji, razen čisto na koncu, vaju skorajda nismo videli na televiziji. Zakaj?

Simon: Kampanja *Čas je za* je bila sestavljena iz različnih organizacij ter posameznikov in posameznic. To smo pokazali tudi navzen: govnornikov in govnornic je bilo veliko. Z vsemi temi obrazi smo pokazali na široko podporo, ki smo jo imeli.

Kup primerjav se vzpostavlja tudi z irskim referendumom. Če se ne motim, ste del njihovih pristopov poskušali uporabiti tudi v Sloveniji. Zakaj so tam zmagali, pri nas pa nismo?

Simon: Pri nas smo imeli izredno omejena finančna sredstva in zelo omejen čas. Imeli smo tudi drugačno izhodiščno stanje. Na Irskem je kampanja potekala več kot eno leto, imeli so bistveno večja finančna sredstva, pa tudi javnomnenjske raziskave so že v izhodišču kazale podporo. Zaradi vsega tega težko primerjamo obe situaciji.

Na Irskem je celotna vlada podpirala spremembo zakona. Zakaj tega pri nas ni bilo, čeprav so parlamentarci sprejeli in potrdili amandmaje k zakonu, ki so bili na referendumu?

Simon: To je dobro vprašanje, ki bi ga morali zastaviti njim.

Naj vprašam drugače: je bila podpora v parlamentu pravzaprav podpora s figo v žepu, ker so parlamentarci računali na to, da bo referendum?

Nika: Razlogov, zakaj stranke vladajoče koalicije, z delno izjemo SD in določenih posameznikov in posameznic iz SMC – na primer ogromen osebni angažma Jasne Murgel – niso aktivno podprle kampanje, je več, vsi pa nakazujejo na nek običajen *modus operandi*

etablirane vladne politike pri tovrstnih vprašanjih.

Na drugi strani seveda obstajajo drugačne obtožbe: Združena levica naj bi vložila ta amandma, ker se je s tem želela profilirati in promovirati ter pridobiti določen del medijskega prostora.

Nika: (cinično) Združena levica iz istih razlogov zagovarja tudi odstranitev žice z mej, brani begunce in je proti fiskalnemu pravilu. Vse to so teme, ki ne prinašajo veliko političnih točk in ne odpirajo prav veliko prostora za (samo)promocijo. Zavedati se je potrebno, da kapitalistična družba ne bi mogla obstati brez marginalizacije LGBT-skupnosti, podrejanja žensk, izkoriščanja rasnih in etničnih manjšin. Združena levica se po svojih najboljših močeh skuša boriti proti vsem oblikam zatiranja.

Vesna Vuk Godina je po referendumu dejala, da bi se morali akterji referendumске kampanje Čas je za opravičiti istospolno usmerjenim in vsem levičarjem za škodo, ki so jo naredili. Kako ji odgovarjata?

Nika: Zaradi vsebinske zasnove kampanje smo seveda deležni kritike. Tudi upravičene. Verjamem, da smo v danem trenutku delali najboljše in dali vse od sebe. Po pogovoru s strokovnjaki in analizah, ki smo jih opravili, smo se skupaj odločili, da bo kampanja gradila na sprejemanju različnosti in promoviranju enakih pravic za vse. Ko za nazaj reflektiram celotno situacijo, seveda prepoznam trenutke, ko bi se lahko odzvali tudi drugače.

Simon: Vsaka kritika je dobrodošla. Upam, da je bila ta kampanja nauk predvsem za tiste, ki se niso strinjali z njo, da se angažirajo in kaj naredijo. Upam, da bomo končno spoznali, da smo vsi skupaj v tem čolnu. Prelaganje odgovornosti drug na drugega ne pelje nikamor.

Verjetno je bilo veliko generalov po bitki. Katero od njihovih kritik sprejemata?

Simon: Vse kritike so na mestu, ker vidijo stvari z drugačnih pozicij. Kažejo tudi na raznolikost družbe. Kljub temu pa vseeno mislim, da

smo s kampanjo in predvsem s svojimi sporočili dosegli svoj namen. No, namen je bil seveda zmaga, a tudi sporočila o enakih pravicah in o tem, da so vse spoznamne ljubezni enakovredne, so pomembna.

Se vama zdi, da sta kot koordinatorska kampanje zapirala prostor za take odzive?

Nika: Način komuniciranja in koncept kampanje *Čas je za* smo določili skupaj, v tem procesu pa so lahko z enakovrednim glasom sodelovali vsi, ki so si to želeli. Odločitve so bile premišljene, temeljile pa so na posvetovanju s strokovnjaki in strokovnjakinjami. Vsak, ki je želel, da bi bil v okviru kampanje slišan, je to možnost dobil. Ob tem pa smo podpirali druge, vsebinsko drugačne pristope, ki so potekali vzporedno in dopolnjujoče. Si bi pa vsi želeli, da bi na eni strani krovna kampanja imela več sredstev, na drugi pa da bi bilo dopolnjujočih akcij več. Sama se strinjam s pripombami, da nismo naredili dovolj za vse članice in člane LGBT-skupnosti. Vključevanje trans oseb v kampanjo ni bilo najbolj domišljeno.

Ena od kritik je, da je bila glavna dogajanja osredotočena na Ljubljano in da niste dovolj delali na terenu. Bi delo na terenu lahko naslovlili tisti tip volilcev, ki ste jih naslavljali v kampanji, ali pa je delo na terenu, izven urbanih središč, prostor, kjer uspevajo predvsem konservativne ideje?

Simon: Delo na terenu je pomembno, a tu imamo največji manjko. Mi nimamo tedenskih dogodkov ...

Nika: Kar reci: maše po cerkvah ...

Simon: (smeh) ... in podobnih aktivnosti za mobilizacijo. Treba se je zavedati, da po terenu niso aktivno delovale vse politične stranke, ki so podprle predlog novele, civilne organizacije pa v Sloveniji nimamo razvitih terenskih mrež.

Točka, na kateri je na začetku nasprotnikom vzelo sapo, je dejstvo, da ste za javne nastope na televiziji angažirali mame. Metka Zevnik kar naenkrat ni bila več edina (stara) mama Slovenije ... Bojim se, da te mame zdaj plačujejo visok davek:

vsaj dve sta še vedno medijsko izpostavljene in ju grobo napadajo konservativni krogi.

Nika: Te mame so bile krasne. To je moj zelo ljub spomin na kampanjo. Lepo je bilo videti družine, ki so se postavile za svoje otroke. V resnici nismo imeli velikih težav s tem, da so se angažirale, s svojim angažmajem pa so naredile veliko dobrega. Je pa to, kar se dogaja s podpornicami svojih otrok in seveda celotne skupnosti LGBT simptom in nadaljevanje tega, kar se je dogajalo že med kampanjo Za otroke gre.

Simon: Nasprotniki so ves čas trdili, da spolna usmerjenost kot taka zanje ni problem. Mislim, da jih prav ti napadi na mame postavljajo na laž: istospolna usmerjenost jim je še kako problem. Povsem jasno je, da moramo o teh vprašanjih še več govoriti, a govoriti informirano in na podlagi dejstev. Upam, da bo medijski prostor odprt za to.

Aleš Primc je predlagal rešitev. Pripravil je zakon, ki ga je označil kot najbolj liberalen zakon na svetu. Bi se bila pripravljena pogovarjati z njim o njegovem predlogu?

Nika: Aleš Primc je zelo demagoški politik z veliko izkušnjami in dolgo politično zgodovino. Njegovega predloga zakona ne morem razumeti drugače, kot prazne PR akcije, na osnovi katere bo lahko hodil po Sloveniji in nadaljeval s političnim agitiranjem za stranko, ki jo ustanavlja. Sama zagovarjam samo popolno izenačitev pravic isto- in heterospolnih partnerjev, in sem proti vsakemu zakonu, ki diskriminira glede na osebne okoliščine. Zdi se mi absurdno, da po vseh teh letih tisti, ki so bili na čelu boja proti pravicam istospolnih parov in družin, želijo zdaj izkoristiti ta teren za svoje politične ambicije.

Simon: Trenutno je v proceduro vložen Zakon o partnerski zvezi, ki ga je vložil takrat še neodvisni poslanec Jani Möderndorfer. Mislim, da bi lahko malo več govorili o tem predlogu, ki je trenutno edini vložen in s tem realen.

Kdaj vama je bilo najtežje med to kampanjo?

Nika: Za naju je dva meseca obstajala samo kampanja in nič drugega. Vsi, ki smo delovali v ožji ekipi – Lana, Lovro, Lara, Miha, Dragan, Mitja, Blaž, Mateja, Ana, Matej in Andraž – smo v kampanjo vložili ogromno energije in dobre volje. Rada bi se vsem najlepše zahvalila za opravljeno delo.

Simon: Pa tudi vsem drugim pristojevoljcem in prostovoljkam, ki so, na primer, ročno izdelali na tisoče priponk in podobno.

Nika: Če bi kampanja trajala dlje časa, bi bilo kdaj dobro stopiti korak stran od dnevnih zadolžitvev, izginiti za kak dan iz štaba in zbrati mnenja, kritike in predloge za izboljšave. A zdaj to preprosto ni bilo mogoče. Zame je bilo najtežje, ko sem v nedeljo po objavi rezultatov ugotovila, da s kampanjo še nisem končala. Dva meseca po dogodku še vedno aktivno govorimo o tem.

Simon: Vsekakor te to zaznamuje, a zame vse skupaj ni bilo bistveno drugače, ker že več kot deset let delam v LGBT-aktivizmu in sem na nek način že tako ali tako zaznamovan. Zagotovo so bile nekatere stvari v kampanji bolj čustvene, kot so tiste, s katerimi se ukvarjam vsak dan, a dejstvo je, da mi diskurz, ki smo ga bili deležni, ni bil tuj. Gnojnico po nas zlivajo ves čas ...

Nika: To je bila izkušnja, ki mi je odprla drugačen pogled na stvari. Veliko se naučiš. Po dolgem času sem spet videla ljudi, ki se iskreno postavijo za stvari. Med njimi sem dobila dobre prijatelje. Bili smo močen in povezan kolektiv. Zelo se me je dotaknilo, ko je mama Bojana, globoko verna ženska, prišla na tiskovno konferenco in se zoperstavila izjavi Škofovske konference. Prišla je na tiskovno konferenco in se postavila za svojega sina. Ta gesta se mi je zdelo nekaj neverjetno lepega in je zame simbolizirala to, kar je ta kampanja bila. Ravno take geste, ki jih ni bilo malo, simbolizirajo to, kar je zame ta kampanja bila: veliko pogumna, solidarnosti, odločnosti in povezanosti v boju za enakopravnost.

ČAS JE ZA

SUZANA TRATNIK PRODAJ MI MEGLO, PRIJATELJ

Včasih se mi zdi, da predvsem vsakdanji svet funkcionira preko izmišljenih, trapastih zgodbic, s katerimi se pripovedujoči hoče postaviti in se reklamirati kot zanimiv pripovedovalec_ka, njegov poslušalec_ka pa se pretvarja, da je nakladanje razumel_a kot neverjetno, duhovito resnico.

Ena teh zgodbic, ki nenehno krožijo, je tista o izgubljenih avtomobilskih ključih in rasizmu. Ponavadi je ni doživel sam pripovedovalec, temveč njegov slovenski »prijatelj«, ki je potoval po ZDA, Avstraliji ... skratka, po neki angleško govoreči državi z rasno mešanim prebivalstvom. Torej, dva Slovenca v tuji državi najmeta rent-a-car, se odpeljeta izven mesta, parkirata in se odpravita na sprehod po naravi. Ko se vračata, ne najdetaj ključa od avta. »A ga imaš ti?« vpraša prvi Slovenec. Drugi Slovenec se potipa po žepih reče: »Pizda, ni ga!« V tistem trenutku gredo mimo trije črnici, ki so takole slišali zadnji stavek: »Pizda, nigga!« In nato ti črnici zaradi narobe razumljene rasistične opazke strašno pretepejo naša dva Slovenčka. To zgodbo sem slišala vsaj od treh pripovedovalcev, tako da že mora biti kaj na tem, mar ne?

Druga zgodba, ki pogosto cirkulira, je o zobnih ščetkah, ravno tako postavljena v neko anglosaksonsko državo. Slovenski turisti, ki spijo v šotoru na prostem, se sprejo z lokalci, ki so lahko tudi skini. Lokalci jim nekega dne premečejo šotor, a začuda ničesar ne ukradejo. Ko se naši vrli turisti vrnejo domov in razvijejo fotografije (ja, to je še pred digitalizacijo), na njih zagledajo te skine, ki se z njihovimi

(slovenskimi) zobnimi ščetkami drgnejo po svojih anglosaksonskih anusih. Ta doživljaj je že zelo na meji slasherskih grozljivk iz niza *Wrong Turn*.

Še ena taka prostočasna zgodbica je postavljena v Avstralijo. Slovenski turisti najamejo rent-a-car in se pogumno furajo po razbeljeni avstralski pustinji. Med vožnjo podrejo kenguruja. Ustrašijo se, a zatem ugotovijo, da jim tukaj sredi divjine nihče nič ne more, zato začnejo objestno fotografirati padlega kenguruja, oblečejo ga celo v (takrat še) dragoceni Murin sukničič, ga fotografirajo v raznih pozah, slednjič pa mu v naravni kengurujski žep za foro zatlačijo še svoje potne liste. Narkar se navidezno mrtev kenguru ovede, plane na zadnje tace in, hop, odskaklja v divjino. In odtlej nekaj naših državljanov_k s slovenskimi potnimi listi v žepu skače po avstralski puščavi.

Že slišim, kako nekateri_e med vami zatrjujejo: »Ampak ta zgodba pa je resnična, to je doživel prav znanec od mojega znanca, ki nikoli ne laže ...« Ali pa ste se sami spomnili_e podobnih zgodbic, ki jih je nemogoče dokazati ali ovreči, saj njihovo bistvo nista verodostojnost ali resničnost, temveč kroženje. Te zgodbice si ljudje pripovedujejo za zabavo; navidez so brez političnega naboja, neškodljive in trapaste. Nekakšna folklor tako rekoč, čeprav malce bolj urbana.

Podobno prostočasne zgodbice krožijo tudi o manjšinah. Ko se zdi vse skoraj pojasnjeno, že nekdo privleče na dan štorijo, da je on sam poznal geja, ki je sredi dneva hodil po ulici neprimerno oblečen,

napol nag, ali pa nekdo drug lezbijko, ki »pa res« ni marala moških, in to tako v tem svetu ne gre, taki ljudje ne smejo imeti otrok. In kako naj bi za otroke skrbeli taki, ki še svojega spola ne priznavajo ali ga razumejo nedopustno fleksibilno? Te

razlagice v slabi preobleki argumentov se ne razlikujejo od »poročil«, ki sem jih slišala od udeležence in očitivke prvega festivala Magnus leta 1984. Ta moja kolegica na sociologiji (!), takrat še na FSPN, je redno poročala, kaj se je dogajalo na festivalu, sicer nič o pravicah, diskriminaciji ali homofobiji nad geji in lezbijkami, veliko pa o tem, da neki bogati gej s sabo na prireditve za roko vlačil fanta, ki je videti ugrabljen, neki lezbični par pa se v javnosti vsakič zlasa zaradi slepega ljubosumja, menda ženski druga drugo grdo ozmerjata in popljuvata. Homoseksualci so zelo neprimeri in nemoralni ljudje z nasilnimi in otročjimi potezami, to je bilo sporočilo kolegičnih kvazisocioloških opažanj (diplomo odvet pa sežgat!), a danes ni bistveno drugače, le da se homofobija in odpor do lgbt-življenjskih slogov upravičujeta s skrbjo za naše, slovenske otroke, in za našo, avtohtono slovensko normalnost.

Nedavno je Mladina priobčila članek o tem, ali bi danes ustavno sodišče razmišljalo drugače o referendumu, če bi po osamosvojitvi v slovensko ustavo eksplicitno zapisali enakost ne glede na spolno usmerjenost. Vsekakor bi jo veljalo zapisati – začnimo tam, ker smo še vedno tam! Krepko se motijo vsi, ne glede na spolno usmerjenost,

spol, razredno pripadnost ali katekroli drugo osebno okoliščino, ki mislijo, da je pravica do t. i. gejevske poroke oziroma popolna izenačitev s pravicami heteroseksualnih zakoncev, zadnja, najvišja stopnica v zgodovini boja proti diskriminaciji in pomeni že kar konec gibanja za pravice seksualnih in spolnih manjšin. To je pomemben korak k enakosti in enakopravnosti, a vendar – en korak, čeprav tokrat bolj k eshatološkemu koncu, v katerem nekateri preroško vidijo tudi končno odrešitev, amen.

Za konec, morda res moje zadnje kolumne v zadnji številki revije Narobe (ja, vse smo že dosegli ...) pa imam še jaz eno zgodbico, ki jo je doživel moj dober prijatelj, Slovenec, kakopak. Neke sončne nedelje je šel na enega od referendumov o izenačitvi istospolnih in raznospolnih zvez ali morda o noveli družinskega zakonika, ni pomembno. In na volišču mu rečejo, da je nekdo že volil v njegovem imenu! Mojega prijatelja je zaskrbelo, saj je sam hotel, verjeli ali ne, s svojim glasom iskreno podpreti lgbt-pravice, zdaj pa je ostal brez glasu! Ko je zgroženo vprašal, le kdo bi volil namesto njega, so mu povedali, da »tisti gospod tam zunaj na kavi, najprej smo mislili, da je begunec, a je slovenski državljani z vašim potnim listom«. Pa gre prikrajšani volivec in moj dober prijatelj, ki nikoli ne laže, urno pogledat na vrt bližnjega kafiča, kjer zagleda kenguruja, ki sedi z njegovim potnim listom v žepu in mirno srka nedeljsko kavo. In povem vam, ob morebitnem referendumu bo vse odvisno od volilnih glasov slovenskih kengurujev.*

* Kolumna je bila napisana pred odločitvijo ustavnega sodišča, da dovoli referendum.

Pomoč

LEGEBITRINA SVETOVALNICA – nudi informacije, možnost pogovora o vprašanih, povezanih s spolno usmerjenostjo, spolno identiteto in/ali spolnim izrazom ter podporo v raznih življenjskih situacijah. Namenjena je LGBT-osebami in tistim, ki se ob spoznanju, da je nekdo od bližnjih LGBT-oseba, soočajo z vprašanji. Svetovanje poteka v obliki osebnega (predhodni dogovor za termin), telefonskega in spletnega svetovanja, podpore in opolnomočenja. Odgovore na vprašanja dobiš na telefonski številki 01 430 51 44 ali elektronskem naslovu svetovanje@legebitra.si.

SKUPINA PLUSHIVISTI

Anonimna skupina je namenjena HIV pozitivnim gejev za samopomoč. Kontaktirate jo lahko prek e-maila info@plushivisti.si ali telefona 040/144 – 394. [www.plushivisti.si]

HIV SOS TELEFON

Ali misliš, da si bil_a pred kratkim izpostavljen_a HIV-u? V tem primeru ti je lahko na voljo PEP – postekspozicijska profilaksa oziroma zaščitno protiretrovirusno zdravljenje, ki lahko prepreči okužbo s HIV-om. Zdravljenje je potrebno začeti čimprej po morebitni izpostavitvi virusu, najbolje v 2 do 4 urah, ne pa kasneje od 72 ur.

Če sumiš, da si bil_a izpostavljen_a HIV-u in želiš prejeti PEP, nas pokliči na 070 361 696. Svetovalec je dosegljiv 24 ur na dan, 7 dni na teden. Pomembno je, da ukrepaš hitro!

ANONIMNO TESTIRANJE NA LEGBITRI

Brezplačno in zaupno testiranje na HIV in nekatere SPB (Hepatitis B,C, Sifilis, oralno gonorejo) izven zdravstvenih institucij; testiranje poteka vsak ponedeljek med 18. in 20. uro v prostorih društva Legebitra, Trubarjevi 76a, Ljubljana. Enkrat mesečno je test mogoče opraviti tudi v klubu k4 (Roza sobota, Kersnikova 4) in klubu Tiffany (Metelkova mesto, Masarykova 24). Glej: www.testiran.si

Gejevske in lezbične pogovorne skupine

DIC Legebitra organizira družabne aktivnosti, namenjene mlajšim gejev in lezbijkam do 30. leta starosti. Za več informacij pokliči 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

DIC Legebitra organizira Četrtrkove dialoge, namenjene pogovorom o zdravju, vključno s SPO. Srečanja potekajo vsak delovni četrtek ob 20. uri v prostorih Legebitre na Trubarjevi 76 a v Ljubljani.

Več informacij www.facebook.com/cetrtrkovi.dialogi in cetrtrkovi.dialogi@gmail.com.

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) po predhodni napovedi potekajo pogovorno-filmski večeri, delavnice in bralni krožek Anonymous readers. Za program in vsebino glej: www.kulturnicenterq.org/ in klub Tiffany na Facebooku.

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) poteka dvakrat na mesec Lezbično-feministična univerza, kjer potekajo predavanja, pogovorni večeri in kulturni dogodki na temo lezbičnega feminizma.

Za program in vsebino glej: lezbicnofeministcnauniverza.wordpress.com/ in <http://twitter.com/lezfemuniverza> in LFU na Facebooku.

Informacijski centri in knjižnice

Info točka Legebitre, Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana. Odprto vsak delovni dan med 12. in 16. uro. E-mail: legebitra@siol.net. Telefon: 01 430 51 44. [www.legebitra.si]

Lezbična knjižnica, Metelkova 6, 1000 Ljubljana (1. nadstropje, prostori Škuc-LL). Telefon: 01 432 73 06. Izposoja: četrtek in petek od 15. do 19. ure [www.ljudmila.org/lesbo/knjiznica.htm]

Galerija Media Nox (Kotiček za istospolno usmerjene mlade) in Homodok Maribor (Arhiv za gejevske in lezbične študije), Židovska 12, 2000 Maribor.

Revije ter radijske oddaje

Narobe [www.narobe.si]
Lezbomanija na Radiu študent (vsako prvo soboto v mesecu ob 13. uri) [www.radiostudent.si (kultura – lezbomanija)]
Transintegral na Radiu Marš (vsak zadnji četrtek v mesecu ob 13. uri) [www.radiomars.si]

GLBT organizacije

DIC Legebitra [www.drustvo-legebitra.si]
Gejevska sekcija Škuc Magnus [www.ljudmila.org/siqrd/magnus]
Lezbična sekcija Škuc LL [www.ljudmila.org/lesbo]
Društvo DIH – Enakopravni pod mavrico DIH [www.dih.si]
Društvo Parada ponosa [www.ljubljanapride.org]

Heterhomo naveza [www.facebook.com/heterohomo.si]

Športno društvo Out in Slovenija [www.outinslovenija.com]

Lingsium – skupina za istospolno usmerjene mlade Maribor [www.lingsium.org]

Neformalna skupina Medoti [www.medoti.si]

TransAktcija [www.facebook.com/transaktcija]

KVartIR [www.facebook.com/drustvokvartir]

Klubi in bari

Skrito Cafe Lounge Bar
Splavarski prehod 5, Maribor
Café Zebra, podhod železniške postaje Ljubljana

Tiffany – LGBTQ klub v okviru ŠKUC – Kulturni center Q, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.kulturnicenterq.org/]

Monokel – lezbični klub v okviru sekcije ŠKUC – LL, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.klubmonokel.com]

Klub K4 – sobotni gejevski in lezbični diskoteka enkrat na mesec. Kersnikova 4, Ljubljana. [www.klubk4.org]

Gymnasivm – klub in savna, Ulica pohorskega bataljona 34, Ljubljana. [www.klub-libero.si]

Cafe Kolaž
Gornji trg 15, Ljubljana [www.facebook.com/kafe.kolaz]

Pritličje
Mestni trg 2, Ljubljana [www.facebook.com/pritlicje]

Internet

Slovenski seznam virov za geje in lezbijke SIQRD [www.ljudmila.org/siqrd]
Blog Glavca [http://glavca.blog.siol.net/]

Mejlinge liste

Mreža – poštni seznam (mailing lista), ki je namenjen diskusijam o queer (gejevskih, lezbičnih, biseksualnih, transvestitskih in transseksualnih) temah in obvestilih o queer dogodkih v Sloveniji. [www.ljudmila.org/siqrd/mreza]

Forumi

Forum za asekualce [http://asslo.mojforum.si/]

Mavrični forum [www.mavricni-forum.net]

Open Cafe forum [http://forum.open.si]

Drugačen [www.drugacen.net]

Rozalija (za roza mame in očete) [http://rozalija.editboard.com/]

Forum No Labels [http://nolabels.si/forum/]

Kultura

Ljubljanski festival gejevskega in lezbičnega filma – najstarejši tovrstni festival v Evropi. Poteka vsako leto konec novembra / začetek decembra. [www.ljudmila.org/siqrd/fglf/]

Roza kino
Kino Udarnik, Maribor
<http://zavodudarnik.wordpress.com/roza-kino/>

Zbirka Lambda, zbirka literarnih in teoretskih del s področja homoseksualnosti. [www.ljudmila.org/siqrd/lambda.php]

Zbirka Vizibilija, lezbična knjižna zbirka. [www.ljudmila.org/lesbo/vizibilija.htm]

ŠKUC – Kulturni center Q (klub Tiffany) – literarni večeri, bralni krožek Anonymous readers, performansi, koncerti, razstave, filmski večeri, delavnice idr. www.kulturnicenterq.org/.

Zavod Pink Klip – razstavni in drugi projekti. pink.klip@gmail.com.

Prijava homofobičnega nasilja

Povej naprej! [DIC Legebitra]
Prijava: legebitra@siol.net ali po telefonu 01 / 430 51 44 (Jasna)

Roza alarm [Škuc-LL]
Prijava: www.ljudmila.org/lesbo/alarm

Gibt-frendli usluge

Zdrav splet
Analno zdravje, testiranje, kirurgija, estetika
Cesta v Mestni log 55, Ljubljana
Telefon: 040 431 070
Lackova cesta 54, Maribor
Telefon: 02 614 44 77

Zobozdravnica Mojca Koželj, dr. dent. med. Zdravstveni dom Ljubljana
Enota Polje (Vevče)
Cesta 30. avgusta 2, Ljubljana
tel: 01/5864-951

narobe

Foto
razkritje

Foto: Nada Žgank / Merembo

EKIPA NARobe
8 let,
vrhunske novinarke,
ni da ni:
l, g, b, t, q, celo s
in morda a

ZALA

